

Úvod – Merlin, prorok Britů

Zatímco britský král Vortigern seděl na břehu vysušené tůně, vylezli z ní dva draci, jeden bílý a druhý rudý. V okamžiku, kdy se k sobě vzájemně přiblížili, pustili se do boje a z tlam jim při tom lítém boji šlehal oheň. Zanedlouho měl v zápase navrch ten bílý a rudého draka zahnal až na kraj tůně. Rudý drak těžce nesl svou porážku, proto na bílého prudce zaútočil a donutil ho, aby se stáhl. Jak tak spolu draci zápasili, vybídl král Ambrosia Merlina, aby vyložil, čeho je vlastně ten dračí zápas předzvěstí. Merlin však ihned propukl v pláč a prostoupil jej prorocký duch.¹

Tato úvodní pasáž *Merlinových proroctví* od Geoffreho z Monmouthu v sobě obsahuje jednu z nejčastěji reprodukováných pasáží spojených s postavou Merlina. Podle věštceva výkladu, představuje rudý drak Brity (respektive Velšany) zatímco bílý Sasý (respektive Angličany). V neustávajícím konfliktu Angličanů s Velšany se právě Merlin se svými proroctvími stal středobodem jejich mocenské argumentace.

Pro většinu lidí dnes Merlin představuje dvorního čaroděje a rádce mytického krále Artuše. Ve středověku však byl vnímán odlišně. Nejčastěji byl zpodobňován jako prorok, který předvídal budoucnost mnoha vládcům. Právě v podobě věštce vystupuje Merlin ve většině středověkých pramenů. Jeho proroctví se stala populární především v Anglii, Walesu a Cornwallu, ale také ve Francii či Itálii. Pojednávala o vzestupech a pádech králů, takže našla hojného uplatnění v panovnické reprezentaci. Merlin pronikl taktéž do románů, kde jeho postava získala rozměr mága a mudrce.² Tuto Merlinovu podobu později znovuobjevil romantismus a převzala ji populární kultura 20. a 21. století.³

Merlin byl sice fiktivní postavou, nicméně velice vlivnou. Poprvé se objevil ve 12. století v díle Geoffreho z Monmouthu *Dějiny britských králů*. Díky tomuto spisu prorok rychle nabýval na popularitě a s tím rosta i jeho autorita. Do začátku 13. století se Merlin a jeho proroctví stali častou součástí anglických a francouzských kronik.⁴ Ve 14. a 15. století Merlinovy věštby využívaly obě strany konfliktu známého jako stoletá válka. Předobraz

¹ GEOFFREY z MONMOUTHU: *Dějiny britských králů*, Praha 2010, s. 116, originál v příloze č. 1.

² K Merlinovi v rytířských románech vzniklo již několik historických prací, především ve frankofonním prostředí. Příklad za všechny ZUMTHOR, Paul: *Merlin le prophète: un thème de la littérature polémique de l'historiographie et des romans*, Genève 2000.

³ Například beletristická literatura: *The Once and Future King* (1958), *Harry Potter* (1997-2007), *The Mists of Avalon* (1979)... či filmy: *Merlin* (BBC 2008-2012), *Merlin* (1998), *Excalibur* (1981), *Merlin and War of the Dragons* (2008)...

⁴ DANIEL, Catherine: *Les prophéties de Merlin et la culture politique*. Turnhout 2006, s. 150-160.

věštce je však výrazně starší. Je jím bard Myrddin z velšské věštecké poezie datované do 9. století. Právě ve Walesu byla merlinská prorocká tradice zřejmě nejsilnější a promítala se do neustávajícího boje mezi Velšany a Angličany.

Merlinova proroctví jsou takzvaného galfridiánského typu, to znamená, že lidé v nich jsou symbolicky zastoupeni zvířaty. Naprostá většina dochovaných věštek, spojovaných s Merlinem se vztahuje k Britským ostrovům a kontinentální Bretani, nejvíce pak k Velké Británii. Proroctví pracují s narativem, že ostrov Británie byl kdysi ve svém zlatém věku jediným královstvím, které zničili Sasové a které bude jednoho dne znovunastoleno králem-spasitelem. Jelikož Merlinovy věštby přesně nemluví o původu tohoto krále, mohli jich využívat Normané, Angličané i Velšané. Zatímco se velšská knížata prezentovala jako pokrevní příbuzní dávných Britů, tak normanští králové Anglie vystupovali jako předpovězení mstítelé Britů.

Cílem této práce je sledovat vývoj tohoto kulturního, politického a válečného střetávání právě prostřednictvím Merlina a jeho proroctví. Tento boj, nerozlučně spjatý s *Dějiny britských králů*, ve kterých je obsažena největší část dochovaných proroctví a které verifikují obsah *Dějin*. Proto se první kapitola věnuje dílu Geoffreho z Monmouthu, samotnému autorovi a genezi proroka Merlina. Vedle známější latinské tradice je zde také představen Myrddin z velšské poezie.

Druhá kapitola se věnuje středověkým výkladům Merlinových proroctví a jejich exegetům. Největší množství exegezí pochází již z 12. století. První výklady vznikaly v učeném prostředí církve a pařížské univerzity, jejichž autory byly například Orderic Vitalis, opat Suger či Alain de Lille. Výklad merlinských proroctví následně do své tvorby zapracovali i další vzdělanci, mezi které patřili také Gerald z Walesu či Štěpán z Rouenu. Merlin z jejich děl byl mnohem více využíván k politickým účelům. Do druhé kapitoly je taktéž zahrnuta otázka původu merlinských proroctví. Dlouho se totiž vede mezi historiky spor, jestli sedmou knihu *Dějin britských králů*, tedy *Merlinova proroctví*, sepsal Geoffreho z Monmouthu jako vlastní kompozici nebo zda-li existoval nějaký starší pramen ve velšském jazyce, který byl Geoffreho inspirací. Celou druhou část pak zakončuje podkapitola o velšské prorocké poezii.

Třetí a poslední velká kapitola se zabývá politickým využíváním merlinských proroctví ve velšsko-anglickém střetávání v průběhu středověku. Kapitola začíná u Jindřicha II. Plantageneta, za jehož vlády zažily Merlinovy věštby největší rozkvět. Následuje část věnovaná Eduardovi I. a dobývání Gwyneddu, části Walesu, která byla nejméně dotčena

anglickým vlivem. Třetí část popisuje povstání velšského národního hrdiny Owaina Glendowera (velšsky Glyndŵra), který se prezentoval jako vykonavatel prastarých Merlinových proroctví o *Mab Daroganovi*. Kapitulu uzavírá Jindřich VII. Tudor a jeho cesta na anglický trůn podpořená Merlinovým proroctvím. Za jeho vlády došlo k poslednímu vzednutí Merlina a jeho následnému úpadku.

Použité prameny lze rozdělit do dvou částí. První představují samotná merlinská proroctví, kam lze zařadit díla Geoffreho z Monmouthu: *Dějiny britských králů* (*Historia regum Britanniae*, zkráceně *HRB*), *Merlinova proroctví* (*Prophetiae Merlini*, zkráceně *PM*) zařazené do předchozího díla jako kniha sedmá a *Život Merlinův* (*Vita Merlini*). Dále sem patří *Merlinova proroctví* (*Prophetiae Merlini*) od Jana z Cornwallu, anonymní *Proroctví o šesti králích* a velšské věštecké básně a triády spojené s Merlinem (velšsky Myrddin) zaznamenané v takzvaných Čtyřech nejstarších knihách Walesu.

Druhou část představují prameny, které proroctví vykládají či jinak interpretují. Největší část z nich tvoří exegetická díla Orderica Vitalise, Alaina de Lille a Geralda z Walesu, ale patří sem například kronika Adaeho z Usku, která zachycuje dopis Owaina Glyndŵra skotskému králi. Naprosto specifické je pak dílo zmíněného Geralda z Walesu, jelikož obsahuje jak výklad proroctví, tak i záznam jedinečných merlinských věštev, které nelze jinde najít.

Hlavní zdroj inspirace pro tuto práci představují dvě monografie *Les prophéties de Merlin et la culture politique (XIIe–XVIe siècle)* od Catherine Daniel a *The political prophecy in England* od Ruperta Taylora. Dnes již klasická práce Paula Zumthora o věštcích Britů *Merlin le prophète: un thème de la littérature polémique de l'historiographie et des romans* posloužila také jako důležitý zdroj informací, ale jako nosnější se ukázala kniha zmíněné Catherine Daniel. Zásadní zdroj poznání o spojení Plantagentů s artušovskou tematikou představují práce Marina Aurella.

Kapitola 1. – Postava proroka Merlina

O zkáze a dobytí Británie – historický kontext

Jelikož jeden z ústředních bodů merlinských proroctví představuje konflikt Britů se Sasy, je vhodné v krátkosti popsat dějiny Británie od 5. století. Jde totiž o období velkého střetu odlišných kultur, které bylo v tehdejší Evropě, respektive v západní části Římské říše, všudypřítomné. Situace v Británii však byla specifická, jelikož tento konflikt neustával po několik set let. Římská provincie Britannia se rozkládala na území dnešní Anglie, Walesu a Cornwallu. Ostrov byl rozdělen na dvě poloviny Hadriánovým valem na římský a barbarský svět. Provincie Britannia byla obývána romanizovanými a christianizovanými Kelty, tedy Brity. Val a římské legie měly obyvatelstvo provincie chránit před loupeživými nájezdy Piktů, Skotů a Irů. V průběhu 5. století však byly vojenské posádky z ostrova postupně stahovány na kontinent kvůli stále sílícímu náporu Germánů a Hunů na rýnské hranici říše.⁵

Tlak útočníků ze severu a loupežné výpravy irských pirátů spolu s úpadkem moci Říma na ostrově způsobily fragmentaci provincie na mnoho malých království. Podobně jako většina obyvatel romanizovaného světa v 5. století, odvykli i Britové boji a proto na svou ochranu najímali germánské válečníky. Anglové, Sasové a Jutové se postupně usazovali na východě ostrově jako *foederati*.⁶ Brzy se však jejich počet začal zvyšovat a konflikty s původními obyvateli narůstaly. Na konci 5. století se podařilo Britům zmobilizovat a zamezit šíření pohanských Germánů na téměř padesát let. Okolo roku 545 však postihl západní část ostrova mor, který původní obyvatelé oslabil.⁷

V 7. století již byli Britové zatlačeni Anglosasy do hor Walesu, Cornwallu a někteří prchali za moře do Armoriky. Ta brzy získala jméno po nově přichozích Britech, Bretaň. Na ruinách malých panství postupně vyrostlo sedm velkých saských království (Mercie, Northumberland, Východní Anglie, Kent, Wessex, Sussex a Essex), která se stabilizovala, podrobila si většinu romanizovaného obyvatelstva a časem přijala křesťanství. Na hornatém západě ostrova zformovali nepodmanění Britové několik vlastních panství. Mezi nejmocnější patřily Gwynedd, Powys, Dyfed, Gwent, Brycheiniog a Glywysing (obr. 1). Zatlačení Keltové byli nuceni přizpůsobit se obtížnějším podmínkám své nové domoviny. Nakonec se z nich

⁵ LLOYD, John E.: *A History of Wales from the Earliest Times to the Edwardian Conquest I*, London 1912, s. 54-123, SKENE, William F.: *The four ancient books of Wales*, Edimburgh 1868, s. 42-61, LAING, Lloyd: *The Archaeology of Late Celtic Britain and Ireland, c. 400–1200 AD*, Frome 1975, SNYDER, Christopher A.: *An Age of Tyrants: Britain and the Britons A.D. 400–600*, Old Main 1998.

⁶ Status *foederati* získávaly kmeny neromanitovaných etnik, které se mohly usadit na římské půdě výměnou za ochranu hranic.

⁷ MAJOR, Albany J.: *Early Wars of Wessex*, Cambridge 1913, s. 28-43, 93-100.

nájezdníci, kteří napadali východní sousedy, aby především krádeží dobytka zlepšili svůj život na chudém západě. Sami se označovali jako *Brythoniaid* (Britové), zatímco nový vládci ostrova je začali nazývat *Welsh* - cizinci.⁸ Jejich nájezdy nejvíce trpělo království Mercie. Proto saský král Offa začal budovat v 80. letech 8. století na západní hranici své země dřevěno-hliněný val s příkopem (Offův val, velšsky *Clawdd Offa*), aby zvýšil obranyschopnost své země proti Velšanům.⁹

Deváté století se neslo ve znamení těžkých bojů se Sasy. Cornwall zcela padl do rukou králů z Wessexu a Anglosasové z Mercie zabírali čím dál tím větší území ve Walesu. Teprve až nájezdy dánských Vikingů na východní pobřeží Anglie dopřály Velšanům oddech. S pomocí Dánů se Velšanům povedlo dobýt ztracené území až k Offovu valu. Z těchto bojů vzešlo na jihu Walesu nové království Deheubarth (obr. 2) v čele s panovníkem Hywelem ap Cadell. Ještě před svým skolem v roce 950 byl znám jako Hywel Dda, tedy Hywel Dobrý, pán celého Walesu. Byl velice vzdělaný, jím ustanovený zákoník byl opisován až do 13. století.¹⁰ Jako první velšský panovník vykonal pout' do Říma a vrátil se z ní. Po jeho smrti se království opět rozpadlo na několik částí.¹¹

Boje mezi Velšany a Anglosasy neustávaly ani v 11. století. Několik válečných výprav do Walesu vedl i hrabě z Wessexu a pozdější anglický král Harold Godwinson. Po porážce Anglosasů v bitvě u Hastingsu roku 1066 normanským vévodou Vilémem výboje Velšanů na východ neustaly. Proto nový vládci Anglického království dlouho neváhali a již roku 1067 dobyli Gwent. Výboje na obou stranách pokračovaly i po další desetiletí. Normané útočili na velšská panství, ale záhy byli vytlačeni z Powysu i Gwyneddu. Roku 1093 se vojsku anglického krále podařilo dobýt království v jižním Walesu, Deheubarth, a usmrtit jeho panovníka Rhyse ap Tewdwra. Na dobytém území se posléze usazovali normanští rytíři a zřejmě i bretonští vazalové anglického krále. Normané se na rozdíl od Sasů pevně uchytili na

⁸ Starší pojmenování pro Brity *Brythoniaid* pomalu zanikalo a bylo vytlačeno jménem Kambrové či Kymrové (Y Cymry), kterým se Velšané označují dodnes. Kambrové byli původně kmen, žijící na severovýchodní hranici dnešního Walesu a Anglie. Označení *Cymry* zcela nahrazuje v 10. století starší podobu *Brythoniaid* například v básni *Armes Prydein Vawr*. DAVIS, Johnes: *A History of Wales*, London 1994, s. 71. Označení „Wales“ pochází ze staroanglického slova *Waugh* (resp. germánského *Walh*) což označuje cizince. Tento fenomén pojmenování „cizinců“ lze také sledovat u např. u Valonů a Valachů. TOLKIEN, John R. R.: *Angličtina a Velština in Netvoři a kritikové*, Praha 2006, s. 188; HENRY, Albert: *Histoire des mots Wallons et Wallonie*, Mont-sur-Marchienne, 1990. (str. 86 zmínka o Valaších). Na označení Walesu Sasy naráží také Gerald z Walesu.

⁹ MAJOR, Albany J.: *Early Wars of Wessex*, Cambridge 1913, s. 93-100, LLOYD, John E.: *A History of Wales from the Earliest Times to the Edwardian Conquest I*, London 1912, s. 194-228.

¹⁰ Tamtéž, s. 340-341.

¹¹ Tamtéž, s. 320-343.

jihu Walesu především díky síti hradů v nárazníkovému pásmu, známého jako velšská marka (obr. 3).¹²

Anglickým královstvím zmítaly po Dobyvatelově smrti spory o nástupnictví, z čehož těžili Velšané. Za vlády Jindřicha I. došlo opět k několika nerozhodným střetnutím. Aby král posílil svou pozici ve Walesu, nechal zde usadit kolonii Vlámů (především v oblasti Pembroke)¹³ a panství ve velšské marce svěřil svým věrným. Jedno z nejdůležitějších pohraničních území, hrabství Gloucester, dostal králův nelegitimní syn Robert. Na dvoře Roberta z Gloucesteru působil muž jménem Geoffrey z Monmouthu, jehož dílo *Historia regum Britanniae* dalo vzniknout mytickým dějinám Británie, králi Artuši a Merlinovi.

Boj se Sasy a naděje že budou jednoho dne vytlačeni z ostrova, se stala náplní mnoha středověkých velšských básní, hrdinských vyprávění i proroctví. I Geoffrey z Monmouthu přebíral tento narativ do svých děl. Některé skutečné události se odrážejí i v *Dějinách britských králů*, ale oblíbené a vlivné se staly díky svému mytickému obsahu, o kterém bude řeč v následující kapitole.

¹² John E.: *A History of Wales from the Earliest Times to the Edwardian Conquest I*, London 1912, s. 371-378.

¹³ BARTLETT, Robert: *England under the Norman and Angevin kings 1075-1225*, Oxford 2000, s. 74.

Historia regum Britanniae – mytický věk ostrova podle představ Geoffreho z Monmouhtu

Pro pochopení obsahu Merlinových proroctví je potřeba znát nejen „skutečné“ události, ale také mytických dějiny ostrova. Pro středověké publikum však nešlo o mýty, ale o plnohodnotnou historii. Geoffreho dílo v sobě spojuje tři velké literární i prorocké tradice. Zaprvé čerpal ze starších ostrovních autorit, které pojednávaly o dějinách Británie, jako například *De Excidio et Conquestu Britanniae* od mnicha Gildas (c. 500-570),¹⁴ *Historia Brittonum* od Nennia (1. pol. 9. století)¹⁵ či *Velšské letopis (Annales Cambrie)*, ale také nejspíš velšská orální tradice. Druhý zdroj inspirace mu poskytla literatura starověkého Řecka a Říma. Hlavní antický motiv *HRB* představuje trojská válka či spíše její důsledky, jak o ní píše Vergilius v *Aeneidě*. Dále je to příběh o Alexandru Velikém. On měl údajně být inspirací pro Artuše, jakožto mladého a energického dobyvatele světa.¹⁶ Třetí byla biblická tradice. Britové, kteří připomínají nový Bohem vyvolený lid, byli vyvedeni z otroctví, putovali do zaslíbené země a ustanovili v ní své království. Britští králové, podobně jako židovští, byli hříšní, což vedlo k novému úpadku Britů a jejich podrobení pohany. Z pohledu Merlinova příběhu se biblická tradice odrážela i v proroctvích. Merlin věštící Vortigernovi byl stavěn do role Daniela před králem Nebúkadnesarem (Dn 2).

Podle Geoffreho z Monmouthu se dějiny britských králů začali psát s pádem města Troje. Vítězní Řekové vyplenili město a zotročili kulturně vyspělý národ. Ovšem některým Trojanům se podařilo uprchnout. Ty vedl na západ princ Aeneas, který se usadil v Itálii. Jeho syn Ascanio založil na březích řeky Tibery město Alba Longa. Zde na Vergiliův příběh plynule navázal vlastním vyprávěním Geoffrey z Monmouthu. Rod Aenea žil i nadále v Itálii. Když se měl narodit Aeneův pravnuček, zavolal si jeho děd mágy, kteří mu řekli, že dítě v budoucnu zabije oba své rodiče. Narodil se chlapec, který dostal jméno Brutus. Jeho matka zemřela při porodu a otce nešťastnou náhodou zabil na lovu. Proto byl příbuznými vyhnán z Itálie a odešel do Řecka.¹⁷

¹⁴ Možný vzor inspirace pro velké téma *HRB* - hříšnost Britů trestaná saskou invazí. Největší hřích, který Gildas zdůrazňuje, je *luxuria* – chlípnost způsobená dlouhým mírem.

¹⁵ Nennius, britský mnich původem z Walesu je v předmluvě k *Historia Brittonum* poprvé zmiňován až v rukopise z 10. století. Proto je také někdy autor *Historia Brittonum* označován jako Pseudo-Nennius. Za největší přínos *Historia Brittonum* pro *HRB* lze považovat postavu Aurelia Ambrosia, britsko-latinský předobraz Geoffreova Merlina, a dračí věštbu (viz níže). NENNIUS: *History of the Britons*, ed. John A. Giles, Cambridge 2000, s. 3.

¹⁶ AURELL, Martin: *La Légende du roi Arthur*, Paříž 2007, s. 119.

¹⁷ GEOFFREY Z MONMOUTHU: *Dějiny britských králů*, Praha 2010, s. 19.

V Řecku se Brutus vyznamenal při pomoci tamním vládcům. Ovšem našel zde svůj trojský lid v otroctví a proto se jej rozhodl vyvést na svobodu.¹⁸ Po vítězných bojích s Řeky došlo k dohodě a Trojané odjeli na lodích hledat nový domov. V Galii bojovali s místními obyvateli, kvůli doplnění zásob, ale nezůstali zde. Galové je poslali na úrodný ostrov známý jako Albion severním směrem, který dosud obývali obři. Trójané na ostrov dorazili a začali tam budovat své osady. Velmi často však museli svádět boje s obry, ale nakonec se jim podařilo netvory porazit. Největší a nejsilnější z albionských obrů byl Goemagot.¹⁹ Hrdina, který jej skolil, se jmenoval Corineus a od Bruta dostal za odměnu jihozápadní cíp ostrova nazývaný podle něj Cornubia, tedy Cornwall.²⁰ Celý ostrov pak podobně dostal po vůdci svobodných Trojanů Brutovi jméno Británie. Stejně tak Trójané si začali říkat Britové. Brutovi synové si vládu nad ostrovem rozdělili následovně: nejstarší Lokirn dostal největší část Loegrii (Anglii), druhorozený Kamber získal západ ostrova Kambrii (Wales) a nejmladší Albanakt obdržel území, které pojmenoval Alba (Skotsko).²¹

Na ostrově se v následujících staletí mělo vystřídat mnoho mytických panovníků. Mezi nimi také Lear,²² bratři Belinus a Brennius,²³ Cassibelaunus,²⁴ Lucius,²⁵ Constantinus²⁶ a Maximianus.²⁷ Po smrti posledního z nich začali zemi napadat nájezdníci ze severu. V té době si mezi sebou zvolili Britové nového krále, jak z římského tak z britského rodu, Constantina. Z jeho svazku s Britkou vzešli tři synové, kteří dostali jména Constans, Aurelius Ambrosius a Uther Pendragon.²⁸

Nejstarší Constans vstoupil do kláštera a jeho mladší bratři byli poslání na výchovu k příbuzným. Král Constantin byl brzy zabit Pikty a země neměla panovníka. Protože Aurelius i Uther byli ještě chlapci, rozhodli se britští velmoži dát korunu Constansovi.

¹⁸ GEOFFREY z MONMOUTHU: *Dějiny britských králů*, Praha 2010, s. 20-25.

¹⁹ Je možné, že jde o narážku na apokalyptické národy Gog a Magog. V mladších rukopisech je tento obr někdy pojmenován jako Gogmagog. Tamtéž, s. 33.

²⁰ Geoffrey uvádí i druhou teorii o původu jména, tedy že název vychází z tvaru Cornwallu, rohu či cípu (lat. *cornu*), tamtéž, s. 33.

²¹ Tamtéž, s. 35.

²² První písemná zmínka o později slavném Shakespearovském hrdinovi. Ve prospěch inspirace přímo od Geoffreho z Monmouthu hovoří i scéna v bouři, kdy blázen paroduje Merlinovo proroctví a zmiňuje samotného věštce. Tamtéž, s. 40-44.

²³ Sourozenci, kteří dlouho válčili o nadvládu nad ostrovem. Nakonec se usmířili a společnými silami dobyli Galii a Řím. Tamtéž, s. 47-52.

²⁴ Vůdce Britů v bojích s Juliem Caesarem. Britové Caesara dvakrát porazili, ale potřetí byli sami poraženi a s Caesarem uzavřeli mírovou smlouvu. Tamtéž, s. 62-72.

²⁵ Za vlády Lucie přijali Britové víru v Ježíše Krista, Tamtéž, s. 77-79.

²⁶ Jde o římského císaře Constantina Velikého (c. 272-337 AD), podle *HRB* byl jeho otec římský senátor Constantinus a matka Helena, dcera krále Britů Coela. Senátor Constantin si měl Coela podrobit a Constantin Veliký se po něm měl stát nejprve králem Britů a poté císařem římským. Tamtéž, s. 84-86.

²⁷ Příbuzný Constantina, který si nejprve podmanil armorického krále Conana a posléze mu vyslal na pomoc veškeré bojeschopné Brity, takže ostrov zůstal bez ochrany. Tamtéž, s. 89-94.

²⁸ Tamtéž, s. 98-99.

Nejmocnější z nich, Vortigern, přesvědčil mladého mnicha, aby nastoupil na trůn. Vortigern mladíkovi nabídl, že mu bude vždy věrně sloužit a namísto arcibiskupa jej sám korunoval. Faktickou vládu v království zastával Vortigern. Královskou družinu sestavil z bojovných Piktů, kterým během jedné hostiny namluvil, že Constans je slabý král. To si opilí a hrdí válečníci vyložili po svém a krále zabili. Vortigern předstírající žal nechal Pikty popravít, ale ztratil tak důvěru jejich soukmenovců. Záhy si sám vsadil na hlavu korunu, čímž přišel i o loajalitu Britů. Vychovatelé mladých princů ze strachu o jejich život uprchli i se svými svěřenci do Armoriky.²⁹

Samozvaného krále Vortigerna zachránila před svržením z trůnu náhoda. Na pobřeží Kentu přistálo několik lodí plných pohanských Sasů vedených bratry Hengistem a Horsou, kteří hledali nový domov. Vortigern jim nabídl půdu, pokud mu pomohou udržet se u moci. Sasové souhlasili, poslali do své domoviny pro posily a Vortigern si nakonec vzal Hengistovu dceru Rowenu.³⁰ Moc Sasů v zemi došla tak daleko, že Britové byli nuceni s nimi vyjednávat. Germáni však na shromáždění dorazili potají ozbrojeni a Britské velmože povraždili. Vortigern vyděšený silou Sasů uprchl do Kambrie, kde si hodlal vystavět kamennou věž na hoře Erir. Stavba se ale každé noci zhroutila. Proto si král povolal na pomoc mágy. Ti mu poradili, že má do malty přimísit krev chlapce bez lidského otce.³¹

Vortigern vyslal muže do všech koutů království hledat takové dítě. Před branami města Kaermerdinu (Carmarthen) našli poslové chlapce jménem Merlin, jehož matka byla z královského rodu, ale otec byl neznámý. Merinova matka, dcera krále Demetie, řekla Vortigernovi, že otcem jejího syna byl neviditelný muž.³² Merlin sám předstoupil před krále a začal s ním rozmlouvat o věcech, které zdánlivě nemohl vědět. To Vortigerna udivilo natolik, že si od něj nechal vyložit příčinu nezdaru své stavby. Merlin králi řekl, že pod základy věže je jezero a pod ním jeskyně se dvěma draky. Ti spolu každou noc zápasí, čímž boží dílo stavebníků. Král nechal kopat pod základy a našel vše, tak jak mu to Merlin vypověděl. Z jeskyně vylezl rudý a bílý drak, kteří spolu začali zápasit (obr. 4). Rudý byl málem poražen, ale nakonec bílého zahubil. Vortigern požádal chlapce o vysvětlení tohoto

²⁹ GEOFFREY z MONMOUTHU: *Dějiny britských králů*, Praha 2010, s. 100-103.

³⁰ Kvůli svazku s pohankou, které podlehl kvůli chtíči, ztratil Vortigern definitivně přízeň Britů i vlastních synů z předchozího manželství. Ti proti němu a Sasům vedli úspěšné povstání, leč jejich vítězství mělo jen krátké trvání. Tamtéž, s. 103-109.

³¹ Tamtéž, s. 110-112.

³² Mudrc Maugantius králi vyložil, že o takových stvořeních se dozvěděl v knize *O bohu Sókratovu* a že jde o duše zvané *incubi daemones*. Tamtéž, s. 113.

podivného zjevení. Merlin, který měl také přízvisko Ambrosius, propadl věšteckému duchu a králi vyložil nejen dračí souboj, ale také pronesl mnoho dalších proroctví.³³

Brzy po této události se v Totnes vylodili s vojskem královští bratři Aurelius Ambrosius a Uther Pendragon. Společnými silami porazili nejprve Vortigerna a posléze i Hengistovy Sasy. Aurelius byl korunován králem a rozhodl se uctít památku zabitých Britů. S pomocí moudrého Merlina nechal dopravit z Irska Tanec obrů (Stonehenge), který se stal pohřebišťem králů (obr. 5). Aurelius byl Sasy otráven a panovníkem se stal Uther, jehož vládu předznamenala kometa v podobě draka. Merlin stál po boku novému králi a pomohl mu získat milovanou Igraine, manželku Utherova vazala. Tak věstec zajistil početí Artuše. Král Pendragon po letech vlády zemřel a byl pochován vedle svého bratra uprostřed Tance obrů.³⁴

Mladý Artuš byl v Caerleonu (Městě legií) korunován králem, ale záhy musel čelit Sasům, Piktům a Skotům. Ti se dozvěděli o skonu starého krále válečníka a napadli Británii ze všech stran. Artuš všechny nepřátele porazil a dokonce začal expandovat. Prosazoval nároky svých příbuzných a tak dobyl na třicet zemí od Norska po Galii. Nakonec se dostal do otevřeného konfliktu s římským císařem, ze kterého vyšel jako vítěz. Konec Artušovy vlády zapříčinila bratrovražedná válka mezi králem a jeho synovcem Mordredem. Ve vzájemném střetu zemřelo mnoho dobrých Britů. Sám Artuš byl převezen na Avalon, aby se zde zotavil ze svých zranění.³⁵

Nadále vládli Británii Artušovi příbuzní, ale za jejich panování ostrovem zmítaly buď domácí války či boje se Sasy. Britové postupně ztráceli vládu nad svým královstvím. Za panování Cadwalladra postihl britský lid navíc hladomor a nemoci. Král se se svými věrnými vydal hledat pomoc u armorických Britů. Cadwalladr sice získal podporu, ale na zpáteční plavbě se z nebe ozval andělský hlas, který králi zakázal zpět dobýt ostrov. To prý bude možné teprve, až se Britové zřeknou hříchu a naplní se Merlinovo proroctví. Cadwalladr uposlechl a vrátil se ke králi Armoriky Alanovi. Své syny Ivora a Iniho vyslal do Kambrie, aby se ujali vlády nad zbylými Brity. Sám se pak vypravil na pouť do Říma, kde také zemřel. Z hrdého národa Trójanů se postupně stali takoví barbari, že se již nemohli dále nazývat Brity, ale Velšany. Z jejich králů se stala pouhá knížata.³⁶

Tento fiktivní příběh o trojském původu Britů a králi Artušovi, podávaný jako historie, se stal základem mnoha rytířských románů, ale i panovnických nároků na vládu nad celým

³³ GEOFFREY z MONMOUTHU: *Dějiny britských králů*, Praha 2010, s. 113-128, další proroctví v Příloze č. 1.

³⁴ Tamtéž, s. 128-147.

³⁵ Tamtéž, s. 147-186.

³⁶ GEOFFREY z MONMOUTHU: *Dějiny britských králů*, Praha 2010, s. 186-205.

ostrovem. Při porovnání s podobnými soudobými prameny vyplývá na povrch, že nejde o nijak jedinečné dílo, nýbrž o vcelku běžný literární počín 12. století.³⁷ Charles H. Haskins a Martin Aurell toto období označují jako renesanci 12. století a Geoffreho z Monmouthu považují za jednoho z jejích typických představitelů.³⁸ Právě o autorovi *Historia regum Britanniae* pojednává následující kapitola.

³⁷ VICE AURELL, Martin: *Geoffry of Monmouth's History of the Kings of Britain and the Twelfth-Century Renaissance* in *The Haskins Society Journal* 18, Woodbridge 2007. Při srovnání například s Kosmovou *Kronikou českou* či *Gesta principum Polonorum* od Galla Anonyma vyplývá na povrch, že jde vážně o typově podobná díla, která vznikala v průběhu 12. století.

³⁸ Tamtéž, s. 1.

Geoffrey z Monmouthu – intelektuál 12. století

Geoffrey z Monmouthu je autorem díla, které se stalo jedním z nejoblíbenějších ve středověku. Dodnes se zachovalo ve více než dvě stě rukopisů *HRB*, z nichž přibližně třetinu lze datovat do 12. století.³⁹ O samotném autorovi toho však není mnoho známo. Jeho přídomek z *Monmouthu* odkazuje na místo, odkud nejspíše pocházel. Monmouth leží v jihovýchodním Walesu na hranicích s Anglickým královstvím. Od roku 1075 byl hrad Monmouth i s přilehlým územím v rukou bretonského rytíře Wihenoca de Dol a jeho příbuzných. Vilém Dobyvatel usazoval ve velkém na území velšské marky a Cornwallu rytíře bretonského původu, zřejmě pro jazykovou blízkost s domácím obyvatelstvem.⁴⁰ Geoffrey se nejspíše narodil mezi lety 1090–1100 jako syn místního šlechtice.⁴¹ Mezi lety 1129–1151 se jeho jméno objevilo mezi svědky na sedmi listinách z Oxfordu, na dvou z nich je označován titulem *magister*. Geoffrey byl také spjatý s oxfordskou kapitulou sv. Jiří (založenou r. 1074), kde sídlilo sedm sekulárních kanovníků. V roce 1151 byl v Canterbury vysvěcen na kněze a záhy jmenován biskupem u sv. Asafa v severním Walesu. Nejspíše svou katedrálu nikdy nenavštívil, jelikož mezi anglickým králem a Owainem ap Gruffydd panovalo nepřátelství. Podle velšské adaptace *HRB* zemřel Geoffrey z Monmouthu roku 1155. Tato informace ovšem pochází až z poloviny 14. století.⁴² Podle Martina Aurella se Geoffrey, jako mnoho dalších představitelů renesance 12. století, většinu svého života věnoval studiu a výuce spíš než pastorační činnosti.⁴³

³⁹ Konkrétně jde o 217 středověkých rukopisů, z nichž je 58 ze 12. století. REEVE, Michael D.: *The Transmission of the Historia Regum Britanniae*, s. 73, in: *The Journal of Medieval Latin 1/1991*.

⁴⁰ AURELL, Martin: *La Légende du roi Arthur*, Paříž 2007, s. 104.

⁴¹ O rodině Geoffrey z Monmouthu není nic známo, ale na základě jeho vzdělání a církevní dráhy lze předpokládat, že byl urozeného původu. Starší i současné bádání předpokládá, že jeho etnický původ může být normano-keltský (velšský či bretonský). Gerald z Walesu jej označuje druhým jménem Artuš a v některých velšských adaptacích *HRB – Brut y Brenhinedd*, je podoba jeho jména uváděna jako Gruffudd ap Arthur, Geoffrey, syn Artura. Art(h)ur bylo běžné jméno užívané Bretonci. Ovšem když Gerald z Walesu píše o Geoffreyovi jakožto o Artušovi, nepíše *filius Arthuri*, jak má u jiných jmen ve zvyku. Je tedy možné, že se tak ironicky naráží na největšího hrdinu *HRB*. GERALD z WALESU: *Putování Walesem/ Popis Walesu*, Praha 2008, s. 40 a 176, (pozn. 115).

⁴² AURELL, Martin: *La Légende du roi Arthur*, Paříž 2007, s. 104-105.

⁴³ AURELL, Martin: *Geoffry of Monmouth's History of the Kings of Britain and the Twelfth-Century Renaissance in The Haskins Society Journal 18*, Woodbridge 2007, s. 4-5.

Geoffreho *Dějiny* a jiná díla – okolnosti vzniku

Geoffreho tvorba je pevně svázána s několika místy, zejména města Oxford a Gloucester,⁴⁴ a lidmi. První, komu byly *Dějiny britských králů* dedikovány, byl lincolnský biskup Alexander. Oxfordská diecéze byla z lincolnské vyčleněna teprve až v 16. století. V době Geoffreho působení při oxfordské kapitule spadala její správa pod biskupa Alexandra. V Oxfordu působil také arcijáhen Walter, který měl Geoffremu přinést velmi starou knihu v jazyce Britů,⁴⁵ která vypravuje o skutecích Britských králů od Bruta po Cadwalladra. V Gloucesteru měl své sídlo Geoffreho podporovatel a jeden z nejmocnějších mužů Anglického království, vévoda Robert, nemanželský syn Jindřicha I. I jemu je dedikováno několik verzí *HRB* a právě on je v předmluvě nejvíce oslavován. Podle některých badatelů⁴⁶ byl Geoffreyem ztvárněn v postavě hrdinného Eldola, vévody z Gloucesteru za vlády krále Vortigerna, který jako jediný přežil saský úskok.⁴⁷

Geoffreho *Dějiny britských králů* vznikly nejspíše okolo let 1136 a 1137,⁴⁸ tedy v době po smrti krále Jindřicha I. V Anglickém království a Normandii pomalu začínala vleklá válka o nástupnictví (1136–1154), kterou moderní historiografie označuje jako Anarchii.⁴⁹ Ještě za vlády Jindřicha I. zemřel jeho jediný legitimní syn Vilém, což vedlo k nástupnické krizi normanské dynastie. Spor o trůn se rozhořel mezi Štěpánem z Blois, královým synovcem a vnukem Viléma I. Dobyvatele, a Matyldou, jediným legitimním potomkem Jindřicha I. Za Štěpána se postavila velká část ostrovní šlechty a především anglický klérus. Matylda, která sama sebe nazývala císařovnou,⁵⁰ měla podporu jednak na kontinentě (její druhý manžel Geoffrey Sličný, hrabě z Anjou), ale také na ostrově díky nevlastním sourozencům. Jindřich I. měl mnoho nemanželských potomků, kterým zajistil dobrá panství. Nejvíce mezi nimi vynikal Matyldin věrný spojenec Robert z Gloucesteru. Císařovna Matylda mu dokonce svěřila do péče svého nejstaršího syna, budoucího Jindřicha II. Na dvoře svého strýce se nejspíše mladý Jindřich setkal jak s vzdělaným Geoffreyem, tak i s jeho díly.

⁴⁴ Vzdálenost mezi Gloucesterem a Oxfordem je cca 75 km a Gloucesterem a Monmouthem je asi 30 km.

⁴⁵ *Britannici sermonis librum vetustissimum*, Liber primus preafacio, GEOFFREY z MONMOUTHU, *Historia regum Britanniae*, ed. Jacob Hammer, Massachusetts 1951, s. 22.

⁴⁶ Např.: AURELL, Martin: *La Légende du roi Arthur*, Paříž 2007, s. 105 nebo DANIEL, Catherine: *Les prophéties de Merlin et la culture politique*. Turnhout 2006, s. 159.

⁴⁷ GEOFFREY z MONMOUTHU: *Dějiny britských králů*, překlad Jana Fuksová, Praha 2010, s. 111.

⁴⁸ AURELL, Martin: *La Légende du roi Arthur*, Paříž 2007, s. 105, GEOFFREY z MONMOUTHU, *Historia regum Britanniae*, ed. Jacob Hammer, Massachusetts The Medieval Academy of America 1951, s. 4.

⁴⁹ BARTLETT, Robert: *England under the Norman and Angevin kings 1075-1225*, Oxford 2000, s. 4-9, 50-52.

⁵⁰ Její první manžel byl císař Svaté říše římské Jindřich V. (manželství 1114-1125), odtud pramení její vlastní titulatura. Z tohoto svazku nevzešli žádní potomci.

Starší anglická a francouzská historiografie tradičně spojovala Geoffreho tvorbu s patronátem Roberta z Gloucestru a obdobím Anarchie. Výsledky jejich bádání pak přisuzovaly Geoffreyovi z Monmouthu sympatie se stranou císařovny Matyldy. Údajně měl být propagátorem jejího nároku na trůn. Celý tento koncept ale nabourává například bernský rukopis *HRB*, který je věnovaný nejen Robertovi z Gloucestru, ale také králi Štěpánovi.⁵¹ V dalších sedmi rukopisech stojí v dedikaci jméno Walerama de Meulan, vévody z Worcesteru, vedle Roberta z Gloucestru. Vévoda Waleram podporoval během dlouhých let války krále Štěpána a na Matyldinu stranu se přiklonil pouze na pár měsíců po bitvě u Lincolnu.⁵² Jak píše v jedné ze svých prací Martin Aurell, z věnování jednotlivých rukopisů lze jen těžko usuzovat cokoli o podpoře Geoffreho z Monmouthu jedné či druhé straně konfliktu.⁵³ Podobný, ale přeci jen trochu jiný pohled na *HRB* zastává Paul Dalton. Podle něj se Geoffrey z Monmouthu ve svém díle snaží upozornit na zhoubnost války mezi Štěpánem a Matyldou skrze bratrovražedné války Britů.⁵⁴ Oporou pro Daltonův argument snad může být vyzvedávání dvanácti let míru, která nastala po Artušově ovládnutí ostrova.⁵⁵ V žádné z dobových exegezí však nelze najít podobné vysvětlení a jde tedy pouze o Daltonův výklad. Těžko lze tedy soudit, jestli toto byl skutečný záměr Geoffreho z Monmouthu.

Součástí *Dějin britských králů* jako kniha sedmá jsou i *Merlinova proroctví* (*Prophetiae Merlini*). Geoffrey je nejspíše sepsal dřív než zbytek *Dějin* a to někdy okolo roku 1134.⁵⁶ Soudí se tak na základě exegeze Orderica Vitala, která pochází již r. 1135.⁵⁷ *Merlinova proroctví* mají vlastní dedikaci určenou biskupovi Alexandrovi z Lincolnu. Jde o nejenigmatictější text od Geoffreho z Monmouthu, který se později stal předmětem mnoha výkladů. Záhy po Geoffreho smrti se právě tato proroctví dočkala politického využití. V současné době nejsou známé žádné doklady toho, jak (či jestli vůbec) byla *Merlinova proroctví* využívána v období Anarchie. Je ovšem jisté, že symboly použité ve věštbách byly vykládány některými Geoffreho současníky, jako narážky na soudobé dění a historii Británie.

⁵¹ Bern, Burgerbibliothek, MS. 568; DANIEL, Catherine: *Les prophéties de Merlin et la culture politique*. Turnhout 2006, s. 19.

⁵² V bitvě u Lincolnu (1141) byl zajat Štěpán z Blois.

⁵³ AURELL, Martin: *Geoffrey of Monmouth's History of the Kings of Britain and the Twelfth-Century Renaissance in The Haskins Society Journal* 18, Woodbridge 2007, s. 4-5.

⁵⁴ DALTON, Paul: *The Topical Concerns of Geoffrey of Monmouth's Historia Regum Britannie: History, Prophecy, Peacemaking and English Identity in the Twelfth Century* in: *Journal of British Studies*, vol. 44 no. 4, Cambridge University Press 2005, s. 692-701.

⁵⁵ GEOFFREY z MONMOUTHU: *Dějiny britských králů*, překlad Jana Fuksová, Praha 2010, s. 156.

⁵⁶ AURELL, Martin: *La Légende du roi Arthur*, Paříž 2007, s. 104.

⁵⁷ DANIEL, Catherine: *Les prophéties de Merlin et la culture politique*. Turnhout 2006, s. 67.

Třetí a poslední Geoffreho dílo *Život Merlinův (Vita Merlini)* vzniklo mnohem později než první dvě, nejspíše v letech 1149–1151.⁵⁸ Tato báseň o 1500 verších byla věnována nástupci Alexandra z Lincolnu, biskupovi Robertovi. Jak samotný název napovídá, Geoffrey z Monmouthu zde sepsal život věštce, který měl v jeho předchozích dílech důležitou roli. V *Dějínách* byl prorok důležitým prostředníkem božské vůle seslané britským králům, ale ve *Vita Merlinii* se věstec stal hlavním protagonistou děje. Kromě Merlinova života obsahuje tento spis také věštby. Některé již byly použity v *Prophetiae Merlini*, jiné jsou zcela nové. Navíc Merlin zde není jediným prorokem. Jeho sestra Ganienda na konci celého díla také pronáší věštby nad ostrovem Británie.

Na základě rukopisného dochování se zdá pravděpodobné, že oproti *Dějínám britských králů* neměl *Život Merlinův* tak dalekosáhlý ohlas. Dodnes se báseň zachovala v celku pouze v jediném kodexu⁵⁹ a její zlomky v dalších čtyřech. Prorocké části jsou jen ve dvou z těchto rukopisů.⁶⁰ Toto dílo bylo zřejmě mnohem méně populární než *Dějiny britských králů*. Jeho obsah napovídá, že byla nejspíše určena úzkému okruhu vzdělaných kleriků a kanovníků.

Někteří badatelé si pohrávají s myšlenkou, že *Život Merlinův* lze považovat za aktualizaci *Merlinových proroctví*.⁶¹ Tato domněnka ovšem vychází z předpokladu, že Geoffrey z Monmouthu tvořil tuto báseň s politickými ambicemi. Je to samozřejmě možné, ale jde pouze o jednu rovinu čtení tohoto pramene. Nelze zapomínat, že *Vita Merlini* je latinská báseň plná narážek na Ovidia a Isidora ze Sevilly. Na začátku vyzývá autor Múzy a Filozofii, aby jej doprovázely v jeho zpěvu o prorockém bardu Merlinovi, který zešílel.⁶² Geoffrey z Monmouthu vnáší do světa latinské vzdělanosti keltskou ostrovní kulturu a ve *Vita Merlini* je spojuje dohromady. Inspirativní přístup k narativním pramenům, obzvláště pak k epice, představil prof. Tolkien ve své eseji *Béowulf: Bestie a kritikové*. Podle něj se pro historické bádání nesmí zapomínat na to, že některé prameny byly dobovým uměleckým dílem a je třeba, abychom k nim tak také přistupovali.⁶³ To je případ i Geoffreho posledního díla. Přepis proroctví z *HRB* v této básni slouží spíš k tomu, aby autor nepodkopával věšteckou autoritu Merlina, než aby aktualizoval dobové dění ve své tvorbě.

⁵⁸ AURELL, Martin: *La Légende du roi Arthur*, Paříž 2007, s. 104.

⁵⁹ Cotton Vespasian E. iv, British Library.

⁶⁰ ECHARD, Siân: *Arthurian Narrative in the Latin Tradition*, Cambridge 1998, s. 218.

⁶¹ Např.: P. Zumthor v *Merlin le prophète...* či R. Taylor v *The political prophecy in England*.

⁶² *Fatidici uatis rabiem- musam que iocosam, Merlini cantare paro...* GEOFFREY Z MONMOUTHU: *Vita Merlini*, ed. PARRY, John J., Illinois 1925.

⁶³ Profesor Tolkien na tento problém upozornil svou alegorií o věži z prastarého kamení. TOLKIEN, John R. R. *Netvoři a kritikové*, Praha 2006 s. 13-14.

Zda-li Geoffrey z Monmouthu tvořil svá díla na politickou objednávku, či v nich projevoval sympatie k některé z válčících stran o anglický trůn, lze zřejmě jen spekulovat. Každé z nich obsahuje soubor proroctví, která měla v politické kultuře středověku své jedinečné místo. Jejich výkladu a využití bude věnován prostor dále. Nyní je však třeba představit to, co celou Geoffreho tvorbu spojuje, postavu Merlina.

Geneze proroka Merlina

Z celé tvorby Geoffreho z Monmouthu vystupuje jako naprosto jedinečná postava věštec Merlin. Jeho unikátnost spočívá mimo jiné v tom, že představuje spojení několika kulturních narativů. Díky tomu vznikla zcela nová imaginární postava. Podobné inovace nebyly ve středověku obvyklým jevem.⁶⁴ Autoři svou tvorbu opírali o starší autority, čímž vlastnímu dílu dodávali na věrohodnosti. Geoffrey čerpal inspiraci ve starších spisech, ovšem přiznává z ní jen málo co. V předmluvě k *HRB* píše, že ani u Bedy Ctihodného ani u Gildase nenalezl nic o skutečných britských panovníků a zejména o Artušovi.⁶⁵ Existují však další prameny, ke kterým se Geoffrey nehlásí, ale zajisté z nich čerpal. Některá tato díla lze identifikovat v merlinských pasážích *HRB* i *Vita Merlini*.

První předobraz pro Merlina z *Dějin* byl chlapec Aurelius Amrosius z knihy *Historia Britonnum*.⁶⁶ Jejím autor byl mnich Nennius původem Velšan, který žil v 9. stol. V předmluvě k tomuto dílu je poprvé zmiňován až v rukopise z 10. století. Proto je také někdy autor *Historia Britonnum* označován jako Pseudo-Nennius.⁶⁷ Pasáž s rudým a bílým drakem je u Nennia téměř identická s *Prophetiae Merlini*, až na osobu věštce. Jde také o chlapce bez otce, jehož krev má být smísená s maltou. Oproti *HBR* je ale malý prorok dlouho bezejmenný. Teprve na konci věštby se král Vortigern zeptá na chlapcovo jméno a původ. Dítě mu odpoví, že jej nazývají Ambrosius (britsky Embresguletic či Emrys)⁶⁸ a jeho otcem byl římský konzul. V *Dějinách* dostal věštec nové jméno, Merlin, které se spojilo se starším Ambrosiem a dalo tak vzniknout Merlinu Ambrosiovi.

Geoffrey z Monmouthu obohatil svého věštce o ještě záhadnější původ. Podle rady mágů měl Vortigern vyhledat chlapce bez lidského otce. Merlinova matka králi oznámila, že neví, kdo je chlapcův otec. Mudrc Maugantius králi vyložil Merlinovo početí takto:

V knihách našich filozofů a v mnoha historických pojednáních jsem se dočetl o lidech, kteří byli počati obdobným způsobem. Podle toho co vypráví Apuleius v knize O bohu Sókratovu, mezi Měsícem a Zemí přebývají zlé a nečisté duše, kterým mi říkáme incubi daemones. Jejich přirozenost je z části lidská a z části andělská, mohou na sebe kdykoli brát

⁶⁴ Toto samozřejmě neplatí pro nově christianizovaná území. Starší lokální pohanská tradice se mísí s novou křesťanskou. Případ Merlina je ovšem v promíchání kultur dvou etnických kultur se stejným vyznáním. Podobnou inovaci pro spojení dvou příběhových cyklů lze spatřit například v rytíři Galahadovi.

⁶⁵ GEOFFREY z MONMOUTHU: *Dějiny britských králů*, Praha 2010, s. 17.

⁶⁶ ZUMTHOR, Paul: *Merlin le prophète: un thème de la littérature polémique de l'historiographie et des romans*, Genève 2000, s. 9-17, NENNIUS: *History of the Britons*, ed. John A. Giles, Cambridge 2000, s. 18-20.

⁶⁷ Tamtéž, s. 3.

⁶⁸ Tamtéž s. 20.

podobu člověka a obcují se ženami smrtelníků. Snad to byl právě jeden z nich, kdo se zjevil této ženě a počal s ní onoho chlapce.⁶⁹

Démonický původu byl pro autoritu věštce dvojsečnou zbraní (obr. 6). Na jedné straně mu dával auru nadpřirozena a tajemna, která mohla čtenáře *HRB* fascinovat. Na druhé straně poskytoval Merlinův „otec“ záminku kritikům proroctví. Ta nemohla být považována za pravdivá, pokud byl jejich původce zplozenec démonů. Geoffrey sám tuto otázku neřešil. Merlinova proroctví se pro účely *HRB* jeví jako pravdivá, jsou v ní tedy projevem boží vůle.

Druhou inspirací pro vznik Merlina Ambrosia byli starozákonní proroci Daniel a Ezechiel. Asi nejlepší příklad lze nalézt v rozhovoru Daniela s králem Nebúkadnesarem (Dn 2). Králi se zdál sen, který nedokázal žádný z mágů a mudrců vyložit. Pouze Daniel podal babylonskému králi vysvětlení jeho vidin. Navíc projevil milosrdenství a požádal o zachování života pro falešné věštce. Podobně tak Vortigernova věž padala bez zdánlivých důvodů. Britský král proto povolal množství mágů, aby tento jev vysvětlili. Ti králi poradili barbarský způsob, tedy aby smísil maltu s krví chlapce bez lidského otce. Dítě se však ukázalo moudřejší mágů a odhalilo pravou příčinu nezdaru kameníků. Pokračovatel Geoffreho z Monmouthu, Robert de Boron, ve svém románu *Merlin* dovedl srovnání Merlina s Danielem k dokonalosti. Vortigernovi mudrci si totiž nevěděli rady, co s věží a proto ze strachu před královým hněvem vymysleli plán s dětskou krví. Nakonec měli být za svou špatnou radu potrestáni na hrdle, ale Merlin se za ně u Vortigerna přimluvil.⁷⁰ Celá *HRB* je zakončena andělským zjevením králi Cadwalladrovi, které mohlo být inspirováno poslední kapitolou knihy Danielovy (Dn 12), kde bylo Danielovi zjeveno, že utrpení jeho lidu skončí, ale stane se tak, až Izraelci přestanou být hříšní.

Jindy je Merlin přirovnáván k jiné biblické postavě, pohanskému mudrci Bileámovi (Balaámovi). Ten měl na žádost krále Baláka z Moabu proklít izraelský lid, ale z vůle Hospodina jim namísto toho požehnal (Nu 24,10). Toto přirovnání mělo ve středověku sloužit k obhajobě Merlina – pohana. Pokud někdo zpochybňoval věrohodnost Merlinových proroctví kvůli jeho původu, mohl mu být jako protiargument předložen Bileám, tedy biblický

⁶⁹ GEOFFREY Z MONMOUTHU: *Dějiny britských králů*, Praha 2010, s. 113, “In libris philosophorum et <in> plurimis historiis repperimus multos huiuscemodi habuisse generationem. Nam ut Apuleius de deo Socratis perhibet, inter lunam et terram habitant maligni et immundi spiritus quos incubos daemones vocant. Hi partim habent naturam hominum partim vero angelorum et cum volunt assumunt sibi humanas figuras et cum mulieribus coeunt. Forsitan aliquis illorum huic mulieri stuprum intulit et in ea iuvenem hunc generavit.”, GEOFFREY Z MONMOUTHU, *Historia regum Britannia*, Massachusett 1951, s. 121.

⁷⁰ ROBERT DE BORON: *Merlin*, ed. MICHA, Alexandre, Paris 1994, s. 60-63, 73-74.

důkaz boží vůle zjevené proroky.⁷¹ Podle Catherine Daniel se ve Starém zákoně odráží i politický rozměr proctví. Konkrétně jde o výměnu královské dynastie z rodu Saulova na rod Davidův. Prorok Samuel zjevil Saulovi Hospodinovu vůli ohledně vlády nad lidem Izraele (Sam 15,23). Věštba se nevyplnila okamžitě, ale až za mnoho let. Podobně Merlin předpověděl Vortigernovi jeho pád a návrat Constantova rodu.⁷² Na rozdíl od Samuelna nepomazal Merlin nového krále, ale napomohl početí Artuše, jehož slavnou vládu předpověděl. Další často používaný argument na Merlinovu obranu lze nalézt v listu Římanům sv. Pavla: „*Máme rozličné dary podle milosti, která byla dána každému z nás: Kdo má dar prorockého slova, ať ho užívá v souhlase s vírou.*“⁷³

Také Merlinovy věštby byly částečně inspirovány Biblií. Starozákonní proctví z knihy Daniel, Ezechiel a Izajáš a novozákonní Janovo vidění jsou plná zástupných zvířecích symbolů, jako je tomu v *Prophetiae Merlini*.⁷⁴ Motivy lvů, leopardů, draků a býků, stejně jako potoků krve, střídání šťastných a špatných časů se objevují v knihách většiny proroků. Může se sice jednat o obecné prorocké figury, které díky své neurčité podobě mají více možných výkladů, ale jejich biblický původ se zdá nejpravděpodobnější, jelikož ve velšsky psaných proctvích se podobné zástupné symboly neobjevují.

Vedle křesťansko-latinské inspirace však stojí tradice ostrovních Keltů. Na jejím základě postavil Geoffrey z Monmouthu své třetí dílo *Vita Merlini*. Tato kniha vypráví o prorockém bardovi Britů jménem Merlin, který vládl lidu jižního Walesu. V době jeho panování se rozhořel konflikt mezi Peredurem ze severního Walesu a králem Skotska Gwenddoleuem. Na pomoc Peredurovi přispěchali Rhydderch, král Kambřů a Merlin se svými třemi bratry. Během bitvy přišli všichni Merlinovi bratři o život, což zapříčinilo, že bard zešlel.⁷⁵ Merlin nebyl k uklidnění a utekl daleko od lidí do lesů Kaledonu.⁷⁶ Zde žil mezi divokými zvířaty, živil se plody veliké jabloně a zoufal nad svým osudem. Po jistém čase jej v lesích našel lovec krále Rhyddercha. Hrou na lyru jej dokázal uklidnit a posléze odvést na králův dvůr. Král i jeho nejbližší se ho ujali, jelikož jim byl blízký. Královna Ganienda byla jeho sestra a u dvora žila také Guendoloena, Merlinova manželka.⁷⁷

⁷¹ DANIEL, Catherine: *Les prophéties de Merlin et la culture politique*. Turnhout 2006, s. 5.

⁷² Trojice biblických králů Saul, David a Šalamoun je velice podobná britským králům Vortigernovi, Utheru Pendragonovi a Artušovi.

⁷³ Řím 12, 6.

⁷⁴ DANIEL, Catherine: *Les prophéties de Merlin et la culture politique*. Turnhout 2006, s. 4-7.

⁷⁵ GEOFFREY Z MONMOUTHU: *Vita Merlini*, ed. PARRY, John J., Illinois 1925, Verš 24 - 33.

⁷⁶ Tedy Skotska

⁷⁷ GEOFFREY Z MONMOUTHU: *Vita Merlini*, ed. PARRY, John J., Illinois 1925, verše 1-180.

Civilizovaný svět bardovi neposkytoval útěchu a tak krále neustále žádal, aby se směl vrátit do lesů. Rhydderch ho však odmítal pustit. Jednoho dne hledala Ganienda svého manžela ve velkém sále, kde v té době pobýval i bláznivý Merlin. Když se královští manželé shledali, vyndal Rhydderch své ženě z vlasů list, což proroka neskutečně rozesmálo. Panovník se zeptal Merlina, co jej tak rozveselilo. Blázen mu však neodpovídal a smál se stále víc. Rhydderch mu sliboval poklady, pokud mu řekne původ své šílené radosti. Nakonec Merlin králi slíbil vysvětlení výměnou za svobodu. Panovník souhlasil. „*Odstraněním listu z královniných vlasů jsi odstranil důkaz její nevěry,*“ řekl Merlin králi.⁷⁸

Rhydderch požadoval od své ženy vyvrácení tvrzení jejího bratra. Ganienda namítla, že by neměl věřit slovům blázna a navrhla králi zkoušku. Před Merlina přivedli třikrát jednoho chlapce, ale pokaždé jinak oblečeného a ostříhaného. Královna jej dokonce jednou nechala převléci za dívku. Ganienda se pokaždé Merlina zeptala, jakou smrtí předvedené dítě jednou zemře. Poprvé blázen prorokoval smrt dítěte pádem z koně, podruhé pověšením na stromě a naposledy utopením. Rhydderch tedy usoudil, že Merlin skutečně nemá dar znát věci smrtelníkům utajené, ale je pouhý blázen. Král svůj slib dodržel a Merlinovi dal svobodu.

O několik let později byl chlapec, kterého v převlecích ukazovali Merlinovi, dospělý. Spolu s ostatními mladíky ode dvora se jednoho dne vydal na lov. Na vysoké skále se s chlapcem splašil kůň a shodil jej z útesu. Mladík dopadl do řeky, ale jeho nohy se zachytily za větve stromu. Zemřel tedy pádem, pověšením i utopením a Merlinova věštba se tak vyplnila.⁷⁹

Merlin při odchodu na svobodu dovolil své ženě znovu se vdát. Záhy však přijel na jelenovi k Rhydderchovu hradu a snoubence své bývalé ženy zabil. Poté se uchýlil do domu se sedmdesáti okny, který mu na jeho žádost nechala vystavět sestra. Zde jej vyhledal bard Taliesin a společně rozmlouvali o světě. Merlin v dalších letech pronášel věštby, které si chodili vyslechnout vůdci Britů z celého ostrova. Jednoho dne byl Merlin z šílenství vyléčen díky zázračnému prameni. Po smrti krále Rhyddercha se k Merlinovi připojila i jeho sestra Ganienda. Poslední věštbu nad ostrovem Británie pronesla právě ona, poté co ji také prostoupl věštecký duch.

V postavě Merlina, stejně jako v celé tvorbě Geoffreho z Monmouthu, se spojují tři kulturní tradice, tedy biblická, antická a keltská. Geoffrey dodal Merlinovi na tajemnosti díky nadpřirozenému původu. Díky *Vita Merlini* vytvořil z proroka mnohem výraznější postavu

⁷⁸ Tamtéž, Verš 254.

⁷⁹ Tamtéž, verše 304-306, tento motiv přebírá Robert de Boron.

s vlastním příběhem, kterou později rozšířil svým románem Robert de Boron. Domnívám se, že právě díky komplexnímu příběhu nabyl na popularitě nejen Merlin, ale také jeho proroctí.

Blázen z lesů Kaledonu

Ve velšské středověké literatuře vystupuje často šílený bard Myrddin ap Morvryn, jemuž je přisuzováno několik básní a proroctví.⁸⁰ Většinou se dochovaly v mladších pramenech, než *Vita Merlini*, ale podle rozboru jazykovědců (například William F. Skene, Paul Russell nebo Rachel Bromwich) jde prý většinou o díla z 9. – 12. století, ale jsou mezi nimi i prokazatelně mladší skladby.⁸¹ Asi nejznámější z nich je *Armes Prydein Vawr* tedy *Velké proroctví o Británii*, které pochází z 2. poloviny 9. století. Právě to měl pronést bard Myrddin. Prameny, díky kterým lze v Myrddinovi identifikovat Merlina jsou nejspíše mladší než *Armes Prydein Vawr*.⁸² Konkrétně jde o básně: *Ymddiddan Myrtin a Talyessin – Rozhovor Myrddina s Taliesinem*; *Yr Affalen – Jabloň*; *Yr Oienau – Vítání* někdy také nazývaná *Slyš, selátko*; *Gwasgargerdd fyrddin yn y Bedd – Myrddinův lament v hrobě*; *Cyfoesi Myrddin a Gwendydd ei Chwaer – Rozhovor Myrddina s Gwendydd*⁸³, jeho sestrou; *Yr Peiryan Vaban – Velící mladík*.

Všechny tyto básně dávají dohromady obraz barda Myrddina, který později vystupuje ve *Vita Merlini* jako věštec Merlin. Podle Gastona Parise provedl změnu prorokova jména Geoffrey z Monmouthu z následujícího důvodu. Původní jméno *Myrddin* by prý mělo v latině podobu *Merdinus*, což by frankofonním Normanům mohlo připomínat slovo *merde*, tedy výraz pro exkrementy. Došlo tedy k záměně písmene *-d* na *-l*, což dalo vzniknout nejrozšířenější podobě prorokova jména *Melinus/Merlin*.⁸⁴ Jiná úvaha, zmíněná již Geraldem z Walesu, vede přes město Carmarthen. Podle *HRB* našli Vortigernovi poslové Merlina právě v Carmarthenu.⁸⁵ Velšský název tohoto místa zní *Caerfyrddin*, což je někdy vykládáno jako

⁸⁰ Variací tohoto jména lze ve velšské proročké poezii najít několik: Myrddin, Myrddyn, Merddin, Myrtin, Fyrddin. Viz zmíněné básně.

⁸¹ WILLIAMS, Ifor: *The beginnings of Welsh poetry*, Rachel Bromwich (ed.). Cardiff 1972, RUSSELL, Paul: *The history of the Celtic languages of the British Isles*, in *Language in the British Isles*, ed. D. Britain, Cambridge, 2007, s. 185-99.

⁸² Jsou dohovány v tzv. Čtyřech prastarých knihách Walesu – Černá kniha Carmarthenská (1. třetina 13. stol.), Aneirinova kniha (2. pol. 13. stol.), Taliesinova kniha (1. pol. 14. stol.) a Červená kniha Hergestská (po r. 1382), SKENE, William F.: *The four ancient books of Wales [Black book of Carmarthen, Book of Haneirin, Book of Taliesin, Red book of Hergest] containing the Cymric poems attributed to the bards of the sixth century*, Edimburgh 1868.

⁸³ V Merlinské poezii vystupuje Gwendydd někdy jako Merlinova manželka, jindy jako jeho sestra.

⁸⁴ BRUCE, James, D.: *The Evolution of Arthurian Romance, from Beginnings Down to the Year 1300, vol. I*, Gloucester 1958, s. 129.

⁸⁵ GEOFFREY z MONMOUTHU: *Dějiny britských králů*, Praha 2010, s. 112, GERALD z WALESU: *Putování Walesem/ Popis Walesu*, Praha 2008, s. 55.

Merlinovo město.⁸⁶ Skutečný původ tohoto jména však pochází z keltského sídliště *Moridunum*, tedy *Mořská pevnost*.⁸⁷

Bitvu, která je popsána na začátku *Vita Merlini*, lze díky velšskému básnictví ztotožnit s bitvou na Arderryd (někdy také Arfderryd). Zde měl Myrddin přijít o rozum, kvůli smrti svých bratrů. Podle *Velšských letopisů (Annales Cambriae)* se měla tato bitva odehrát roku 573 n. l.⁸⁸ Poezie z *Čtyř nejstarších knih Walesu* spojená s Myrddinem zmiňuje bitvu na Arderryd i s bojujícími stranami. Na jedné z nich stálo vojsko Gwenddolaua ap Caidio a proti němu spojené síly králů Rhyddercha Haela z Alt Clutu⁸⁹ a bratrů Peredura a Gwrgiho ap Eliffer. Podle *Vita Merlini* patřil Merlin k vítězné straně krále Peredura, zatímco na základě básně *Jabloň a Vítání* byl Myrddinovým pánem Gwenddolau, který v bitvě padl.

Bitva na Arderryd je častým motivem velšských básní prisuzovaných Myrddinovi. Jejich obsah je vždy podobný. Bard buď zpívá (jabloni, selátku) nebo rozmlouvá s někým blízkým (s bardem Taliesinem, se sestrou Gwendydd) o svém hořkém údělu (samota, zima, chudá strava, nutnost úkrytu), který mu přinesla bitva na Ardderyd a také prorokuje budoucnost Británie. Lamentování a prorokování se střídají po dvou slokách.⁹⁰ Některé části básní používají podobný jazyk symbolů, jako merlinské věštby z *Historia regum Britanniae*.

Yr Affalen – Jabloň (V. sloka)

Sladká jabloň, jež roste na mýtině!

Jejich síla ji skryje před Rhydderchovými pány (vazaly),

Pošlapána je země u jejích kořenů a muži jsou všude kolem,

Hrdinné podoby byly pro ně děsivé.

Gwendydd mě nevíta ani mě nemiluje;

Nejmocnější z Rhydderchových služebníků mě nenávidí,

Zničil jsem jeho syna i dceru.

⁸⁶ GERALD z WALESU: *Putování Walesem/ Popis Walesu*, Praha 2008, s. 130.

⁸⁷ CHISHOLM, Hugh, ed. "Carmarthen". *Encyclopædia Britannica* (11th ed.). Cambridge University Press, DELAMARRE, Xavier: *Noms de lieux celtiques de l'Europe ancienne*, Paris 2012.

⁸⁸ Merlina s bitvou na Arderryd spojují *Letopisy* pouze v rukopise z konce 13. století (MS. E.164/1 London [Kew], Public Record Office), zřejmě pod vlivem *Triád*.

⁸⁹ Rhydderch Hael (Štedrý) či také Rhydderch I. z Alt Clutu, vládl přibližně mezi lety 570-614 n. l. na části území zvaného *Hen Ogledd – Starý sever*. Objevuje se také například v *Životě sv. Kentigerna* či *Triádách* (triáda 30 *Tři nejštědřejší muži ostrova Británie*).

⁹⁰ Tento motiv se nařikání nad vlastním hořkým údělem se objevuje i ve *Vita Merlini* ve verších č. 101-136.

Smrt odnesla vše pryč, tak proč mě nenavštívila?

Po Gwenddolauovi mě žádný kníže nectí.

Nejsem rozptylován žádnou hrou, nejsem navštěvován kráskou.

A přece v bitvě na Ardderyd byl můj nákrčník ze zlata,

Třeba že mnou nyní opovrhne ta, jenž má pleť labutí.⁹¹

Dokonce i *Triády ostrova Británie (Trioedd Ynys Prydein)* bitvu zmiňují. Triády jsou asi nejcharakterističtější rysem velšského a irského básnictví. Každá triáda vyjmenovává tři věci, které dávají dohromady jeden celek.⁹² Triáda č. 50 *O zbytečných bitvách* zní takto:

Tři zbytečné důvody bitev na ostrově Británie

První byla bitva na Goddeu se vedla kvůli feně, srnci a čejce; v ní padlo 71 tisíc mužů.

Druhá byla bitva na Arderyd, kterou svedli kvůli ptačímu hnízdu a bylo v ní pobito 80 tisíc Kambřů.

Třetí byla bitva na Camlanu mezi Artušem a Medrodem, Artuš byl zabit spolu se 100 tisíci nejlepšími muži Kambrie.

Kvůli těmto třem bitvám Sasové sebrali Lloegrijskou zemi⁹³ Kambřům, protože nebyl dostatek schopných válečníků, kteří by čelili Sasům, také kvůli zradě Gwrgi Garwlwyda a úskoku Eiddelica Trpaslíka.⁹⁴

⁹¹ Z anglického překladu: *Sweet appletree that grows in the glade! Their vehemence will conceal it from the lords of Rhydderch, Trodden i tis around its base, and men are about it. Terrible to them were heroic forms. Gwendydd loves me not, greets me not; I am hated by the firmest minister of Rhydderch; I have ruined his son and his daughter. Death takes all away, why does he not visit me? For after Gwenddolau no prince honour me; I am not soothed with diversion, I am not visited by the fair, Yet in the battle of Ardderyd golden was my torques, Though I am now despised by her who is of the colour of swans.* SKENE, William F.: *The four ancient books of Wales [Black book of Carmarthen, Book of Haneirin, Book of Taliesin, Red book of Hergest] containing the Cymric poems attributed to the bards of the sixth century*, Edimbourgh 1868, s. 371.

⁹² LLOYD, John E.: *"Note to the Historical Triads"*, *A History of Wales from the Earliest Times to the Edwardian Conquest I*, London 1912, s. 122.

⁹³ Anglii.

⁹⁴ Z anglického překladu: *The three frivolous causes of battle in the Isle of Britain. The first was the battle of Goddeu, which was caused about a bitch, a roe-buck and a lapwing; and in that battle 71,000 men were slain. The second was the action of Arderydd, caused by a bird's nest, in which 80,000 Cambrians were slain. The third was the battle of Camlan, between Arthur and Medrod, where Arthur was slain with 100,000 of the choice men of the Cambrians. On account of these three foolish battles, the Saxons took the country of Lloegria from the Cambrians, because there was not a sufficient number of warriors left to oppose the Saxons, the treachery of Gwrgi Garwlwyd, and the deception of Eiddelic the dwarf.* BROMWICH, Rachel: *Trioedd Ynys Prydein, The Triads of the Island of Britain (4th edition)*, Cardiff 2016, s. 110.

Samotný Myrddin se objevuje v triádě č. 125 *O britských bardech*:⁹⁵

Tři hlavní křesťanští bardí ostrova Británie:

Merddin Emrys (Ambrosius)

Taliesin, hlava bardů

*A Merddin syn Madog Morvyna*⁹⁶

Rachel Bromwich, která editovala *Triády ostrova Británie*, označila některé triády ze starších prací za možný výtvar Iola Morgawnga⁹⁷ z přelomu 18. a 19. století. Ty, jejichž původem si nebyla jistá, uvedla ve své edici zvlášť. Mezi ně patří triáda (č. 1) *O jménech ostrova Británie*:

Ostrov Británie nesl tři jména:

*Než byl obydlen, byl nazýván Myrddinovým prostorem,*⁹⁸

Poté co byl osídlen, mu byl dán název Medový ostrov,

*A když byli lidé uspořádáni do jediného společenství Prydainem synem Aedda Velikého⁹⁹, bylo jméno změněno na Prydainův ostrov.*¹⁰⁰

Nikdo na něj nemá žádné právo, pouze kmen Kambrů, protože oni jej jako první vlastnili, dříve zde nežil žádný člověk, ale ostrov byl plný medvědů, vlků, bobrů (draků)¹⁰¹ a zubrů.¹⁰²

⁹⁵ Tato triáda je zřejmě mladší než *Vita Merlini*, nejdříve z konce 12. století. Zaprvé velšská Myrddin se mění na Merddin až pod vlivem Geoffreho z Monmouthu. Poprvé se objevuje ve velšském překladu *HRB – Brut y Brenhinrdd*. Zadruhé, první, kdo píše o dvou Merlinech, je Gerald z Walesu.

⁹⁶ Z anglického překladu: *The three chief Christian bards of the Isle of Britain: Merddin Emrys (Ambrosius); Taliesin chief of the bards; and Merddin son of Madawg Morvyn*. Tamtéž, s. 202.

⁹⁷ Iorweth „Iolo“ Morgawng bylo bardské jméno velšského antikváře a básníka Edwarda Williamse, který žil mezi lety 1747-1826. Část jeho tvorby byla jím samým vydávána za produkt raně středověké velštiny a důkaz její vyspělosti. Šlo o podobnou nacionalistickou snahu, jako například u skotských a irských *Ossianových písní* (nejstarší známí podvrh tohoto druhu) či českých rukopisů *Zelenohorský* a *Královedvorský*.

⁹⁸ *Clas Myrddin*. Velšské slovo *Clas*, zde přeložené jako prostor se pojilo s nějakým ohraničeným a uzavřeným prostorem, například klášterem či hradem. KOCH, John T. (ed.): *Celtic Culture: A Historical Encyclopedia*, Santa Barbara 2006, s. 1325.

⁹⁹ Aedd Mawr (Veliký) je velšské pojmenování z *Triád* pro britského náčelníka z 1. stol. n. l., jemuž Římané říkali Addedomarus, DE JERSEY, Phillip, *Celtic Coinage in Britain*, Shire Archaeology 1996.

¹⁰⁰ Nejlépe by odpovídal překlad jména Brit, jelikož jeho jméno se mělo stát jménem ostrova, podobně jako podle Geoffreho *HRB* nesl ostrov jméno Británie podle Bruta.

¹⁰¹ Překlad z velštiny zde není zcela jasný. V textu je uvedeno slovo *Efeinec*, což má blízko k zastaralému pojmenování bobra (moderní velština *Afanc*), i zastaralé označení pro krokodýla/draka. Slovo *draig/dragwn* bylo do nejméně do 12. století používáno jako výraz označující vůdce. (např. Pendragwn – vrchní náčelní, hlavní velitel...), LLOYD, John E.: *A History of Wales from the Earliest Times to the Edwardian Conquest I*, London 1912, Geiriadur: Welsh-English online dictionary, University of Wales, *Cambro-Briton*, vol. 1, 1819, s. 8, TATLOCK, J. S. P.: *The Dragons of Wessex and Wales in Speculum*, vol. 8 no. 2 (Apr., 1933), s. 228-229.

¹⁰² Z anglického překladu: *There were three names given to the Isle of Britain from the first: before it was inhabited it was called the Myrddin's Enclosure (Clas Myrddin); after it was inhabited, it was called the Honey Island (Y Vel Ynys); and after the people were formed into a common-wealth, by Prydain the son of Aedd the*

Nelze jednoznačně říci, jestli Myrddin skutečně žil.¹⁰³ Pro účely této práce to ani není podstatné. Důležité je, že jako fiktivní postava barda-proroka měl Myrddin veliký vliv na velšskou kulturu a v mnohém se k němu Velšané vztahují dodnes (obr. 7). Problematiku dochování merlinských básní a tím pádem i možnosti zkoumání velšských vlivů na genezi proroka však ztěžují dvě věci: stáří básní vůči tvorbě Geoffreho z Monmouthu a jejich nacionálně zatížený výklad od 19. století.

Jejich nejstarší písemné dochování totiž pochází z 13. století (viz poznámka č. 82). Minimálně ve čtyřech básních jsou odkazy na normanské krále Anglie, nemohou tedy být starší než bitva u Hastingsu.¹⁰⁴ Zároveň však v keltských oblastech Británie dlouho do novověku existovala společenská vrstva bardů, která ústně tradovala příběhy a básně o britských hrdinech a bitvách. Nejspíše díky bardské poezii získal Geoffrey povědomí o Myrddinovi. Bardí byli bohatou a vlivnou skupinou obyvatel keltsky mluvících zemí. Přednášeli na šlechtických dvorech, vystupovali na výročních trzích a často dokonce stáli u zrodu protianglických povstání.¹⁰⁵

V *Zákoníku Hywela Dobrotivého (Cyfraith Hywel Dda)*, nejstarším dochovaném souboru právních předpisů velšských knížat, jsou bardí zmiňováni, jakožto vysoce privilegovaná vrstva.¹⁰⁶ Mezi hlavní povinnosti barda z královské/knížecí domácnosti patřilo: *...Bard taktěž bude zpívat „Království Británie“ před králem a jeho domácností v den bitvy... Pokud si bude král přát slyšet píseň, nechť Pán písní¹⁰⁷ zazpívá dvě písně o Bohu a třetí*

Great, it was denominated the Isle of Britain. And no one has any right to it but the tribe of the Cambrians, for they first took possession; and before this time there were no persons living on it; but it was full of bears, wolves, beavers and bisons. BROMWICH, Rachel: *Trioedd Ynys Prydein, The Triads of the Island of Britain (4th edition)*, Cardiff 2016, s. 246.

¹⁰³ Vědecký časopis z počátku 19. století *Cambro-Briton* (snažil se o oživení velštiny a vzbuzení zájmu o velšskou kulturu ve Velké Británii) věnoval jeden ze svých popisů bardů Merddinovi ap Morvyn a jeho autor vyslovil názor, že skutečně mohlo jít o reálnou postavu, syna barda Madog Morvyn. Dále se autor článku odvolává na bardy 14. století a zařazuje Merddina mezi členy domácnosti (jako barda) cambrijské šlechty z rodu Meirchion a praděda slavného velšského barda Llywarch Hena. Nutno podotknout, že sám autor přistupuje k této informaci kriticky. PARRY, James H.: *The Cambro-Briton vol. II.*, London 1820, s. 256.

¹⁰⁴ Báseň *Yr Oienau – Vítání*, nemůže být starší, než normanský zábor Irska, jelikož se v její 4. sloce zpívá: *...Slyš, ó malé prasátko, bylo nezbytné se modlit; kvůli strachu z pěti panovníků z Normandie, Pátý přepluje slané moře a dobude Iwerdon (Irsko) s jeho působí válku a zmatek, krvavě zbraně a úpění. Určitě se vrátí a uctí hrob Dewiho (Sv. David).* SKENE, William F.: *The four ancient books of Wales...*, Edimbourgh 1868, s. 436. Tuto událost popisuje i Gerlad z Walesu. GERALD z WALESU: *Putování Walesem/ Popis Walesu*, Praha 2008, s. 75.

¹⁰⁵ V Irsku šířili protianglické písně bardí ještě v 17. stol. v době Alžbětinského, Stuartovského i Cromwellského tažení. Ze Skotska je znám poslední bard z tzv. Staré tradice (před dobou romantismu, nacionalismu a s nimi spojenou snahu o obnovu bardské tradice v Irsku, Skotsku, Walesu a Bretani). Byl jím Domhnall MacMhuirich v 18. století. KOCH, John T. (ed.): *Celtic Culture: A Historical Encyclopedia*, Santa Barbara 2006, s. 453.

¹⁰⁶ WADE-EVANS, Arthur, W.: *Welsh Medieval Law: Being a Text of the Laws of Howel the Good*, Oxford: 1909.

¹⁰⁷ nejvyšší mezi velšskými bardy

o hrdinech.¹⁰⁸ Bardci disponovali svobodnou držbou půdy, každý rok měli od svého pána dostávat harfu, zlatý prsten a koně. Za jejich výstupy byly stanoveny pevné sazby. Bardství bylo jedno ze tří umění, které se smělo vyučovat pouze s přímým svolením pána. Bardská privilegia byla vyučenému pěvci nezczizitelná.¹⁰⁹ Na velký společenský vliv bardů poukazuje také Gerald z Walesu.¹¹⁰ Právě z jeho díla se dozvídáme, že merlinská prorocství a básně běžně kolovaly mezi Velšany.

Druhý problém ohledně keltské písemné kultury obecně je pocit utlačování angličtinou a anglosaskou kulturou. Na konci 18. a v průběhu 19. století začala vlna národního obrození ve Walesu, Skotsku, Irsku a Cornwallu (viz poznámka 97). Dodnes se používají některé staré edice středověké prózy i poezie, které vznikly v době obrození a jsou jím zatíženy. Hlavní snahou tehdejších historiků a jazykovědců bylo prokázat ranou vyspělost ne-saské kultury. Nejčastěji se potřebovali vyrovnat s eposem *Béowulf*, který naopak tehdejší anglické humanitní vědy vyzvedávaly. Moderní výzkum již bádání v tomto směru posunul a nesnaží se tvorbu zaznamenanou až ve vrcholném středověku za každou cenu klást hluboko před 10. století.¹¹¹

Přes úskalí, která skýtají velšské merlinské prameny, lze konstatovat, že bard Myrddin byl předobrazem pro Merlina z *Vita Merlini*, který později získal několik přídomek (*Caledonicus-Kaledonský*, *Wylt-Divoký*). Přestože je v obou podobách proroka, tedy Merlina Ambrosia a Divokého Merlina, propastný rozdíl, zdá se, že Geoffrey z Monmouthu zamýšlel vytvořit jednoho Merlina. Hlavní prorocství ve *Vita Merlini* končí věštec slovy: „Jak jsem již dříve prorokoval Vortigernovi při podivném boji dvou draků“.¹¹² Na základě této krátké věty snad lze bez větších pochybností předpokládat, že se Geoffrey snažil stvořit postavu jednoho proroka.

Do konečné integrální podoby dovedl Merlina Robert de Boron ve veršovaném románu z přelomu 12. a 13. století *Merlin*. Jde o nejpropracovanější příběh o démonickém původu věštce. Samotný román volně navazuje na *Estoire du Graal* jinak známého jako *Joseph d'Armathie* a spolu s posledním dílem *Perceval* (u kterého není jasné,

¹⁰⁸ Z anglického překladu: *The Bard also sings the 'Monarchy of Britain' in front of them [king and his household] in the day of battle and fighting... When the king shall will to hear a song, let the chief of song sing two songs concerning God and the third of the chiefs.* Tamtéž, s. 167 a 180.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 150, 153, 156, 160, 167, 180 a 208.

¹¹⁰ GERALD Z WALESU: *Putování Walesem/ Popis Walesu*, Praha 2008, s. 125.

¹¹¹ Mezi neodbornou veřejností je však nacionální narativ o rané vyspělosti keltské kultury či přímo nadřazenosti anglosaské kultuře velmi živý a to ve všech keltsky mluvících částech Spojeného království a Irské republiky.

¹¹² *Hec uortigerno cecini prolixius olim Exponendo duum sibi mistica bella draconum.* GEOFFREY Z MONMOUTHU: *Vita Merlini*, ed. PARRY, John J., Illinois 1925.

jestli také jde o práci Roberta de Boron) tvoří cyklus známý jako *Didot-Percevoul*.¹¹³ Jelikož celý cyklus vypráví o Svatém grálu a Merlin v něm hraje roli věštce, který předpovídá nalezení posvátného předmětu, bylo nutné vyřešit jeho stigma démonického původu. Již na samém začátku *Merlina* se sešli ďáblové k poradě, jak se pomstít Bohu za to, že z pekla vysvobodil Adama a Evu.¹¹⁴ Rozhodli se proto zničit život jedné dobré rodině a nakonec s jejich nejmladší dcerou zplodit Antikrista. Skutečně se jim to po dlouhé snažení podařilo. Celá rodina trpěla a postupně zanikla hlavně kvůli hněvu, který byl prostředkem jejich záhuby.¹¹⁵ Nejmladší dcera se jednoho dne zapomněla v zoufalství pomodlit před spaním, čímž umožnila démonům, aby ji využili ke svým záměrům (obr. 8). Všemohoucí Bůh se však nad ní i jejím budoucím potomkem slitoval. Ještě před křtem z něj sejmul ďábelské zatracení, ale nechal mu schopnosti darované démony, tedy znalost minulosti a schopnost vlastního přeměňování. Sám mu dal do vínku jasnozřivost a poznání věcí tajných. To vše mu mělo sloužit k pomoci lidem a větší slávě Boží.¹¹⁶

Podle studie Alexandra Michy o románu *Merlin* byl jednou z hlavních inspirací Roberta de Boron *Roman de Brut*, což je volná adaptace *HRB* ve střední francouzštině.¹¹⁷ Zároveň je však v Boronově díle patrný vliv *Vita Merlini*, která nebyla zřejmě příliš rozšířená. V *Merlinovi* se tedy spojilo několik motivů ze starší tvorby,¹¹⁸ které daly věštci jednotnou podobu. Postava proroka se ustálila následovně: chlapec zplozený démony, který vykládá králi Vortigernovi budoucnost z boje mezi rudým a bílým drakem, který pomáhá králi Utheru Pendragonovi s početím Artuše, který se později stane Artušovým rádcem pevně spjatým s kruhovým stolem a kterému se nakonec stane záhubou žena.¹¹⁹ Tento obraz Merlina věštce a rádce se v psané kultuře pevně uchytil a zůstal stálý po mnoho staletí. V 17. století pomalu upadl v zapomnění a znovu ho objevili teprve spisovatelé doby romantismu. V té době byl

¹¹³ Existují dva rukopisy, kde je tato „trilogie“ zachycena celá. 1. zvaný *Didot*, BnF n. a. 4166 a 2. Modena Ms. E. 39; FRITZ, Jean-Marie, *Robert de Boron (Pseudo-)*, in *Dictionnaire des lettres françaises, t. 1 : Moyen Âge*, Paris 1992, s. 1281-1282.

¹¹⁴ ROBERT DE BORON: *Merlin*, ed. MICHA, Alexandre, Paris 1994, s. 23.

¹¹⁵ Celým románem se táhne linie, která upozorňuje na zhoubnost smrtelných hříchů. Je možné, že román vzniknul až po Čtvrtém lateránském koncilu a byl právě jím ovlivněn.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 34.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 8.

¹¹⁸ Věštba s draky (*HRB*), předvídání trojí smrti (*VM*), chlapec zplozený démony (*HRB*), prorocký smích spojený s poznáním budoucnosti (*VM*), pomoc králům Británie s Tancem obrů (Stonehenge), (*HRB*) a zplození Artuše (*HRB*). Motiv kruhového stolu je inspirací z *Roman de Brut*. Zároveň Robert de Boron vnáší do příběhu vlastní inovace, mezi které patří například Merlinova schopnost změny vlastní podoby.

¹¹⁹ Poslední prvek do Merlinského příběhu přináší román v próze *L'Estoire de Merlin* (součást tzv. cyklu *Lancelot – Graal*), která do příběhu přidává krásnou dceru krále Northumberlandu Niviane (Nimue nebo Viviane). Merlin se do ní zamiluje, ovšem dívka mu přislíbí opětovat lásku, pouze pokud ji naučí všemu, co zná. Nakonec je díky své zaslepenosti a dívčině úskoku zavalen v jeskyni, ze které se nikdy nedostane. SOMMER, Oskar H. (ed.): *The Vulgate Version of the Arthurian Romances, Lestoire de Merlin ed. from Mss in the British Museum*; volume II: Washington DC 1908.

Merlin především kouzelníkem, vychovatelem mladého Artuše a posléze jeho rádcem. Merlinova prorocká podoba již neměla v moderním světě 19. století svoji dřívější autoritu a to ani mezi Velšany. Ve středověku však měly jeho věštby váhu a význam. Lidé jejich znění věřili a mocní jimi zaštiťovali své jednání, o čemž bude řeč v následujících kapitolách.

Kapitola 2. – Merlinská proroctví

Středověká proroctví

Proroctví k lidem promlouvají jazykem symbolů a díky tomu je lze aktualizovat a aplikovat na soudobé dění. Jejich síla spočívá právě v tomto bodě. Ztotožnění přítomnosti s částí proroctví zasazuje současnost vykladače proroctví do velkých dějin světa, v případě středověkého křesťana do dějin spásy.¹²⁰ Proroctví v křesťanském pojetí představují část Božího plánu zjeveného výjimečným jedincům. Největší autoritu pak tvoří bibliční proroci. V křesťanském teleologickém smyslu dějin ční Janovo vidění, které předkládá vizi konce světa a nastolení tisícileté vlády Krista. Apokalyptická proroctví se stala součástí reformního diskurzu již v pozdní antice. „*Myšlenka církevní reformy tvořila ostatně s apokalyptickým proudem myšlení ve středověku takřka spojené nádoby, kdy jedno nerozlučně prostupovalo druhým.*“¹²¹ Světská moc v apokalyptických věštách není vyobrazena příliš pozitivně. Na rozdíl od církve totiž často stojí na straně Antikrista.

Vedle biblických proroctví stály věštby nebiblické, jejichž výklad se rozšířil o pozitivní výklad světské moci. Mezi nejrozšířenější v Evropě patřily věštby Sibyly Tiburtinské o posledním císaři, který sjednotí křesťany a očistí církev, a pseudo-Methoděje o invazi barbarů, kteří zahubí svět.¹²² Existovala i řada dalších proroctví, která byla využívána v panovnické reprezentaci či lokálních konfliktech. Výklad těchto proroctví a ztotožnění s konkrétní osobou dodává takovému jedinci posvátnou legitimitu pro jeho jednání (například právě s postavou posledního císaře). Politická proroctví často pracovala s motivem idealizované minulosti a úpadkové přítomnosti. Vykonavatel proroctví pak mělo nastolit druhý zlatý věk, ve kterém bude vše, jako v dávné minulosti. V apokalyptických proroctvích šlo o morální úpadek lidí a snahu navrátit prvotní církev. Čistě mocenská proroctví, reprezentovaná například *Prophetiae Merlini*, hovořila o nastolení časů před saskou invazí. I nebiblické věštby potřebovaly vlivné proroky jako autoritu. Často mezi ně patřili světci a jiní zbožní lidé¹²³, ale mohli se mezi nimi vyskytnout i pohané.¹²⁴ Jednu z velkých věšteckých autorit středověku představoval Merlin.

¹²⁰ CERMANOVÁ, Pavlína: *Čechy na konci věků*, Praha 2013, s. 15-16.

¹²¹ Tamtéž, s. 15.

¹²² Tamtéž, s. 79.

¹²³ TAYLOR, Rupert: *The Political prophecy in England*, New York 1911, s. 2.

¹²⁴ Věštby zjevené Bohem pohanům popisuje rozsáhle Gerald z Walesu právě v souvislosti s Merlinem (kterého ovšem sám nepovažuje za bezvěrce). Gerald sám cituje Origena, jehož argument je, že pohané nevěstí za vlastní osobu, ale protože na ně sestoupil Duch svatý. Mezi takové měla patřit i Tiburtinská Sibyla GERALD z WALESU: *Putování Walesem/ Popis Walesu*, Praha 2008, s. 132.

Merlinova popularita se po Evropských dvorech šířila s *Historií* Geoffreho z Monmouthu. Kromě četných aktualizací *Prophetiae Merlini* docházelo k vytváření nových. Nejvíce jich vznikalo v prostoru anglického království a jeho rivalů, jak ostrovních, tak kontinentálních. Například ve sporu Jindřicha II. s Tomášem Becketem argumentovaly obě strany konfliktu Merlinovými proroctvími.¹²⁵ Plantagenetským králům sloužila především na ostrovech, jako záminka expanze do Irska, Walesu a Skotska. Stejně tak velšská knížata využívala merlinská proroctví v boji proti Angličanům. Ovšem i na kontinentě nabyly Merlinovy věštby na významu svými aktualizacemi v Itálii ve válkách Guelfů s Gibelíny,¹²⁶ v královstvích na Iberském poloostrově¹²⁷ a především ve francouzském království, především v průběhu stoleté války.¹²⁸

Stále nové výklady proroctví umožňovala jejich enigmatická podoba. Rupert Taylor rozlišuje mezi přímými a symbolickými věštbami.¹²⁹ Mezi přímé patří takové, které mluví o událostech s konkrétními místy a aktéry. Například sem patří biblické proroctví z knihy Izajáš o osudu Damašku. „*Hle, Damašek přestane být městem, stane se hromadou sutin. Opuštěná města Aróeru budou patřit stádům; tam budou odpočívát a nikdo je nevydělí. Zanikne pevnost v Efrajimu i království v Damašku.*“¹³⁰ Nepřímé věštby podle Taylora používají zástupnou symboliku, která umožňuje ztotožnění konkrétních lidí s postavami uvedenými v proroctví.¹³¹ Dva nejpoužívanější druhy nepřímých proroctví jsou *sibylská* a *galfridiánská*. Jako *sibylská proroctví* jsou označována taková, která jako zástupný symbol používají iniciálu. Nazývají se tak podle *Oracula Sibyllina*, tedy proroctví Tiburtinské Sibyly, která měla prorokovat císaři Augustovi narození Krista.¹³² Oproti tomu *galfridiánským proroctvím* slouží jako zástupné symboly zvířata či rostliny.¹³³ Jejich název vychází z latinského jména autora, v jehož díle se vyskytují v největším množství, tedy Geoffreye z Monmouthu (Galfridus Monemutensis). *Galfridiánská proroctví* byla populární především na Britských ostrovech právě díky *Dějinám britských králů*.

¹²⁵ DANIEL, Catherine: *Les prophéties de Merlin et la culture politique*. Turnhout 2006, s. 160-180.

¹²⁶ Tamtéž, s. 280-285, 349-368.

¹²⁷ Tamtéž, s. 286-300, KASTEN, Lloyd: *The Utilization of the Historia Regum Britanniae by Alfonso X in Hispanic Review* vol. 38, no. 5 (November, 1970), s. 97-114.

¹²⁸ DANIEL, Catherine: *Les prophéties de Merlin et la culture politique*. Turnhout 2006, s. 219-271.

¹²⁹ TAYLOR, Rupert: *The Political prophecy in England*, New York 1911, s. 3.

¹³⁰ Iz 17, 1-3.

¹³¹ Například Kanec z Cornwallu – král Artuš, kvůli svému cornwallskému původu, viz dále.

¹³² Tamtéž, s. 79; TAYLOR, Rupert: *The Political prophecy in England*, New York 1911, s. 3.

¹³³ TAYLOR, Rupert: *The Political prophecy in England*, New York 1911, s. 4.

Prophetiae Merlini

Sedmá kniha *HRB* známá jako *Merlinova proroctví* se stala základem nejedné mocenské argumentace ve středověku. Jejich přesvědčivost se zakládá na historizující strategii.

- 1) Pronesení věštby je zaneseno do historického dění, nikoli do mytického času.
- 2) Část proroctví se vyplnila již za vlády britských králů, tedy je zapsána v *HRB*.
- 3) Další část věštby je symbolický záznam událostí, které autor mohl vyčíst ze starších pramenů nebo je sám zažil.
- 4) Geoffrey volí zástupné symboly, které byly zřejmě běžně spojovány s konkrétními postavami (např. Kanec z Cornawallu–Artuš, Lev spravedlnosti–Jindřich I. Beauclerc)¹³⁴
- 5) Poslední, astrologická část proroctví a pomatení zvěrokruhu má odkazovat na Poslední soud, čímž je celá věštba o Británii zasazena do křesťanské kosmologie.¹³⁵

Záhy po svém sepsání se soubor *Merlinových proroctví* stal předmětem výkladu několika učenců. Cestu pro tradiční výklad připravili tři vzdělanci 12. století: Orderic Vitalis,¹³⁶ opat Suger¹³⁷ a Alain de Lille.¹³⁸ Nejdůležitější figury se objevují v prvních dvou třetinách *Prophetiae Merlini*. První část (začátek věštby až nástup Lva spravedlnosti na trůn) byla těmito exegety vykládána jako historická. Druhá třetina (od smrti Lva spravedlnosti ke Zhýralému oslu) byla i v následujících staletích chápána jako současnost či blízká budoucnost. Poslední části (od Osla k promíchání Souhvězdí) byla věnována nejmenší pozornost. Exegeti ji buď vykládali jako apokalyptické dění nebo ji nevěnovali příliš pozornost.

Nejvýraznější figury¹³⁹ a nejčastěji vykládané jsou: boj rudého a bílého draka, Kanec z Cornwallu, Dřevěný lid v železných košilích, Lev spravedlnosti, Lvíčata proměněná v ryby,

¹³⁴ Nasvědčují tomu dobové exegeze od Orderica Vitala, Alaina de Lille, opata Sugera, ale i v komentářích Jana z Cornawallu k vlastním merlinským proroctvím.

¹³⁵ D. Catherine tuto interpretaci přebírá od Laurence Mathey-Maille ze studie k francouzskému překladu *HRB* z r. 1992. DANIEL, Catherine: *Les prophéties de Merlin et la culture politique*. Turnhout 2006, s. 50.

¹³⁶ Orderic Vitalis (c. 1075-1142) historik, kronikář a autor velkého díla *Historia Ecclesiastica*. Po otci byl Norman, po matce Anglosas. Většinu života strávil v klášteře Saint-Évroul.

¹³⁷ Suger (c. 1081-1151) opat v Saint-Denis, autor životopisu francouzského krále Ludvíka VI. a královský rádce.

¹³⁸ Allaine de Lille (c. 1128-1203) taktéž nazývaný Alanus ab Insulis či *Doctor universalis*, učitel pařížské univerzity, který se aktivně účastnil Třetího Lateránského koncilu, obecně považovaný za jednoho z nejvzdělanějších mužů své doby, tamtéž, s. 67-87.

¹³⁹ Termín figura, či prorocká figura byl zvolen pro účely této práce jako termín představující zvíře, či postavu, která v proroctví symbolicky zastupuje určitého člověka či skupiny lidí. V případě merlinských proroctví jde

Orel z hory Aravius, Šestý, jenž poboří hradby Hibernie, Rys, aliance Cadwalladra a Conana, Bojovný Kanec, Kozel z Venušina hradu, Kanec Obchodu a Zhýralý Osel. Poslední čtyři figury jsou důležité pro mladší věštbu přisuzovanou Merlinovi, *Proroctví o šesti králich*, jíž slouží jako základní rámeček.

Význam boje mezi rudým a bílým drakem u Dinas Emrys¹⁴⁰ vykládá již sám Merlin v *HRB* (obr. 9 a 10). Jde o nejčastěji reprodukovanou věštbu, která přešla i do románové tvorby, a zůstala s Merlinem spjata i v 19. století. U Geoffreho z Monmouthu, podobně jako u mnoha jeho pokračovatelů, představuje rudý drak Brity, zatímco bílý Sasy. Dračí věštbu přebíral Geoffrey již z *Historia Brittonum*.¹⁴¹ V exegezi Orderica Vitala dochází k záměně barev draků a kterou vysvětluje následujícím způsobem: „Dva červi značí dva národy, Brity a Angličany, kteří na sebe budou vzájemně dorážet v strašlivém střetu, dokud krvelační Sasové, představovaní rudým drakem, nezatlačí do Cornwallu a na pobřeží oceánu Brity, kteří jsou symbolizováni bílým drakem, jelikož se stali bílými díky křtu¹⁴² za dnů krále Lucia a papeže Eleutheria.“¹⁴³ Podle Orderica byli Britové pomstěni Lidem v železných tunikách z Neustrie, tedy Normany, kteří se podle proroctví stali dědici Brutova království.

Kanec z Cornawallu představuje lehce komplikovanou figuru, jelikož u většiny středověkých exegetů nelze najít jeho význam, přestože mu Geoffrey věnoval vcelku velký prostor. Kanec dobude lesy Galie a Romulův dům se před ním bude třást. Pověst o jeho činech bude žít v ústech mnoha národů. Význam této figury snad lze hledat přímo v *HRB*, ale také v díle Alaina de Lille, který jako jediný exegeta *Prophetiae Merlini* 12. století podal výklad Kance z Cornwallu. Alain odvozuje toto označení (*Aper Cornubia*) z toho, že Artušova kojná i matka vévodkyně Igerna pocházely z Cornwallu.¹⁴⁴ Alainovo vysvětlení se týká pouze Cornwallu, význam kance není nijak objasněn. Fuksová v poznámce č. 149 k českému překladu *HRB* uvádí, že kanec v keltské poetice symbolizuje krále.¹⁴⁵ S králem či

téměř vždy o panovníka. Taktéž pro snadnější orientaci jsem se rozhodl je psát s jako vlastní jména, jelikož mají reprezentovat konkrétní osoby.

¹⁴⁰ Dinas Emrys znamená walesky Ambrožův hrad. GERALD z WALESU: *Putování Walesem/ Popis Walesu*, Praha 2008, s. 94. Toto místo je taktéž spojeno s dračím duelem (rudý x bílý) v příběhu *Cyfranc Lludd a Llefelys* z poloviny 13. století a Charlottem Guestem byl v 19. století zařazen do sbírky velšských pověstí *Mabinogion*.

¹⁴¹ NENNIUS: *History of the Britons*, ed. John A. Giles, Cambridge 2000, s. 20.

¹⁴² Doslova zběleli křtem.

¹⁴³ Duobus uero uermibus duo populi Britonum et Anglorum designantur, qui diris conflictibus uicissim uexabuntur, donec sanguinolenti Saxones qui per rubeum dracounem portenduntur, usque in Cornubiam et supra littus Oceani Britones fugabunt, qui per album uermem figurati sunt quia fonte baptismatis a diebus Lucii regis et Eleutherii papae dealbati sunt. ORDERICUS VITALIS, *Historia Ecclesiastica vol. IV*, ed. FORESTER Thomas, London 1856, s. 98.

¹⁴⁴ Alian taktéž naráží na to, že Uther Pendragon, měl při Artušově zplození podobu cornwalského vévody. ALAIN DE LILLE: *Prophetia anglicana Merlini Ambrosii...*, Frankfurt 1603 (BnF), s. 16.

¹⁴⁵ Sama však neuvádí zdroj, GEOFFREY z MONMOUTHU: *Dějiny britských králů*, Praha 2010, s. 214.

panovníkem však kance spojuje pouze irská mytologie,¹⁴⁶ ale velšský výraz pro kance *baedd* byl ve střední velštině používán spíše pro děsivého válečníka.¹⁴⁷

Jak bylo výše naznačeno, Lid v železných košilích představuje Normany, a jejich příjezd zas normanský zábor Anglie. Orderic Vitalis přímo ztotožnil označení Neustrie v proroctví s Normandií.¹⁴⁸ Nejpodrobnější výklad této části věštby podal Alain de Lille¹⁴⁹, který vypadá takto: *Lid označuje Normany, který v železných košilích, což zde značí, zbrojích, a ve dřevu, což jest v bárkách¹⁵⁰ a s dřevěnými štíty, se přepravil přes Oceán se svým vévodou Vilémem, mužem silným a statečným, aby vykonal pomstu na Germánském draku za zradu.*¹⁵¹ S příchodem Lidu v železných tunikách Orderic zdůraznil následující pasáž: „*Jejich sémě¹⁵² bude vymýceno z našich zahrad a zbytky tohoto národa budou zničeny. Ponesou břímě věčného otroctví a svou matku budou zraňovat motykami a pluhy.*“¹⁵³ Sasové podle tohoto výkladu museli pykat za svou tyranii a to tak, že sloužili novým pánům ostrova.

Proroctví pokračují k vládě Lva spravedlnosti. Předchází jí krátká zmínka o boji mezi dvěma draky, přičemž prvního z nich zahubí osten nenávisti a druhý se navrátí pod maskou moci.¹⁵⁴ Podle výkladu Orderica i Alaina tito draci představují Viléma Ryšavého a Roberta Courthouse, syny Viléma Dobyvatele, kteří soupeřili o anglický trůn. Po jejich krátkém střetu zavládne Lev spravedlnosti, před jehož řevem se budou třást galské věže a všichni ostrovní draci,¹⁵⁵ tedy jejich nejmladší bratr zmíněných, Jindřich I. Beauclerc.¹⁵⁶ Orderic svou exegezi sepsal v roce 1135. Ve stejném roce zemřel král Jindřich. Výklad merlinských proroctví ve Vitalově díle končí právě vládou posledního syna Viléma Dobyvatele. Sám Orderic zemřel o pár let později. Těžko říci, jestli „knížka Merlinových proroctví“ obsahovala méně proroctví než mladší verze začleněná do *HRB*.

¹⁴⁶ KOCH, John T. (ed.): *Celtic Culture: A Historical Encyclopedia*, Santa Barbara 2006, s. 219.

¹⁴⁷ *Geiriadur Prifysgol Cymru: A Dictionary of Welsh language*, University of Wales, <http://welsh-dictionary.ac.uk/> termín *baedd*.

¹⁴⁸ DANIEL, Catherine: *Les prophéties de Merlin et la culture politique*. Turnhout 2006, s. 69.

¹⁴⁹ Alain de Lille, obecně podává nejdůkladnější výklad merlinských proroctví. Podle Catherine Daniel jde o nejpodrobnější a nejdelší výklad *Prophetiae Merlini* vůbec. Tamtéž, s. 87.

¹⁵⁰ Doslovný překlad slova *cunis* je kolébka, zde jde o metaforické označení lodí na vlnách.

¹⁵¹ *Populum significat Normandorum, qui in tunicis ferreis, id est, loriceis, et ligno, hoc est, cunis, et scutis ligneis, transito mari Oceano, cum duce suo Wilhelmo viro forti ac strenuo, vltionem de nequitia Germanici draconis exegit.* ALAIN DE LILLE: *Prophetia anglicana Merlini Ambrosii...*, Frankfurt 1603 (BnF), s. 59.

¹⁵² Myšleno Sasové. V *HRB* tuto větu uvádí „potomci bílého draka“, což Orderic nemohl použít, ale neuvedl ani např. potomci rudého draka. Jinak jde o citaci z Geoffreho *HRB*.

¹⁵³ *Germen eorum ex hortulis nostris abradetur et reliquiae generationis eorum decimabuntur. Iugu perpetuae seruitutis matremque suam ligonibus et aratris vulnerabunt.* ORDERICUS VITALIS, *Historia Ecclesiastica vol. IV*, ed. FORESTER Thomas, London 1856, s. 99.

¹⁵⁴ GEOFFREY z MONMOUTHU, *Historia regum Britanniae*, ed. Jacob Hammer, Massachusetts 1951, s. 126.

¹⁵⁵ GEOFFREY z MONMOUTHU, *Historia regum Britanniae*, ed. Jacob Hammer, Massachusetts 1951, s. 126.

¹⁵⁶ DANIEL, Catherine: *Les prophéties de Merlin et la culture politique*. Turnhout 2006, s. 67-71, 83.

Následující dvě figury se vztahují k legitimním potomkům Jindřicha I., s jejichž výkladem přišel jako první Suger, opat ze Saint-Denis. Alain de Lille, více obeznámený s anglickým královstvím než Suger, však poskytl přesnější klíč ke čtení této věty „*Lvíčata se promění v mořské ryby a orel si vystaví hnízdo na hoře Aravius.*“¹⁵⁷ Alain ve své výkladu tvrdí, že Lvíčata označují děti Jindřicha I., jelikož sám Jindřich byl Lev spravedlnosti. Proměna v ryby pak symbolizuje ztroskotání lodi známé jako *Blanche Nef* z roku 1120 (obr. 11), během kterého zahynulo mnoho normanských šlechticů, mimo jiné i Jindřichův jediný legitimní syn Vilém Adelin. Orel hnízdící na hoře Aravius má označovat Matyldu, posledního manželského potomka krále Jindřicha I., kterou otec provdal za císaře Svaté říše římské, Jindřicha V. Orel představuje její svazek s císařem a hora Aravius pak Itálii,¹⁵⁸ tedy jednu z částí Říše.¹⁵⁹

Pokračování proroctví začíná od tohoto bodu být spekulativní. Exegeze Alaina de Lille či Matouše Pařížského¹⁶⁰ mluví o válce mezi Štěpánem z Blois a císařovnou Matyldou. Tyto výklady pocházejí až z období vlády Jindřicha II., tedy z doby, kdy byl již Geoffrey z Monmouthu po smrti. Lze tedy jen odhadovat, jak moc se do Merlinových proroctví mohl promítnout tento boj o anglickou korunu.

První velkou figurou, která nebyla pevně spjata s žádným panovníkem za Geoffreho života a bylo ji tedy možné „volně aplikovat“ na budoucí krále, představuje Šestý. Tomuto vládci je přisouzeno několik velkých činů: Dobytí Irska (poboření hradeb Hibernie), spojení několika částí v jeden celek, korunovace hlavou Iva, slavná vláda a reorganizace církevních poměrů.¹⁶¹ Nelze se divit, že právě s Šestým se snažilo identifikovat hned několik anglických panovníků. Byli to především ti, kteří podnikli vojenské výpravy do Irska. První místo mezi nimi zastává Jindřich II., jemuž se podařilo dobýt východní část tohoto ostrova. Normanský zábor Irska, který začal v roce 1169, nejobširněji popisuje kambro-normanský učenec Gerald z Walesu. Ve svých dílech *Místopis Irska, Dobytí Irska, Putování Walesem a Popis Walesu*¹⁶²

¹⁵⁷ Catuli leonis in aequoreos pisces transformabuntur et aquila eius super montem Aravium nidificabit. GEOFFREY z MONMOUTHU, *Historia regum Britanniae*, ed. Jacob Hammer, Massachusett 1951, s. 126.

¹⁵⁸ Podle mladší kroniky Geoffreho de Breuil je touto horou miněna Germánie, což ale význam figury nemění. DANIEL, Catherine: *Les prophéties de Merlin et la culture politique*. Turnhout 2006, s. 151.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 84.

¹⁶⁰ Matouš Pařížský představuje spolu s Alainem de Lille největšího merlinského exegetu. Jeho dílo *Větší kronika*, je souhrným dílem přechozích výkladů Merlinových proroctví.

¹⁶¹ Sextus Hiberniae moenia subvertet et nemora in planitiem mutabit. Diversas portiones in unum reducet et capite leonis coronabitur. Principium eius vago affectui subiacebit, sed finis ipsius ad superos convolabit. Renovabit namque beatorum sedes per patrias et pastores in congruis locis locabit. GEOFFREY z MONMOUTHU, *Historia regum Britanniae*, ed. Jacob Hammer, Massachusett 1951, s. 127.

¹⁶² Topographia Hibernica (1187), Expugnatio Hibernica (1189), Itinerarium Cambriae (1191), Descriptio Cambriae (1194), WRIGHT, Thomas: *The Historical works of Giraldus Cambrensis*, London 1913.

Gerald několikrát píše o Merlinových proroctvích, často právě ve spojení s Jindřichem II. Taktéž Matouš Pařížský ve *Větší kronice* spojuje Jindřicha Plantageneta s Šestým.¹⁶³ Štěpán z Rouenu, autor kroniky *Draco Normanicus*,¹⁶⁴ nepřirovnává Jindřicha k Šestému, ale k figuře vládce, která jej předchází tedy k Muži ozdobenému kančími kly. *Draco* byl sepsán v době (1167–1169), kdy se Jindřich teprve chystal k výpravě do Irska, což může být důvod, proč Štěpán z Rouenu nezvolil figuru Šestého.¹⁶⁵ Jindřich II. ale nebyl jediný anglický panovník považovaný za Šestého. Nejen díky územním ziskům v Irsku, ale také pro další části proroctví byli s touto figurou taktéž ztotožňováni králové Eduard I., Eduard III. a Eduard IV.¹⁶⁶ Postava Šestého se stala nejvyužívanější figurou merlinských proroctví v reprezentaci anglických vládců.

Přestože některé figury byly využity v průběhu dějin vícekrát, je překvapující, jak často vykladači *Prophetiae Merlini* ctili starší tradici. Exegeze Merlinových proroctví se postupně ustalovala na konkrétních osobách a nové výklady byly aplikovány na mladší panovníky. Proto byla často následující figura, tedy Rys, „který se má zrodit z Šestého a kvůli němuž přijde Neustrie o oba ostrovy“, spojena s Janem Bezzemkem, kvůli ztrátám území na kontinentě. Potzději však Matouš Pařížský ztotožnil s Rysem Jindřicha III.¹⁶⁷ Tato interpretace nebyla součástí propagace ani krále Jana ani jeho syna Jindřicha. Výklad jedno či druhého z nich se ustálil a stal se součástí mladšího výkladu proroctví, ze kterého vycházelo například *Proroctví o šesti králich*.¹⁶⁸

Poslední důležitou a nanejvýše zajímavou figurou je dvojice Cadwalladra a Conana. Jejím výkladu se vyhýbali všichni anglo-normanští exegeti s výjimkou Aliana de Lille, učence nezátíženého politikou.¹⁶⁹ Tato jména představují jeden z mála symbolů celého proroctví, který lze jednoznačně spojit s velšským prostředím.¹⁷⁰ Jejich výklad je dvojitý. Jednak mohla být chápána jako skutečná jména králů, jednak byla vykládána jako zástupné symboly dvou zemí a jejich obyvatel. Moderní bádání se přiklání ke druhému možnému

¹⁶³ DANIEL, Catherine: *Les prophéties de Merlin et la culture politique*. Turnhout 2006, s. 177.

¹⁶⁴ Jediné dílo, které bez pochyb cíleně spojuje artušovská témata s politikou Plantagenetů, přičemž víme, že Štěpán z Rouenu toto dílo psal na objednávku Jindřicha II. AURELL, Martin: *Henry II and Arthurian Legend in Henry II, New Interpretations*, Harper-Bill, Ch. (ed.), Woodbridge 2007 s. 380.

¹⁶⁵ DANIEL, Catherine: *Les prophéties de Merlin et la culture politique*. Turnhout 2006, s. 140.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 43.

¹⁶⁷ ...*Egredietur ex eo linx. – Id est Henricus III.* MATTHAEI PARISIENSIS: *Monachi sancti Albani, Chronica Majora vol. I*, ed. Henry R. Luard, London 1872., s. 208.

¹⁶⁸ Do této věštby přešli také poslední čtyři velké figury, tedy Bojovný Kanec, Kozel z Venušina hradu, Kanec Obchodu a Zhýralý Osel. Viz níže v podkapitole o Owainu Glyndŵrovi.

¹⁶⁹ Matouš Pařížský, který nepatřil mezi anglo-normanské exegety, vykládal Cadwalladra jako, Lid Cadwalladrův a Conana, jako císaře Fridricha II. MATTHAEI PARISIENSIS: *Monachi sancti Albani, Chronica Majora vol. I*, ed. Henry R. Luard, London 1872., s. 208.

¹⁷⁰ Díky *Armes Prydein Vawr*.

výkladu, jelikož Cadwalladr a Conan jsou jediná dvě jména osob v celém proroctví.¹⁷¹ Všechny zbylé figury jsou zástupné zvířecí symboly. Proto je výklad těchto jmen chápán na základě zbytku *HRB* takto: Cadwalladr značí Kambrii, tedy Wales, a Conan Armoriku, tedy Bretaň. Navíc k jejich spolku je pozvána Alba, což je jeden z možných názvů Skotska, aby společnými silami vyhnali cizozemce a ostrov pak znovu nesl Brutovo jméno.¹⁷² Tato věštba je velice podobná velšské proročké básni *Armes Prydein Vawr*, která vypráví o spojení ostrovních národů do jakési „pankeltské“ aliance. Obyvatelé *Iwerdonu*, *Mony*, *Prydynu*, *Clydmenu* a *Gwyr Gogledd*¹⁷³ podle ní společnými silami vyženou *Seasany*¹⁷⁴ z Británie. V čele spojených armád budou stát Cadwalladr a Conan se svými družinami a právě díky jejich vedení Britové (*Cymry*) zvítězí.

Alain de Lille spojuje příchod Cadwalladra a Conana tedy tzv. Velkou nadějí Britů přímo s návratem krále Artuše.¹⁷⁵ Paul Zumthor, Christine Bord a Jean-Charles Bereth se pokoušeli analyzovat, proč Geoffrey vybral jako mesianistického krále Britů Cadwalladra a nikoli Artuše. Podle Zumthora padla volba na Cadwalladra, protože stejnojmenný panovník vystupuje v *HRB* jako poslední, navíc svatý král Británie. Jakožto světec (na rozdíl od Artuše) nemůže být zastíněn ani světskou, ani církevní mocí.¹⁷⁶ Podle Bordové a Beretha je toto jméno, podobně jako zvířata ve zbytku věštby, jen další symbolická figura. Má jít o složeninu velšských slov *cad*, tedy „boj“ a *gwledig*, což je jeden z výrazů pro velitele.¹⁷⁷ Oba argumenty jsou jistě legitimní, ale existuje i možnost, že se Geoffrey z Monmouthu jednoduše inspiroval velšskou látkou, kde je motiv mesianistického krále Cadwalladra a jeho spojenec Conana všudypřítomný.

Z pohledu velšských knížat byl příchod Cadwalladra a Conana vykládán na základě *Armes Prydein Vawr* jako restaurace britského království a vyhnání Sasů i Normanů. Naopak

¹⁷¹ Tento úsudek se zakládá na některých pramenech, jako například část exegeze Matouše Pařížského či proroctví spojená s Owainem Glyndwrem či Jindřichem Tudorem.

¹⁷² Cadwaladrus vocabit Conanum et Albaniam in societatem accipiet. Tunc erit strages alienigenarum, tunc flumina sanguine manabunt, tunc erumpent Armorici montes et diadmate Bruti coronabuntur. Replebitur Cambria laetitia et robora Cornubiae virescent. Nomine Bruti vocabitur insula et nuncupatio extraneorum peribit. GEOFFREY z MONMOUTHU, *Historia regum Britanniae*, ed. Jacob Hammer, Massachusetts 1951, s. 127.

¹⁷³ Iwerdon – Irsko, Mona – ostrov Anglesey, Prydyn – severní Wales a jižní Skotsko, někdy taktéž nazývaný *Hen Ogledd*, Starý sever, Clydmen – severní Skotsko (Highlands) a Gwyr Gogledd – „Muži z Dublinu“ tedy vikingští páni Dublinu. Staré označení Walesu Prydyn je příbuzné jménu Prydein, které patří celému ostrovu Velká Británie. Zároveň je také zajímavé, že se v celém proroctví neoběhuje Bretaň. SKENE, William F.: *The four ancient books of Wales...*, Edimbourg 1868, s. 436.

¹⁷⁴ Sasové, Anglosasové či po normanském záboru Anglie Angličané. Toto označení přešlo i do moderní velštiny a pro Velšany tak angličané zůstali navždy Sasy.

¹⁷⁵ ALAIN DE LILLE: *Prophetia anglicana Merlini Ambrosii...*, Frankfurt 1603 (BnF), s. 103, DANIEL, Catherine: *Les prophéties de Merlin et la culture politique*. Turnhout 2006, s. 82.

¹⁷⁶ ZUMTHOR, Paul: *Merlin le prophète: un thème de la littérature polémique de l'historiographie et des romans*, Genève 2000, s. 23.

¹⁷⁷ DANIEL, Catherine: *Les prophéties de Merlin et la culture politique*. Turnhout 2006, s. 44.

proanglické čtení věštby poskytovalo argument pro dobývání sousedních panství a ovládnutí celého ostrova. Vzhledem k tomu, že se Geoffrey z Monmouthu na konci *HRB* v podstatě distancuje od Velšanů, jako dědiců ostrova, nechává význam označení Britové nenaplněný. Proto Orderic Vitalis mluví o Normanech, jako o dědicích Brutova království, kteří vykonají pomstu na saském draku.

Exegeze *Prophetiae Merlini*, kterou vytvořili učenci ze 12. a počátku 13. století, poskytla klíč ke čtení ostatních Merlinových proroctví. V následujících stoletích se na výklad Orderica Vitala, Alaina de Lille a Matouše Pařížského navazovalo obzvláště v politické propagandě. Tento výklad poskytl historický základ, na který bylo možné poukázat, jakožto na naplněné proroctví. Díky tomu bylo snažší, aby nový panovník navázal s některou z pozitivních figur z rozsáhlého korpusu a zařadil se tak do linie vladařů ve zjeveném Božím plánu.¹⁷⁸

¹⁷⁸ Stejně tak mohl být panovník někým označen, jakožto negativní vládce, o které v Geoffreho *PM* taktéž není nouze. Modelový příklad za oba případy představuje *Proroctví o šesti králích*. Viz. Owain Glyndŵr ve 3. kapitole.

Velice stará kniha v jazyce Britů

V době, kdy jsem o těchto událostech přemýšlel, přinesl mi oxfordský arcijáhen Walter, muž vzdělaný v umění řečnickém a znalý dějin cizích zemí, velmi starou knihu, sepsanou v jazyce Britů. Ta kniha krásným jazykem souvisle a chronologicky vypravuje o jejich [britských králů] skutcích, počínaje prvním králem Britů Brutem až po Cadwalladra, syna Cadwallova.¹⁷⁹

Tato krátká pasáž z předmluvy k *Dějinám britských králů* obsahuje jeden z nejkomplicovanějších problémů celého díla, totiž otázku možného zdroje Geoffreho díla, dle jeho slov *liber vetustissimus in Britannici sermonis* – stará kniha v jazyce Britů. Komplikovaná je tato pasáž díky věčnému sporu badatelů, zda-li skutečně existovala taková kniha, která by Geoffremu z Monmouthu sloužila jako vzor pro *HRB*, nebo jestli jde o pouhý autorův konstrukt. Snad již žádný seriózní badatel od konce 19. století netvrdí, že existovalo dílo, které by Geoffrey skutečně doslovně přeložil. Celý spor se vlastně točí kolem otázky: Jak velká část Geoffreho díla stojí na keltských základech?

O antických a biblických vlivech na *HRB* nejsou pochyby, ale otázku keltských pramenů komplikuje především několik stránek z jediného rukopisu Vatikánské apoštolské knihovny.¹⁸⁰ Zde jsou totiž taktéž zapsaná *Prophetiae Merlini*, ovšem jejich autorem není Geoffrey z Monmouthu, ale Jan z Cornwallu. Tato verze proroctví nejspíše vznikla mezi lety 1154 a 1155 pro exeterského biskupa Roberta.¹⁸¹ Na první pohled se mohou zdát jako přepis Geoffreho proroctví. Tento názor zastává například Paul Zumthor.¹⁸² Naopak Michael Curley, autor nejnovější edice *Merlinových proroctví* od Jana z Cornwallu, tvrdí, že z podrobného zkoumání obou pramenů vyplývá následující: Pouze 38 prorockých figur z celkových 139 v Janově *PM* lze identifikovat jako shodné s figurami u Geoffreho. Tento fakt vypovídá pouze o tom, že Jan z Cornwallu neopisoval doslova *Merlinova proroctví* z *HRB*.

¹⁷⁹ GEOFFREY z MONMOUTHU, *Historia regum Britanniae*, ed. Jacob Hammer, Massachusetts 1951, s. 22, GEOFFREY z MONMOUTHU: *Dějiny britských králů*, Praha 2010, s. 17.

¹⁸⁰ Vatican Codex Ottobonianus Latinus 1474, fol. 1r-4r.

¹⁸¹ CURLEY, Michael J.: *A New Edition of John of Cornwall's Prophetiae Merlini* in *Speculum* 57, 2 (1982), s. 220.

¹⁸² Dále také E. K. Chambers a E. Faral. DANIEL, Catherine: *Les prophéties de Merlin et la culture politique*. Turnhout 2006, s. 109.

Mnohem zajímavější a snad i výmluvnější než rozdílné pasáže, jsou shodné body obou proroctví. Filologové rádi upozorňují na tuto konkrétní dvojici, která se vztahuje ke stejné figurě:

Geoffrey z Monmouthu (ř. 80) ... *et argentum ex unguis mugientium manabit.*

Jan z Cornwallu (ř. 54) ... *et de pascentum manabit cornibus aurum.*

Michael Curley připouští, že k záměně *mugientium/pascentum* a *argentum/aurum* mohlo dojít z důvod metrické stavby verše, ale poukazuje na dvojici *ungulis* a *cornibus*. Ještě ve 12. století si byly velština, kornština a bretonština velice blízké a lišily se spíše v detailech. Pokud tedy připustíme, že oba autoři mohli mít k dispozici nějaký společný starší pramen „v jazyce Britů“, je zajímavá právě zmíněná dvojice slov. Ve velštině (středověké i moderní) existují dvě velice si podobná slova: *Corn* tedy roh (lat. *Cornus*) a *Carn* tedy kopyto (lat. *Ungula*).¹⁸³ Je tedy možné, že existovala jakási *liber vetustissimus in Britannici sermonis* ze které mohli oba autoři čerpat inspiraci, možná nějaké fragmenty *Armes Prydein Vawr*.

Jan ve své verzi *Prophetiae Merlini*, taktéž někdy nazývané *Proroctví o sedmi kráľích*,¹⁸⁴ rovnou předkládá vlastní exegezi věštby. Oproti Geoffreho dílu je Janovo proroctví kratší. Autor vynechává boj rudého a bílého draka,¹⁸⁵ a rovnou začíná vyhnáním Germánského červa Normany. Celá věštba končí příchodem mesianistické dvojice Cadwalladra a Conan, kteří obnoví britskou vládu nad ostrovem. Mezi zajímavosti, které se nenacházejí v Geoffreho *PM*, patří například označení Cornwallu za *Domus Arcturi*, či zmínění několika bitev (na řekách Tamar, Severn, Tywi, v údolí Brentigia a na pláni Rheon). Tyto bitvy se objevují ve spojení s Merlinem ve velšské věštecké poezii, což také naznačuje, že Jan z Cornwallu nemusel jen opisovat Geoffreho dílo.

Do již takto problematického sporu o *librum vetustissimum in Britannici sermonis* vstupuje ještě třetí aktér, který bádání nad tímto problémem komplikuje. Je jím Gerald z Walesu, který merlinskými věštbami ve své tvorbě nešetří. Svému dílu *Dobytí Irska* dal podtitul *Prorocká historie* a následně v ní argumentoval Merlinovými proroctvími, jak ve prospěch Jindřicha II., tak vlastních příbuzných. V předmluvě ke třetí knize *Dobytí Irska* Gerald proklamuje, že Merlinova proroctví ležela dlouho v temnotě barbarského jazyka Britů a byla hlavně ústně tradována bardy, zatímco písemně prakticky nebyla zaznamenávána.

¹⁸³ Podobných slovních dvojic je při srovnávání více. Viz poznámkový aparát CURLEY, Michael J.: *A New Edition of John of Cornwall's Prophetiae Merlini* in *Speculum* 57, 2 (1982).

¹⁸⁴ Celá věštba totiž končí slovy: *Explicit Prophetia Ambrosii Merlini de septem regibus*. Tamtéž, s. 236.

¹⁸⁵ Ačkoli ve výkladu jej zmiňuje. Tamtéž, s. 240, ř. 285.

Jindřich II. si prý velmi přál jejich sepsání, proto po takové knize Gerald z Walesu pátral, až ji našel v severní části Walesu zvané Lein. S překladem autorovi pomáhali muži zběhlí v jazyce Britů. Tato kniha byla údajně zanesena lživými přípisky, které Gerald dle vlastních slov důkladně prozkoumal a protřídil.¹⁸⁶

Gerald z Walesu ve svých dílech často prohlašuje, že se snaží být pozorovatelem a historikem, který přistupuje k faktům kriticky a podává pravdivý výklad.¹⁸⁷ Zároveň je jeho tvorba velmi propagandistická a pro prosazení svých cílů neváhá pravdu ohýbat. *Dějiny britských králů* považuje za lživé a Geoffreho z Monmouthu za fabulátora. Přesto některé argumenty pro své záměry přebírá právě z *HRB*, ale jejich původ nepřiznává. Je tedy nutné k tvorbě Geralda z Walesu přistupovat kriticky, i když mnoho informací v jeho spisech představuje naprosto jedinečný zdroj poznání o Britských ostrovech ve 12. století.

Nyní je třeba obrátit pozornost zpět k otázce možné existence *liber vetustissimus in Britannici sermonis*. Keltské, resp. velšské prvky se v Merlinových proroctvích nesporně vyskytují (např. Cadwalladr a Conan), ale jestli byla jejich předlohou kniha či vyprávění tradované bardy, lze jen těžko určit. U *HBR* je jasné, že jde o jedinečné dílo, které Geoffrey z Monmouthu jako celek sám vytvořil. Jeho tvrzení, že přeložil knihu z jazyka Britů, tak může být dobový argument, kterým se snažil dodat svému dílu na věrohodnosti. Podobně tak tvrzení Geralda z Walesu může být snahou opřít se o starší autoritu, v tomto případě o jiná Merlinova proroctví než od Geoffreho z Monmouthu.

¹⁸⁶ Plné znění latinského textu předmluvy – příloha č. 2. BREWER, James S. (ed.): *Giraldi Cambrensis opera vol. 6*, London 1867, s. 401-403.

¹⁸⁷ Více o tomto autorovi v následující kapitole.

Gerald z Walesu a dva Merlinové

Gerald z Barry, známější pod označením Gerald z Walesu se zřejmě narodil v roce 1145 na hradě Manobrier (Maenor Pyr) v hrabství Pembroke do šlechtické rodiny Di Barry.¹⁸⁸ Členové tohoto normanského rodu byli příbuzní knížat z Deheubarthu z jižního Walesu. Po studiích v Paříži Gerald získal úřad arcijáhna v Breconu, ale velkou část svého života usiloval o biskupský stolec Sv. Davida. Díky kambro-normanskému původu, dobrému vzdělání a vlivným příbuzným se stal „poradcem pro keltské otázky“¹⁸⁹ na dvoře Jindřicha II. Plantageneta. Ve většině svých děl zmiňuje Merlina a jeho práce tvoří důležitý korpus pramenů pro poznání historického vnímání tohoto věštce.

Merlin byl pro Geralda z Walesu dvěma postavami. Gerald je zřejmě jediný, kdo zmiňuje existenci dvou Merlinů. Je také první, kdo dal hlavnímu protagonistovi *Vita Merlini* přídomek „Divoký“. Na mnoha místech *Popisu Irska*, *Dobytí Irska*, *Putování Walesem* i *Popisu Walesu* Gerald prokazuje velkou znalost obou děl Geoffreho z Monmouthu. Díky tomu píše:

„Existovali totiž dva Merlinové. Tento první se jmenoval Merlin Ambrož, a označoval se proto jedním nebo druhým jménem. Tento Merlin věštil za vlády krále Vortigerna. Merlina Ambrože zplodil inkubus a našli ho v Carmarthenu, který se právě proto nazývá Merlinovo město. Druhý Merlin naproti tomu pochází ze Skotska a říká se mu kaledonský Merlin podle Kaledonského lesa, kde věštil. Někdy se také označuje jako divoký nebo lesní Merlin. Jednou totiž v boji nad sebou ve vzduchu spatřil viset strašlivou obludu, z toho pohledu zešléel a utekl do lesa, kde strávil zbytek svého života. Tento divoký lesní či kaledonský Merlin žil ještě za vlády krále Artuše a vyslovil mnohem více proroctví než Merlin Ambrosius.“¹⁹⁰

Zda-li měl Gerald jiné důvody chápat Merlina jako dvě postavy, než jaké mu zavdala nejednoznačnost v Geoffreho tvorbě, není z jeho vlastních děl jasné. Ač se později v Boronově románu oba proroci spojili opět v jednoho Merlina, starší i současná historiografie přebírá názor Geralda z Walesu a rozlišuje mezi Divokým Merlinem a Merlinem Ambrosiem.¹⁹¹

¹⁸⁸ Lze tak usuzovat z pozdějších věkových zmínek z Geraldova vlastního životipu, GIRALDUS CAMRIENSIS: *De rebus a se gestis, The autobiography of Giraldus Cambriensis*, ed. BUTLER, H. E., London 1937, s. 35.

¹⁸⁹ Tento anachronický termín asi nejlépe vystihuje Geraldovo postavení u královského dvora. Svědčí o tom i jeho zbavení křížáckého slibu a poslání do Walesu získávat muže pro kruciátu. GERALD z WALESU: *Putování Walesem/ Popis Walesu*, Praha 2008, s. 157; GIRALDUS CAMRIENSIS: *De rebus a se gestis, The autobiography of Giraldus Cambriensis*, ed. BUTLER, H. E., London 1937 s. 28, 98-104.

¹⁹⁰ GERALD z WALESU: *Putování Walesem/ Popis Walesu*, Praha 2008, s. 94.

¹⁹¹ Například: Paul Zumthor, Martin Aurell, Catherin Daniel, Pilippe Walter, Alexandre Micha a další.

Pro díla Geralda z Walesu má Merlin verifikační funkci. Na rozdíl od *HRB* Gerald popisuje soudobé události. Navíc jsou to události, které mohly být v živé paměti potencionálních recipientů. Podle věštby Merlina z *HRB* i *Vita Merlini* „Šestý poboří hradby Hibernie a háje promění v planiny.“¹⁹² Proroctví o Šestém se stalo konstitutivním prvkem pro Geradovu *Prorockou historii*. Toto dílo bylo dedikováno Jindřichu II. Plantagenetovi a později jeho nejmladšímu synu Janovi. Na několika místech *Prorocké historie dobytí Irska* i *Putování Walesem* Gerald vztáhnul Merlinovo proroctví o „Šestém králi“ právě k Jindřichu II., který skutečně dobyl značnou část Irska. V první fázi obsazování Hibernie hráli velkou roli kambro-normanští vazalové krále Anglie,¹⁹³ mezi nimi i blízcí příbuzní Geralda z Barry, FitzGeraldové z Pembroke a FitzStephenové.¹⁹⁴ Největší zásluhy na obsazování Irska jim připisoval právě sám Gerald. Svou rodinu postavil do centra dění a to i jako vykonavatele proroctví, čímž vyzvedl prestiž vlastních příbuzných. První věštba, která zazní v *Dobytí Irska* je spojená s Robertem FitzStephnem, Geraldovým strýcem. Ten se měl jako první vylodit se svými muži v Banne na pobřeží Irska.¹⁹⁵

„Tak se naplnilo staré proroctví Divokého Merlina. 'Rytíř s rozděleným štítem jako první rozbije pouta Irska.' Pokud chcete porozumět této podivné předpovědi, musíte se ohlédnout na předky Roberta FitzStephena od obou rodičů. Z otcovy strany byl Anglo-Norman, z matčiny strany byl Kambro-Brit, syn vznešené paní Nesty.“¹⁹⁶

Gerald s věštbami nešetřil. Ospravedlňoval jimi především normanský zábor Irska¹⁹⁷ a vyzvedal s jejich pomocí vlastní rod a příbuzné. Věštby byly Merlinovi vnuknuty Bohem, tedy jejich naplnění bylo uskutečněním Boží vůle. Geraldovy práce jsou proto zajímavým pramenem, který vede historika k otázce, proč autor tak hojně využíval merlinovskou tematiku. Zdá se pravděpodobné, že za Geraldova života byla již Merlinova proroctví

¹⁹² GEOFFREY Z MONMOUTHU: *Dějiny britských králů*, Praha 2010, s. 118; GEOFFREY Z MONMOUTHU: *Vita Merlini*, ed. PARRY, John J., Illinois 1925.

¹⁹³ BARTLETT, Robert: *England under the Norman and Angevin kings 1075-1225*, Oxford 2000, s. 82.

¹⁹⁴ Rodiny FitzGerald, FitzStephen byly potomky Nesty, dcery mocného pána jižního Walesu, Rhyse ap Tewdwra. Rodina Geralda z Walesu, tedy rodina Di Barry, byla z matčiny strany taktéž spřízněna s Nestou. Gerald z Walesu byl její vnuk.

¹⁹⁵ GERALD Z WALESU: *Expugnatio Hibernica (Vaticinalis historia)* in: *Giraldi Cambrensis opera vol. 6*, ed. DIMOCK, James F., London 1867, s. 230-234.

¹⁹⁶ Tunc illud Merlini Silvestri vaticinium constat esse completum: Miles bipartitus armis Hiberniae claustra primus irrumpet. Si vatis aenigma videre voluaris, ad primos respice progentitores. Fuernat enim ex patre Normanno et Anglico, et matre Britannica et Kambrica nobili scilicet Nesta progentibus. Tamtéž, s. 230; *Historical works of Gerald of Wales*, ed. et trans. WRIGHT Thomas, London 1905. s. 189; Rozdělený štít je také interpretován v anglické edici doslova, tedy že Robert FitzStephen měl rozdělený erb stříbrný hermelín na černém poli na jedné straně a inverzně na druhé.

¹⁹⁷ „Irsko je rozděleno do pěti částí: severní a jižní Munster, Ulster, Leinster a Connacht. Podle Merlinova proroctví budou spojena do jednoho panství, ale o tom pohovořím až na příslušném místě.“ - *Popis Irska*, dále je vysvětleno, že spojení do jednoho panství znamená sjednocení pod anglickou vládou. *Historical works of Gerald of Wales*, London 1905. s. 34; GERALD Z WALESU: *Giraldi Cambrensis opera vol. 6*, London 1867, s. 31.

rozšířena kromě Walesu také po Anglii, Skotsku a severozápadní Francii. Navíc tyto věštby zřejmě nabyly velké popularity a autority. Myrddin měl na rozdíl od Merlina ohlas omezený (Wales a zřejmě Cornwall).

Oproti kontinentální Evropě jsou z Britských ostrovů známé reakce širších vrstev obyvatelstva na Merlinova proroctví. A byl to právě Gerald z Walesu, který zaznamenal reakce neurozených na tyto věštby. Vypovídá o tom například příhoda, kterou Gerald zmiňuje jak v *Dobytí Irska*, tak i v *Putování Walesem*. Dle autorových slov se měl Jindřich II. zastavit na zpáteční cestě z Irska u Svatého Davida, nejvýznačnějšího biskupského stolce Walesu.¹⁹⁸ Zde na anglického krále čekal biskup s kanovníky, aby jej uvítali. Z davu shromážděných lidí vyrazila jedna Velšanka, padla králi k nohám a žádala jej o potrestání biskupa. Král s tím nemohl ihned nic dělat a tak ženu odbyl. Ta pronesla žádost k Mluvícímu kameni (*Llech Lafar*), který ležel u blízkého hřbitova, aby se na králi pomstil.¹⁹⁹ Žena měla údajně stále opakovat, že král, který dobude Irsko a pojede přes Svatého Davida, zemře na Mluvícím kameni. Jindřich II. chtěl dokázat, že jde o místní pověru, proto na kámen vstoupil a bez újmy z něj opět sestoupil.²⁰⁰ Gerald ženiny výkřiky vydává za smyšlenou báchorku, kterou místní mylně považují za Merlinovo proroctví. Merlin pro něj však byl autoritou, která nemohla být tak snadno svržena z piedestalu. Proto v *Putování Walesem*, které vzniklo až po smrti Jindřicha II., připojuje k vyprávění o Mluvícím kameni pasáž, kde král říká: „*Kdo ještě věří živému Merlinovi?*“ Na to kdosi pohotový z davu vykřikl: „*Ty nejsi ten král, kterému je souzeno dobýt Irsko. Merlin nemluvil o tobě.*“²⁰¹ Většinu proroctví, které Gerald spojuje s Merlinem, nelze najít u žádných dalších středověkých autorů.

V době, kdy Gerald z Walesu tvořil (konec 12. století), neexistoval ještě Boronův román (zřejmě 1. čtvrtina 13. století), který by očišťoval Merlina od démonického původu. Gerald si byl zřejmě vědom kontroverze, kterou Merlin vzbuzoval, a proto se pokusil ospravedlnit věstce před čtenářem. Autor prorokovu apologii rozprostřel po kouscích v *Putování Walesem* a *Popis Walesu*. Gerald navíc Merlina postavil do kontextu dalších velšských věstců. Podle slov arcijáhna z Breconu se mezi Velšany vyskytují lidé, jako nikde

¹⁹⁸ O zdejší biskupský stolec se Gerald marně léta ucházel. S pomocí argumentů z Merlinových proroctví i artušovských pasáží z *HRB* se snažil o vymanění Sv. Davida i celého Walesu z obediencie Canterburskému arcibiskupství a vytvoření samostatné arcidiecéze. Jeho hlavní dílo věnované této snaze *De iure et statu Menevensis ecclesiae*.

¹⁹⁹ Víra v magické kameny byla mezi ostrovními Kelty rozšířená, za všechny příklady postačí kámen ze Scone, na kterém byli korunováni skotští králové a irský kámen *Llia Feil* z Tary, který měl vykřiknout, když na něj vystoupil právoplatný velekrál Irska. KOCH, John T. (ed.): *Celtic Culture: A Historical Encyclopedia*, Santa Barbara 2006

²⁰⁰ GERALD Z WALESU: *Putování Walesem/ Popis Walesu*, Praha 2008, s. 73-75.

²⁰¹ GERALD Z WALESU: *Putování Walesem/ Popis Walesu*, Praha 2008, s. 75.

jinde na světě. „Říkají jim *Awenyddion* čili *Inspirovaní*. Když jsou dotázáni na radu ohledně nějakého problému, dostávají se okamžitě do transu a jakoby v záchvatu něco vykřikují.“²⁰² Následně Gerald přirovnal velšské věstce k starozákonním prorokům skrze jejich zkušenost. „Některým se zdá, že jim do úst lili sladké mléko či med, jiní říkají, že se rty dotýkali popsaneho listu. Okamžitě se probudí, a zpěvem posedlí všem sdělují, že se jim dostalo věšteckého daru. Podobně o sobě píše také Ezdráš: *Pán mi řekl: 'Otevři ústa.'* Otevřel jsem ústa a přede mnou stál kalich vody ohnivé barvy. A když jsem se napil, náhle jsem chápal a mé srdce se naplnilo moudrostí.“²⁰³

Merlinská proroctví o saské a normanské invazi přirovnal Gerald z Walesu k věštbám Kasandry, Heléna a Kalchana, kteří předpovídali pád Troje. Právě proto se podle Geralda mezi Velšany vyskytují věštci, jelikož předky Britů (a tedy i Velšanů) měli údajně být uprchlí Trojané pod vedením Aeneova vnuka Bruta.²⁰⁴ Gerald recipienta ujišťuje, že věštby jsou pravdivé, jelikož veškerá znalost budoucnosti pochází jen od Boha. Věštci prý uvozují svá vnuknutí slovy: „*Tak pravil Pán Bůh, 'ale s ničím takovým se u Merlina nesetkáme.*“ Proto Gerald Merlina před čtenáři brání a namítá: „*Z toho pak mnozí lidé usuzují, že Merlin věštil z popudu pythijských démonů. Ve prospěch této domněnky hovoří také skutečnost, že nacházíme jen málo písemných zmínek o Merlinově zbožnosti a náboženské bezúhonnosti, třebaže víme, že byl věřící křesťan.*“²⁰⁵ Nejdůležitější argumenty, které Gerald čtenáři předkládá, jsou:

- 1) Přestože Alexandr Makedonský nebyl pokřtěný, dokázal pohnout horami, aby uvěznil kmeny Gog a Magog, podobně tak i nepokřtěný Merlin věštil ve prospěch křesťanů.
- 2) V Novém zákoně i nepokřtění lidé mohli vymítat d'ábly, o kterých Ježíš učedníkům říká: „Kdo není proti nám, je s námi.“²⁰⁶, což má být biblický příklad stejného vyznění.
- 3) Merlin věštil ve stavu vytržení, kdy na něj sestoupí Duch svatý, podobně jako na některé starozákonné postavy. Gerald takto mluví o Mojžíši (Dt 18, 15) a o Saulovi a jeho vojácích, kteří měli přivést Davida z hory Náiot (1 Kr 19, 18-24).²⁰⁷

²⁰² Tamtéž, s. 130; *Awen* je ústřední slovo velšského básnictví, které označuje básnickou inspiraci. (tamtéž, poznámka 85) Postavení velšských básníků/bardů popisuje například *Cyfraith Hywel*, tedy *Hywelův zákoník* z 9. století, opisovaný až do 13. století.

²⁰³ Tamtéž, s. 130-131; biblický citát: 2 Ezd 14,38.

²⁰⁴ Tuto informaci Gerald opět přebírá z opovrhované *HRB*, ale nepřiznává to.

²⁰⁵ GERALD Z WALESU: *Putování Walesem/ Popis Walesu*, Praha 2008, s. 132.

²⁰⁶ Mk 9,37; L 9,49.

Přes veškerou apologii Merlina a velšských věštců, nevycházejí z Geraldových děl všichni proroci zcela pozitivně. V *Putování Walesem* popisuje Gerald dalšího velšského věštce Meilyra²⁰⁸, který získal svou schopnost věštit díky záchvatu šílenství, způsobenému démonem. V katedrále Svatého Davida sice po letech opět nabyl duševního zdraví, ale i nadále viděl demony a mohl s nimi rozmlouvat. Mimo jiné komunikoval s inkuby, kteří mu přinášeli zprávy o dění z dalekých krajů. Proto toto své nadání se stal oblíbencem knížete Hywela ap Iorwetha z Caerleonu. Meilyrova poslední věštba se týkala dobytí hradu Usk, kde měl sám v té době pobývat. Démon, díky kterému tuto informaci získal, mu také prozradil, že při obléhání bude zraněn, ale z hradu se dostane do bezpečí. Meilyr ovšem svému zranění na místě podlehl, protože „*d'ábel nakonec všechny své služebníky zradí.*“ Těmito slovy Gerald z Walesu komentuje smrt věštce, který těžil z démonické pomoci.²⁰⁹

Meilyr byl také nadán schopností rozlišit lež od pravdy. Dělo se tak díky malým démonům, které na rozdíl od ostatních lidí viděl. Dáblíci se totiž vždy drželi poblíž lživých věcí nebo tančili na jazyku člověka, který lhal. „*Meilnyra jednou tito démoni nesmírně trýznili, proto mu bylo do klína vloženo evangelium sv. Jana. Na to se d'áblové rozletěli na všechny strany. Po té bylo evangelium vyměněno za Dějiny britských králů od Geoffreho „Artuše“ a démoni se vrátili v ještě větším počtu.*“²¹⁰ Přezdívku „Artuš“ u jména Geoffreho z Monmouthu lze chápat jako jméno otce (po velšském způsobu Gruffudd ap Arthur jako v některých mladších velšských pramenech), ale této linie se Gerald nedrží, na rozdíl od jiných jmen ve své tvorbě. Je tedy možné, že tak Gerald Geoffreho nazývá podle hlavního hrdiny *HRB*, navíc trochu posměšně.²¹¹

Gerald z Walesu představuje v otázce politického využití Merlinových proroctví velice výraznou postavu. Zaprvé se otevřeně staví proti autoritě Geoffreho z Monmouthu. Za druhé jeho výklad proroctví slouží nejen panovnické moci, ale také Geraldovi samotnému a jeho příbuzným. Většina merlinských proroctví a jejich výkladů se totiž koncentruje kolem postav panovníků. A konečně Gerald zmiňuje lidovou víru v Merlinova proroctví. I kdyby vše, co Gerald z Walesu napsal o Merlinovi, bylo pouhým autorovým výmyslem, přesto nám to ukazuje, že Merlinova proroctví byla na Britských ostrovech živým, oblíbeným a vlivným námětem.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 130-133.

²⁰⁸ Meilyr je postava jménem i příběhem velice podobná Merlinovi. Tamtéž, s. 38-39.

²⁰⁹ Tamtéž, s. 39-41.

²¹⁰ GERALD Z WALESU: *Putování Walesem/ Popis Walesu*, Praha 2008, s. 39.

²¹¹ Tamtéž, s. 176; Editoři se domnívají, že je to míněno posměšně, kvůli tomu, že hlavního hrdinu *HRB* tedy Artuše tzv. Velkou nadějí Britů, považoval za smyšlenku.

Myrddinova věštecká poezie

Wales byl místem, kde se nejspíše tradovalo nejvíc Merlinových proroctví.²¹² Přestože velšská kultura byla zřejmě nejproduktivnější na merlinské (myrddinské) věštby a příběhy, tak se zřejmě jejich velká část dodnes nedochovala. Nejspíše je to důsledek několika faktorů. Za prvé zde byla silná tradice bardů-vypravěčů, kteří písemně zaznamenávali své příběhy velice zřídka.²¹³ Za druhé, dochovaný počet velšských pramenů je ze středověku výrazně nižší než latinských a anglických. Latinské spisy velšské provenience jsou nejčastěji hagiografické, takže pro poznání středověkého Walesu je badatel ve velkém odkázán na prameny původem z Anglického království²¹⁴ a ty zmiňují prakticky jen velšská povstání. A za třetí období rozkvětu středověké velšsky psané kultury leží v polovině 14. století, tedy v době kdy mezi Anglií a Walesem nedocházelo ke konfliktům.²¹⁵ Velšská knížata v té době podporovala kontinentální výboje Eduarda III. a stejně tak i aktualizace merlinských proroctví byly tehdy spíše spojené se stoletou válkou.²¹⁶

Velšská věštecká poezie užívá méně galfridánské symboliky, než Merlinova proroctví psaná latinsky, francouzsky či anglicky. Spíše se podobají sibylským věštbám, jelikož v nich vystupují přímo lidé, ovšem pojmenovaní, nikoli zastoupení pouze iniciálou. Velšská proroctví jsou téměř všechna do jednoho prostoupena několika identickými náměty. Vyprávějí o zlatém věku Britů hlavně v prostoru *Hen Ogledd*,²¹⁷ následuje jej dlouhý útlak *Cymrů* cizinci ze zámoří *Seasany* či *Lloegrijci* a jsou zakončena příchodem *Mab Darogana*. Rozdílnost mezi velšskými proroctvími, ať už merlinskými či jinými, a anglo-latinskými spočívá ve hlavním smyslu sdělení. Klasická Merlinova proroctví se soustředí na panovníky, případně ještě na vysoký klérus. Velšský Myrddin sice také zpívá o vládcích,²¹⁸ ale jádrem jeho básní je věčný boj Velšanů, resp. Britů (*Cymry*) proti Sasům (*Seasany*) či Angličanům (*Llogery*). Ke konečnému vítězství má Brity dovést mesianistický kníže, *Mab Darogan* tedy

²¹² Z Walesu pochází nejvíce merlinské/ myrddinské proročké poezie a příběh o Myrddinovi je velšského původu.

²¹³ Tento fenomén je známý z většiny středověkých keltských zemí, ale samozřejmě nejen odtamtud. Obecně ve středověké kultuře nebyla tak velká snaha písemně zaznamenávat orální tradování, veškeré smlouvy atd... GREEN, Denis, H.: *Medieval Listening and Reading The Primary Reception of German Literature 800–1300*, Cambridge 2005, KOCH, John T. (ed.): *Celtic Culture: A Historical Encyclopedia*, Santa Barbara 2006, s. 453.

²¹⁴ Sem lze například zařadit i Geralda z Walesu.

²¹⁵ WILLIAMS, Ifor: *The beginnings of Welsh poetry*, Rachel Bromwich (ed.). Cardiff 1972, University of Wales Press, s. 12.

²¹⁶ Např. píseň *Song on King Edward's Wars*, WRIGHT, Thomas (ed.): *Political poems and songs relating to English history, composed during the period from the accession of Edward III. to that of Richard III. vol. I*, London 1859, s. 75-91, TATLOCK, J. S. P.: *The Dragons of Wessex and Wales in Speculum*, vol. 8 no. 2 (Apr., 1933), s. 226-227.

²¹⁷ Starý sever, tedy oblast severního Northumerlandu a jižního Skotska.

²¹⁸ V básni *Rozhovor Myrddina s Gwenddydd*, jeho sestrou, vyjmenovává Merlin řadu skoro čtyřiceti pánů Walesu.

Syn proroctví, či prostě *Předpovězený*. *Mab Darogan* je nejčastěji představován jako Cadwalladr, potomek z Cadwalladrova rodu, Artuš či Owain.²¹⁹

Anglo-latinská proroctví kolovala mezi vzdělanci a na panovnických dvorech byla spíše součástí reprezentace konkrétních panovníků. Velšské věštby se oproti tomu tradovaly na slavnostech a před bitvami.²²⁰ Samozřejmě i toto podání mělo pouze omezený počet recipientů, ale velšská proroctví se neomezovala pouze na postavu *Mab Darogana*. Důležitým námětem byl také vítězný boj Britů, jako například v myrddinské básni *Jabloň*.

I. *Sladká jabloň s krásným větvoším*

Bohatě kvetoucí, plodící skvělé plody,

*Předpovím před pánem z Machreu,*²²¹

Že ve středu v údolí Machwy poteče krev.

Angličané se budou radovat kvůli zkrvaveným čepelím.

Ale slyš malé prasátko, přijde čtvrtek

A Kymrové, mocní v bitvě, se budou radovat

Při obraně Cymminwd nepřestanou bodat meči.

Sasové budou pobiti popelavými kopími

A jejich hlavy poslouží coby míče ke hrám

Prorokují pravdu bez zastírání,

*Že dítě vyrostе na klidném Jihu.*²²²

²¹⁹ Artuš to však není v žádné Myrddinské básni. SKENE, William F.: *The four ancient books of Wales...* Edimburgh 1868. Hrdinný válečník Owain je takto označován nejméně často. Navíc se nevyskytuje v Myrddinské poezii, ale v Taliesinově.

²²⁰ Jedním z takových příkladů pro bardské přednesy může být *Zákoník Hywela Dobrého*, ale také práce Diane Ney o bardech v předa a po edwardiánském a Walesu. NEY, Diane: *"I am no frivolous minstrel": The Welsh bards and king Edward I*, Washington D.C. 2014, s. 25-38.

²²¹ Je možné, že je tím míněný buď pán blíže neidentifikovatelného Machreu, či jde o zkomoleninu z latinského *marchia*, tedy marka, v tomto případě by nejspíše šlo o velšskou marku.

²²² Sweet appletree of delightful branches, Budding luxuriantly, and shooting forth renowned scions, I will predict before the owner of Machreu, That in the valley of Machawy on Wednesday there will be blood, — Joy to Lloegy of the blood-red blades. Hear, little pig ! there will come on Thursday Joy to the Cymry of mighty battles, In their defence of Cymminawd, with their incessant sword-thrusts. On the Saxons there will be a slaughter with ashen spears, And their heads will be used as balls to play with. I prophesy truth without disguise, — The elevation of a child in a secluded part of the South. SKENE, William F.: *The four ancient books of Wales...* Edimburgh 1868, s. 370.

*X. Sladká jabloň, strom karmínové barvy,
Rostoucí skryta v lesech Celyddonu;
Pátrání po jejím ovoci bude marné,
Dokud Cadwalladr nepřijde ze sněmu na Rhys Reonu
A Conan se s ním nesetká při tažení na Sasy,
Poté Britové zvítězí, slavný bude jejich vůdce.
Všichni nabydou svých práv a Britové se budou radovat.
Rozezní se rohy radosti a budou se zpívat píseň o míru a štěstí.²²³*

Tyto dvě sloky (první a poslední) z básně *Jabloň* představují typickou poetickou věštbu pro před edwardiánský Wales, navíc spojenou s Merlinem. Maďarský básník János Arany napsal v roce 1857 skladbu s názvem *Velšští bardí (Walesi bardok)*, která vypráví o tom, jak král Eduard I. nechal upálit u kůlů na pět set bardů, aby neopěvovali slavnou minulost Walesu a nepodněcovali tak protianglická povstání.²²⁴ Taková událost se samozřejmě nikdy nestala, ovšem Eduardovi I. se podařilo nejen pacifikovat velšská knížata, ale také omezit vliv bardů. Mocnými učinil ve Walesu převážně Angličany. Nová i stará aristokracie v průběhu 14. století přijala za svojí anglo-francouzskou rytířskou kulturu. Tradiční velšští bardí nenacházeli zastání ani finanční podporu u vysoké šlechty a proto i oni buď museli přijmout novou kulturu, nebo se stali pouhými lidovými vypravěči.²²⁵ Bardská prorocká poezie přežívala samozřejmě ve Walesu i po roce 1284. Navíc z této doby pochází část knih, které obsahují Myrddinovi básně. Došlo však k „pacifikaci“ básníků. Z knížecích bardů se stali bardí nižší šlechty či dokonce vaganti, kteří již tolik neopěvovali dávné hrdiny a vítězství nad Angličany.²²⁶ O tom, že síla protianglických proroctví ve Walesu přežívala i nadále, můžou svědčit zákony Jindřicha IV. namířené proti „potulným minstrelům.“²²⁷ Za jeho vlády se totiž ve Walesu zvedlo největší povstání proti anglickému králi a jeho vůdce se honosil označení *Mab Darogan* a jehož příchod měl předpovědět sám Merlin.

²²³ Sweet apple-tree, a tree of crimson hue Which grows in concealment in the wood of Celyddon, Though sought for their fruit, it will be in vain. Until Cadwaladr comes from the conference of the ford of Rheon, And Cynan to meet him advances upon the Saxons. The Cymry will be victorious, glowing will be their leader; All shall have their rights, and Britons will rejoice, Sounding the horns of gladness, and chanting the song of peace and happiness. Tamtéž, s. 373.

²²⁴ Překlad do angličtiny: ZOLLMAN, Peter: *The Bards of Wales*, <http://visegrad.tyotex.hu/>.

²²⁵ NEY, Diane: *"I am no frivolous minstrel": The Welsh bards and king Edward I*, Washington, D.C. 2014, s. 65-83.

²²⁶ WILLIAMS, Gwyn: *An Introduction to Welsh Poetry*, Philadelphia: Dufour Editions, 1952, s. 13.

²²⁷ Tamtéž, s. 14.

Kapitola 3. Merlinská proroctví v anglo-velšském střetávání

Vznik a rozšíření *Historia regum Britanniae* měly za následek pevné spojení *Prophetiae Merlini* s politickým bojem na Britských ostrovech. Velšská protisaská rétorika a věštby o znovudobytí celé Británie získaly silnou konkurenci v normanském výkladu Merlinových slov. Díky Geoffreho závěru *HRB* bylo pro Velšany těžší si nárokovat britské dědictví. Díky exegezi započaté Ordericem Vitalem se stali právoplatnými dědici Brutova království Normané. A právě proto se Merlinova proroctví stala nástrojem politické argumentace i anglických králů, kteří si tak mohli činit nárok na vládu nad celým ostrovem. Velšané se však své Britské identity nehodlali vzdát a byli odhodláni ji bránit dokonce i zbraní. Navíc měli naději na návrat svého hrdiny – vykupitele, který vyžene cizozemce.²²⁸

Jindřich II. a artušovská říše

První Plantagenet na anglickém trůně byl vychováván na dvoře svého strýce vévody Roberta z Gloucesteru. Zde se mohl seznámit s *Dějiny britských králů* a možná i s jejich autorem.²²⁹ Jeho strýc vlastnil rozsáhlá území ve velšské marce, kraje věčně zmítaného válkou. V roce 1136 začali Velšané napadat posádky normanských hradů a vytlačovat je zpět do Anglického království. Na severu v Gwyneddu pozvedl zbraně proti cizincům Morgan ap Iorweth a na jihu kníže Deheubarthu, Gruffyd ap Rhys. O čtyři roky později vylíčil anonymní autor *Popisu Anglie* boje v marce následovně:

*Velšané zajisté měli svou pomstu. Pobili mnoho z našich Francouzů. Obsadili některé z našich hradů a pyšně nám vyhrožovali. Všude otevřeně vyhlašovali, že nakonec ovládnou vše. Díky Artušovi znovu dobudou všechna území a opět je budou zvat Británií.*²³⁰

Aby Robert z Gloucestru zamezil válce na dvou stranách, spojil se s oběma mocnými velšskými pány. Konflikty v pohraniční marce tak na čas ustaly. Velšské jednotky dokonce stály na straně vévody z Gloucesteru v důležité bitvě u Lincolnu, kde pomohly zajmout krále Štěpána.²³¹ Díky zastavení normanského tlaku na Wales nebylo na nějaký čas na koho uplatňovat proroctví o vyhnání cizinců. Velšská knížata tedy zatím bojovala o dominaci nad Walesem mezi sebou, ze kterého vyšel vítězně Owain Veliký z Gwyneddu. Ve stejné době skončila válka mezi Štěpánem z Blois a císařovnou Matyldou, jejíž výsledkem bylo dosazení

²²⁸ Motiv hrdiny, který se navrátí, samozřejmě není nijak jedinečný pro Wales a byl fenoménem rozšířeným po celé středověké Evropě.

²²⁹ AURELL, Martin: *La Légende du roi Arthur*, Paris 2007, s. 170.

²³⁰ BELL, Alexander: *The Anglo-Norman „Description of England“* in *Anglo-Norman Anniversary Essays*, Ian Short (ed.), London 1993, s. 22.

²³¹ AURELL, Martin: *Geoffrey of Monmouth's History of the Kings of Britain and the twelfth-century renaissance* in *Haskins society journal* 18, 2007, s. 8.

Matyldina syna Jindřicha na anglický trůn v roce 1154. A právě za jeho panování našla *HRB* i *PM* své uplatnění v politických bojích.

Zdá se velmi pravděpodobné, že za impulzem použít *HRB* a *PM* jako základ mocenské argumentace, nebyl přímo Jindřich II. ani jeho výchova u Roberta z Gloucesteru, ale dobová popularita Geoffreho tvorby. Podle kroniky Radulfa Nigera byl již Jindřichův nástup na trůn předpovězen Merlinem.²³² Radulf však později strnil becketovské straně během konfliktu mezi králem a arcibiskupem z Canterbury (1164–1170). Právě tento spor byl jedním z velkých bojišť, kde merlinská proroctví využívaly ve své „propagandě“ obě strany. Za Becketovu stranu se na poli argumentace bil hlavně Jan ze Salisbury, zatímco za královou stranou stál londýnský biskup Gilbert Foliot. Jelikož se Jindřich II s arcibiskupem z Canterbury rozešli v názorech ohledně světského práva ve vztahu k anglickému kléru, začal král prosazovat nárok arcibiskupa z Yorku na církevní primát v Anglickém království. Obě strany sporu hledali argumenty pro oprávněnost svého stanoviska, mimo jiné právě v *Prophetiae Merlini* v pasážích o přenášení biskupských stolců.²³³

„Znovu bude rozvrácena víra a dojde k přenesení arcibiskupských stolců. Důstojnost Londýna bude ozdobou Dorobernie²³⁴ a lid se bude moci uchýlit k sedmému yorkskému pastýři do Armoriky.“²³⁵ – argument z *Prophetiae Merlini* využívaný královskou stranou reprezentovanou arcibiskupem z Yorku a biskupem z Londýna

Když byl nakonec canterburský arcibiskup zavražděn, zapsal Gerald z Walesu do *Dobyti Írska* v kapitole věnované právě Tomáši Becketovi, že se podle věštby Kaledonského Merlina objeví na západě nový světec.²³⁶ Gerald ve svých dílech uznává Tomáše Becketa, jako světce, ale jeho vraždu tím vlastně obhajuje, jelikož arcibiskupova násilná smrt byla předpovězena, čímž Jindřicha II. zbavuje odpovědnosti za vraždu. Podobně Gerald argumentuje v případě rodinných válek Plantagenetů. Když se proti Jindřichovi postavili vlastní synové, nebylo možné tento boj nijak ospravedlnit. Proto jediná možnost, jak zmenšit

²³² *Mortuo rege Stephano, qui XIX annos regnavit, Henricus dux, filius Galfridi comitis ex imperatrice, coronatur; qui terrarum portiones insolidum astum non viribus univit, ut predixit Merlinus.* RADULFUS NIGER: *Chronica Anglica*, Robert Anstruther (ed.), London 1851, s. 166.

²³³ DANIEL, Catherine: *Les prophéties de Merlin et la culture politique*. Turnhout 2006, s. 161-166.

²³⁴ Canterbury.

²³⁵ *Delebitur iterum religio et transmutatio primarum sedium fiet. Dignitas Londoniae adornabit Doroberniam et pastor Eboracensis septimus in Armorico regno frequentabitur.* GEOFFREY z MONMOUTHU, *Historia regum Britanniae*, ed. Jacob Hammer, Massachusetts 1951, s. 124, GEOFFREY z MONMOUTHU: *Dějiny britských králů*, Praha 2010, s. 116.

²³⁶ DANIEL, Catherine: *Les prophéties de Merlin et la culture politique*. Turnhout 2006, s. 168.

zodpovědnost za nesmyslnou válku, byla plantagenská argumentace Merlinovými proroctvími o tomto boji.²³⁷

Brzy po nástupu Jindřicha Plantageneta na anglický trůn začaly opět boje s Velšany. Nový král podpořil nárok Madoga ap Maredudd, sesazeného knížete v Powysu proti jeho nepříteli Owainu ap Gruffyd. Jindřich II. se několikrát pokusil o podrobení velšských knížat. Válečné expedice v letech 1157, 1163 a 1165 však pouze vedly k dohodám o rozdělení moci nad částí jižního Walesu s Rhysem ap Gruffyddem (Deheubarth) a Owainem ap Gruffyddem (Gwynedd). Panství v oblastech Carmarthen, Cardigen, Pembrok, Gwent a Montmouth držela v rukou kambro-normanská šlechta loajální anglickému trůnu. Gerald z Walesu, který z této nobility pocházel, argumentoval během bojů Merlinovými proroctvími v Jindřichův prospěch. Jednu z těchto věštek Gerald spojil s královým tažením proti Rhysu ap Gruffyddovi u brodu Rhyn Pencarn.

„Až zříš tažení statečného muže s pihovatou tváří proti jižním Velšanům, až překročí pod srázným ostrohem, věz, že Velšané ztratí své nejlepší síly.“ ... V den, kdy měl překročit [Jindřich] Rhyn Pencarn, Velšané, znalí dávných proroctví, s krajním vzrušením sledovali, jak se král blíží k onomu brodu. Dobře věděli, že je Jindřich II. statečný a pihovatý, a proto nepochybovali, že když se mu podaří přebrodit potok právě zde, bude to on, kdo naplní proroctví. Král ale spěchal k potoku po nové cestě. Starý brod, o kterém mluvil věštec, se již dávno neužíval ... [Velšané] mocně zaduli do svých rohů, až se králův kuň splašil ... Král koně otočil a vztekle zamířil ke starému brodu, který projel plnou rychlostí. Velšané si potom, co viděli, byli již zcela jistí, jak všechno skončí a smutně se vraceli domů.²³⁸

O dalších spojitostech mezi Merlinovými věštbami a Jindřichem II. v díle Geralda z Walesu byla již řeč dříve, ale je třeba připomenout ještě jednu událost. Geraldem opovrhovaný Geoffrey z Monmouthu v *Merlinově životě* rozvedl do podrobností tzv. Velkou naději Britů, tedy návrat Artuše z ostrova Avalon. Gerald zaznamenal události z let 1191 a 1193. Tehdy byl v Glastonburském opatství „objeven“ hrob krále Artuše a královny Guinevry. Podle Geralda z Walesu byly tyto vykopávky provedeny na příkaz Jindřicha II. na základě „*historico cantore Britone audierat antiquo*“²³⁹ Tímto krokem se Plantageneti pokusili o kompromitaci Velké naděje Britů a zamezení tak povstáním nejen ve Walesu, ale i v Bretani, kde byly artušovské příběhy živé. Navíc tímto krokem získal Jindřich II. silný argument pro vlastní legitimitu.

²³⁷ AURELL, Martin (ed.): *La cour Plantagenêt (1154-1204)*. Poitiers 2000, s. 38-39.

²³⁸ GERALD Z WALESU: *Putování Walesem/ Popis Walesu*, Praha 2008, s. 41-43.

²³⁹ GERALD Z WALESU: *Giraldi Cambrensis opera vol. 8*, DIMMOCK, James F. (ed), London 1891, s. 154.

Jindřich II. se při nástupu na trůn i následně v průběhu celé vlády potýkal s problémy ohledně právoplatnosti nároků na velkou část budované říše. Po otci zdědil hrabství Anjou, po matce a dohodou s králem Štěpánem získal Normandii a Anglické království, sňatkem s Eleanorou dostal pod svou vládu Akvitánii, po dědovi Jindřichovi si nárokoval suverenitu nad Bretaní a vlastními silami získal východní pobřeží Irska. Pro takto nesourodou říši potřeboval tmelící prvek a argumenty, které by daly jeho vládě legitimitu. V Glastonbury doslova pohřbil artušovskou naději Britů a postavil svou říši na exegezi Orderica Vitala. Podle Merlinova proroctví byli Normané dědici Brutovy a tím pádem i Artušovy koruny. Jindřich II., dědic Jindřicha I. a Viléma Dobyvatele, měl tedy plné právo na obnovení Artušovi říše, která zabírala celé Britské ostrovy, Skandinávii a Galii. Navíc tato říše byla starší, než království Karla Velikého. Tím pádem měli Plantageneti větší právo na Francouzské království než Kapetovci, jejichž legitimita stála právě na dědictví Karla Velikého.²⁴⁰ Odkaz Artušovy říše poskytoval Jindřichovi argument proti suverenitě francouzských králů nad kontinentálními državami Plantagenetů.

Na dvoře Jindřicha II. a Eleanory Akvitánské působil anglo-normanský literát známý jako mistr Wace. Ten ve své adaptaci *HRB* ve střední francouzštině udělal z krále Artuše skutečný panovnický ideál. Podle Martina Aurella sepsal mistr Wace *Le roman de Brut* právě pro Jindřicha II. Podle Aurellova tvrzení se pak Artuš z knihy *Brut* stal tím panovníkem, na kterého mohl Jindřich Plantagenet navazovat.²⁴¹

Wace si byl zřejmě vědom dvojsečnosti Merlinových proroctví, proto věštby, které následují po dračím souboji, zcela vypustil a přešel je slovy: „*Nechci [Merlinovu] knihu překládat, protože ji nedokáži vyložit; nic víc neřeknu, protože nejsem ani ochoten, ani schopen.*“²⁴² Je možné, že skutečně nebyl jejich enigmatickému kódu porozumět, ale jejich exegeze byla v té době přeci jen rozšířená.²⁴³

Jindřich II. si uvědomoval moc ukrytou v Merlinových proroctvích a všechny výklady nebezpečné jemu samotnému se snažil likvidovat. Na odkazu artušovské říše, zaznamenané v *Dějínách britských králů*, budoval Jindřich vlastní doménu pro sebe a své potomky.

²⁴⁰ AURELL, Martin: *Henry II and Arthurian Legend in Henry II., New Interpretations*, Harper-Bill, Ch. (ed.), Woodbridge 2007 s. 381-394.

²⁴¹ AURELL, Martin: *L'Empire des Plantagenêt, 1154-1224*, Perrin 2004, s. 159-160.

²⁴² „Ne voleson livre tranlater, Quant jo nel sai enterpréter, Nule rien dire ne voloire, Qu'issi ne fu com diroie.“ WACE, *Roman de Brut*, ed. FRÉRE, Édouard, Rouen 1836, s. 361.

²⁴³ AURELL, Martin: *La Légende du roi Arthur*, Paris 2007, s. 203. Na druhou stranu byly např. exegetické výklady Alaina de Lille spíše univerzitního charakteru a tak je možné, že je Wace vážně neznal, i když osobně o tom pochybuji.

Plantagenetům se však nikdy nepodařilo plně získat bretonskou látku do svých rukou.²⁴⁴ Naděje Britů z Walesu, Cornwallu a Armoriky měla zůstat navždy zapomenutá. Takovou mocí však Jindřich neoplýval. Stárnoucí král se pokusil prosadit dynastický odkaz v Bretani, skrze svého vnuka, pohrobka po třetím synovi Geoffrem.

*Král [Jindřich II.], jeho děd, který přikázal, aby dítě bylo pojmenováno po něm, byl odmítnut Bretonci, a při slavnostním prohlášení byl chlapec pojmenován Artuš, když jej drželi nad křtitelnicí. Takto Bretonci, kteří prý již dlouho očekávají smyšleného Artuše, nyní vyzdvihují skutečného a činí tak ve velké naději v souladu s míněním, které vyjádřili jistí proroci v jejich dlouhých a oslavovaných legendách o Artušovi.*²⁴⁵

²⁴⁴ AURELL, Martin: *L'Empire des Plantagenêt, 1154-1224*, Perrin 2004, s. 159.

²⁴⁵ Z anglického překladu kroniky Williama z Newburghu (1136-1198) uvedeném v AURELL, Martin: *Henry II and Arthurian Legend in Henry II., New Interpretations*, Harper-Bill, Ch. (ed.), Woodbridge 2007 s. 387.

Gwynedd, Eduard I. a Brutova koruna

Po smrti Jindřicha II. vládl mezi Walesem a Anglií mír. Richard Lví srdce se zajímal především o kontinentální politiku a mezi velšskými knížaty se z počátku nenašel žádný, který by převzal vůdčí postavení. Jednotlivá knížata se mohla sotva měřit s anglickými hrabaty ve Velšské marce. Teprve vnuk Owaina ap Gruffydd, Llywelyn ap Iorweth z Gwyneddu začal konsolidovat svou moc a rozšiřoval ji za hranice Gwyneddu. Do své smrti v roce 1240 rozšířil vlastní suverenitu téměř po celém Walesu. Za vlády anglických králů Jana I. a Jindřicha III. vedl Llywelyn proti Angličanům pouze několik málo konfliktů. V největším z nich v letech 1215-1218 Llywelyn získal několik území v Marce, Powysu a Jižním Walesu, tedy území převážně na velšské půdě.²⁴⁶ Anglie byla navíc v té době oslabena válkou panovníka s barony a generační výměnou na trůně. Jindřich III. byl totiž v době svého nástupu na trůn nezletilý.²⁴⁷ Regentská vláda potřebovala velšskou hranici klidnou a proto proti Llywelynovi nezasahovala. Pro politiku tohoto muže byla charakteristická stálost, což bylo na velšské poměry něco nezvyklého.²⁴⁸

Pro své úspěchy, kterých dosáhl jak obratnou diplomacií, tak silou zbraní, byl nazýván přídomek *Fawr* tedy Veliký. Báseň přisuzovaná bardu Daffydovi Benfras oslavuje Llywelyna jako *Mab Darogana*.

Chvála na Llywelyna

Cokoli je ti předpovězeno, získáš;

Každou prorockou píseň tě bude velebit;

To co jsem ti prorokoval, si přivlastníš;

Cokoli předpovím, vyplníš;

*Ty jsi syn proroctví v očích všech, kdo tě uzří.*²⁴⁹

²⁴⁶ BARROW, Geoffrey, W. S.: *Feudal Britain. The Completion of the Medieval Kingdoms 1066-1314*, London 1965, s. 217-221.

²⁴⁷ Z počátku za něj vládl William Marchel, rytířská legenda své doby, který měl svá panství v Irsku a v jižním Walesu (hrabství Pemroke).

²⁴⁸ Tamtéž, s. 218.

²⁴⁹ *Whatever is prophesied about you you shall take, From every prophetic song you shall be blessed, That which I have prophesied you shall possess, Whatever I should prophesise you shall uphold, You are the son of the prophecy in the eyes of all whom you see!* Editorův anglický překlad ze střední velštiny *A ddaroganer a gymery, O bob darogan dawn a geffy, A ddarogenais a gynyddy, A ddaroganwyf a gynhely, Wyt ddaroganwr gan a wely!* COSTIGAN, Noram G. (ed.) *Gwaith Dafydd Benfras ac eraill o feirdd hanner cyntaf y drydedd ganrif ar ddeg*, Cyfres beirdd y tywysogion 6, Cardiff University of Wales Press, 1995, s. 419.

Llywelynovi potomci vládli ve Walesu pouhých šest let a po té vypukly boje o moc mezi jeho třemi vnuky, Llywelynem, Owainem a Daffydem. Z tohoto boje vyšel vítězně nejstarší Llywelyn a ovládl ještě větší území než jeho děd.²⁵⁰ Velšané v sedmdesátých letech 13. století začali útočit na hrady hrabat v pohraniční marce, což anglický král nemohl nechat bez odezvy. Llywelynovi navíc dodávala odvalu další výměna plantagentských panovníků. V roce 1272 nastoupil na trůn mladý a energický Eduard I., který se Llywelynově rozpínavosti postavil. Kníže celého Walesu, jak se Llywelyn tituloval,²⁵¹ odmítl novému králi složit lenní přísahu, jak bylo zvykem od dob Jindřicha II.²⁵² Eduard tedy podpořil hrabata z marky v boji proti Llywelynovi a v roce 1278 jej porazil a podmanil si ho. O čtyři roky se však ve Walesu zvedlo nové povstání proti anglickým správcům, vedené Llywelynovým mladším bratrem Daffydem. Záhy se k němu přidala i další knížata včetně Llywelyna z Gwyneddu. Ten se opět stal vůdcem protianglického odboje, jako *Mab Darogan*.²⁵³

Výše zmíněná *Chvála na Llywelyna*, není datován přesněji, než do 13. století. Je tedy možné, že byla sepsána již za vlády Llywelyna Velikého, stejně dobře jako za jeho vnuka Llywelyna, též někdy zvaného Poslední. Existuje samozřejmě i třetí varianta, tedy že oslavná báseň byla původně určena pro Llywelyna Veilkého, ale později ji využíval i jeho vnuk. Více o proroctvích spojených s Llywelynem Posledním vypovídají latinské prameny anglického původu.

Podle *Londýnských letopisů* se v době druhého povstání začala mezi Velšany opět šířit Merlinova proroctví o obnovení Brutova království.²⁵⁴ Zdá se pravděpodobné, že toto Velšany vyzdvihované proroctví se nejspíše zakládalo na Geoffreho *HRB*, jako součást věštby o Cadwalladrovi a Conanovi.

Poté se na ostrov navrátí jeho obyvatelé, poněvadž mezi cizozemci propukne spor. Sněhobilý stařec na bělostném koni nadto odkloní tok řeky Pereiron a bělostnou hůlkou pak na řece vyměří mlýn. Cadwalladr povolá Conana a připojí Albu ke svému spolku. Cizozemce postihne zkáza a koryty řek se povalí krev. Tehdy vytrysknou prameny Armoriky a budou

²⁵⁰ BARROW, Geoffrey, W. S.: *Feudal Britain. The Completion of the Medieval Kingdoms 1066-1314*, London 1965, s. 222.

²⁵¹ Tamtéž, s. 222.

²⁵² Tamtéž s. 250.

²⁵³ Tamtéž, s. 353.

²⁵⁴ *Hoc Walensum miraculo ascribentes, suo principi suggesterunt, quod viriliter ageret nec timeret, eo quod in brevi, secundum prophetiam Merlini, diademate Bruti debuit coronari.* STUBBS, William (ed.) *Chronicles of the Reigns of Edward I and Edward II Volume 1, Annales Londonienses and Annales Paulini*, London 1882, s. 90.

*ozdobeny Brutovou korunou. Kambrie se naplní radostí a duby v Cornwallu se zazelenají. Ostrov dostane Brutovo jméno a pojmenování, které mu dříve dali cizáci, zanikne.*²⁵⁵

Spor mezi cizozemci mohl být dobově chápán a spojován se baronským povstáním proti Jindřichu III. či dočasné spojení Llywelyna s Rogerem Mortimerem, významným hrabětem z velšské marky proti králi Eduardovi.²⁵⁶ Zdá se tedy pravděpodobné, že kníže z Gwyneddu začal legitimitu nového povstání stavět na prorockých argumentech, které mohly vycházet jak z *HRB* tak z její velšské adaptace *Brut y Brenhinedd (Kronika králů)* a pokračování *Brut y Tywysogion (Kronika knížat)*. Obraz Llywelyna jako *Mab Darogana* pak zřejmě šířili na dvorech menších knížat i mezi lidem gwyneddští bardy.

Llywelyn i Daffyd shromáždili pod svými prapory většinu velšských knížat, s výjimkou Gruffydda ap Gwenwynwyn z Powysu a Rhyse ap Maredudd, potomka starého knížecího rodu z Deheubarthu, kteří se přidali na Eduardovu stranu. Velšané zprvu vítězili nad anglickým vojsky na jihu i východě země. Na podzim roku 1282 se však na ostrově Angsley vylodily anglické jednotky a odřízly tak Llywelynovi muže od nejcennějšího zdroje zásob. Eduardovo vojsko postupně zatlačilo Velšany do pohoří Snowdonie, kde byly obklíčeni. Anglický král sebou přivedl žoldnéře z Baskicka, kteří válčili podobným partizánským způsobem jako Velšané, což Eduardovi poskytlo značnou výhodu oproti jeho předchůdcům.²⁵⁷ Canterburský arcibiskup se pokusil mezi oběma stranami sjednat mír, ale ani jedna z nich nehodlala ustoupit. Llywelyn se nehodlal vzdát žádné ze svých držav ve Walesu a Eduard již předem rozdělil půdu vzbouřenců svým stoupencům.²⁵⁸

V polovině listopadu se Llywelyn vydal s částí vojska na jih. V bitvě o most Orwein Velšané prohráli a sám Llywelyn byl při ústupu zabit. Král Eduard toho okamžitě využil a obrátil výklad Merlinova proroctví ve svůj prospěch. *Londýnské letopisy* zaznamenávají nový protivelšský výklad následovně:

„Nejprve se Roger Mortimer a králův bratr Edmund vpadli do Llywelyna vojska. Useknutá hlava téhož Llywelyna byla dopravena do města Londýna, kde byl korunován

²⁵⁵ *Deinde revertentur cives in insulam, nam discidium alienigenarum orietur. Niveus quoque senex in niveo equo fluvium Perironis divertet et cum candida virga molendinum super ipsum metabitur. Cadwaladrus vocabit Conanum et Albaniam in societatem accipiet. Tunc erit strages alienigenarum, tunc flumina sanguine manabunt, tunc erumpent Armorici montes et diademate Bruti coronabuntur. Replebitur Cambria laetitia et robora Cornubiae virescent. Nomine Bruti vocabitur insula et nuncupatio extraneorum peribit.* GEOFFREY z MONMOUTHU, *Historia regum Britanniae*, ed. Jacob Hammer, Massachusett 1951, s. 127, GEOFFREY z MONMOUTHU: *Dějiny britských králů*, Praha 2010, s. 118.

²⁵⁶ KOVAŘÍKOVÁ, Šárka: *Politika Eduarda I. na Britských ostrovech a ve Francii*. Praha 2008, s. 24.

²⁵⁷ THIERRY, Augustin: *History of the Conquest of England by the Normans*, vol. II, London 1856, s. 307.

²⁵⁸ KOVAŘÍKOVÁ, Šárka: *Politika Eduarda I. na Britských ostrovech a ve Francii*. Praha 2008, s. 24-25.

Brutus, a korunovaná břečťanem, tedy „Yvi“,²⁵⁹ nabodnuta na kůl a vztyčena nad londýnským Towerem, takto to je zjeveno v Merlinových proroctvích.²⁶⁰

Eduard se k Merlinovi nepostavil jako jeho praděd Jindřich II., který prohlásil při nenaplněném proroctví „*Kdo ještě věří živému Merlinovi?*“ Naopak sám sebe prezentoval, jako vykonavatele proroctví. Důvod tohoto jednání jednoduchý. Svě vlastní osobě tímto krokem dodal prestiž a Velšanům zasadil těžkou ránu jejich vlastní zbraní. Proroctví již bylo naplněno. O tom, že kolovaly i další verze věštby, které by mohly Velšanům poskytnout novou naději, svědčí záznam z letopisů cisterciáckého opatství Waverley.

„Jeho [Llywelynova] useknutá hlava byla dopravena do Londýna, zavěšena v londýnském Toweru a také ji ověnil břečťan. Toto všechno se stalo, aby se vyplnilo Merlinovo proroctví, které bylo takové, jak Velšané prohlašovali, že až anglické peníze, tedy pence, půlpence a čtvrtpence, budou obíhat, tehdy bude velšský kníže korunován v Londýně, což se také stalo výše uvedeným způsobem.“²⁶¹

Další prvek v jiné verzi proroctví mohl zpochybnit vyplnění věštby. Cisterciácký autor letopisů proto spojil s Eduardovou měnovou reformou z roku 1279, kdyby se začaly razit půlpence, výrokem o koloběhu anglických mincí.²⁶² Výklad korunovace velšského knížete v Londýně, tedy že jeho hlavu obrostle břečťan, je totožný s výkladem *Londýnských letopisů*. Stejný osud potkal i Llywelynova bratra Daffydda, aby nemohl pokračovat ve vzpouře a neživil tak naději mezi Velšany, že se ještě proroctví obrátí v jejich prospěch. Daffyd byl dopaden a jako iniciátor vzpoury proti králi byl také potrestán.

„Léta Páně 1283 nechal král Eduard vystavět pevný hrad u Aberconeweie v podhůří Snowdonie. Daffyd, bratr s'atého Llywelyna, byl zajat ve Walesu se svou manželkou, dvěma syny a sedmi dcerami. Byl odveden do Shrewsbury, kde byl oběšen a následně s'at. Poté bylo

²⁵⁹ Výraz pro břečťan ve střední angličtině. V moderní angličtině jsou I a Y v opačném postavení, tedy *an ivy*.

²⁶⁰ *Primo Rogerus de Mortuo Mari et Edmundus frater regis in exercitum Leolini irruerunt, et caput ejusdem Leonini amputatum, et apud civitatem Londoniensem, ubi Brutus solebat coronari, deportatumque, paloque superpositum et hedera, id est "Yvi" coronatum, super Turrim Londoniensem fuit erectum, ipsius Merlini exponens prophetiam.* STUBBS, William (ed.) *Chronicles of the Reigns of Edward I and Edward II Volume 1, Annales Londonienses and Annales Paulini*, London 1882, s. 90.

²⁶¹ *Caput autem sic amputatum Londoniam est deportatum, et in Turri Londoniae suspensum, ac etiam hedera coronatum. Haec autem omnia facta sunt ut prophetia Merlini impleretur, quae talis erat, ut Wallenses asserebant; cum moneta Anglicana, viz denarii, oboli, et quadrantes fuerint rotundi, tunc princeps Walliae Londoniae coronabitur; quod ita factum est modo et forma supradicta.* LUARD, Henry R. (ed.): *Annales monasterii de Waverleia in Annales Monastici vol. II*, London 1865, s. 398-399.

²⁶² DANIEL, Catherine: *Les prophéties de Merlin et la culture politique*. Turnhout 2006, s. 190.

*jeho znetvořené tělo rozčtvrceno, hlava odvezena do Londýna a byla vztyčena vedle hlavy jeho bratra na londýnském Toweru.*²⁶³

Po smrti Llywelyna a Daffyda se mezi velšskými nenašel nikdo, kdo by dále Angličanům vzdoroval. Zbývající velšská šlechta se raději poddala Eduardovi I. na královském hradu Rhuddlan roku 1284. I tento akt spojil neznámý mnich z opatství Dunstable s Merlinovým proroctvím.

*Tedy přišlo za králem [Eduardem I.]žádat o mír mnoho velšských šlechticů a ti, kteří nechtěli,²⁶⁴ byli bídě sužováni hladem a nedostatkem, a podle Merlinova proroctví se království dostalo do žalostného stavu stejně jako by řeky zaplavila krev.*²⁶⁵

Je tedy zřejmé, že Eduardova snaha prezentovat se jako vykonavatel merlinských proroctví byla rozšířená po většině jeho říše. Navíc Eduard I., stejně jako jeho předek Jindřich II., se snažil vystupovat jako dědic krále Artuše. V Glastonbury 1278 nechal otevřít Artušův hrob a jeho ostatky s poctami znovu pohřbít. Po porážce Gwyneddu si z Walesu přivezl korunu krále Artuše. Každoročně pak mezi lety 1284–1302 pořádal zasedání rytířů kulatého stolu,²⁶⁶ spojené s turnaji a hostinami, kam se sjížděli rytíři z celé jeho říše.²⁶⁷ Těmito činy Eduard na dlouhou dobu odejmul Velšanům britskou identitu a přivlastnil ji pro sebe a vlastní království.

*Koruna kdysi slavného krále Britů [Bruta] tedy přešla²⁶⁸ i s dalšími klenoty na krále Eduarda. Tak sláva Velšanů, kteří se dříve nazývali Britové a kteří byli podrobeni zákonům Angličanů, byla díky Boží prozřetelnosti přenesena. Vše, co mělo být podle proroctví vykonáno (druhým)²⁶⁹ velšským knížetem, bylo vyplněno dříve řečeným Eduardem.*²⁷⁰

²⁶³ *Anno Dominicæ incarnationis MCCLXXXIII rex Edwardus apud Aberconeweie fecit erigi castrum forte ad pedemontis Snoudone. David autem frater Leonini jam decollati cum uxore sua ii fillis una cum vii filiabus. in Wallia captus est, et in Salopiam fuit tractus deinde suspensus postea decolatus, postmodum truncus corporis in quator partes fuit divisus, caput Londonias portabatur et juxta caput fratris sui super Turrim Londoniarum erigebatur.* STUBBS, William (ed.) *Chronicles of the Reigns of Edward I and Edward II Volume 1, Annales Londonienses and Annales Paulini*, London 1882, s. 90-91.

²⁶⁴ Ti, kteří nechtěli přijít a žádat o mír.

²⁶⁵ *Tunc multi nobiles de Wallensibus ad pacem regis venerunt; et qui nolebant fame et inedia miserabiliter sunt consumpti; et, juxta prophetiam Merlini, facta est magna regni desolatio, velut si flumina sanguine manarent.* LUARD, Henry R. (ed.): *Annales Dunstaplia in Annales Monastici vol. V*, London 1865, s. 77.

²⁶⁶ Na hradě Winchester je uložen Artušův Kulatý stůl s Tudorovskou růží, který používal Jindřich VIII. Rozbor dřeva však odhalil, že stůl byl vyroben na konci 13. století a pod Tudorovskou malbou byla nalezena starší vrstva barvy. Je tedy možné, že jde o Artušovský stůl Eduarda I. BIDDLE, Martin: *King Arthur's Round Table: an archaeological investigation* Woodbridge 2000, s. 182.

²⁶⁷ PRESTWICH, Michael: *Plantagenet England: 1225–1360*, Oxford 2007, s. 120-122.

²⁶⁸ Byla navracena.

²⁶⁹ Zřejmě ve smyslu druhým oproti Eduardovi.

²⁷⁰ *Corona quondam famosi regis Britonum eidem regi Edwardo cum aliis jocalibus reddebatur. Et sic gloria Walensium qui primo Brittones vocabantur, Anglorum legibus subditorum per Dei providentiam omnino est*

Mezi Eduardovi poslední kroky, které měly utlumit velšské úsilí o vzpouru, patřilo vybudování hradní sítě ve Walesu, změna ve velšském dědickém právu, zrušení starých zákoníků (zřejmě *Zákoníku Hywela Dobrotivého*), dosazení anglických šerifů, omezení vlivu bardů (viz výše) a ustanovení nového knížete celého Walesu. Na shromáždění velšské šlechty měl prohlásit: „*Dávám vám nového vládce, který nikdy nepromluvil jediné slovo anglicky ani francouzsky a který se narodil v této zemi,*“ což Velšané s radostí přivítali. „*Je to můj syn Eduard, který se nyní narodil v Caernarvonu.*“²⁷¹ Časem se stalo tradicí, že následník anglického trůnu obdržel titul kníže velšský.

translata. Et quicquid princeps Walliae debuisset perfecisse, secundum prophetias, jam per dictum Edwardum completum est. STUBBS, William (ed.) *Chronicles of the Reigns of Edward I and Edward II Volume 1, Annales Londonienses and Annales Paulini*, London 1882, s. 91.

²⁷¹ THIERRY, Augustin: *History of the Conquest of England by the Normans, vol. II*, London 1856, s. 303.

Owain Glyndŵr a Proroctví o šesti králích

Více než sto let po porážce Gwyneddu vládl ve Walesu relativní mír.²⁷² Anglické panovníky v té době více trápili severní sousedé a konflikt s Francouzským královstvím, známý jako stoletá válka. I v tomto konfliktu našla Merlinova proroctví své uplatnění.²⁷³ Kronikář stoleté války Jean Froissart ve svých *Kronikách* zachytil jeden z důležitých politických zvrátů celého konfliktu. Roku 1399 byl sesazen Richard II., který vedl vůči Francii smířlivou politiku. Z trůnu jej odstranil a následně nahradil vlastní bratranec Jindřich z Bolingbroku, později známý jako Jindřich IV. Lancasterský. Froissart zdůvodnil Richardovo sesazení Merlinovým proroctvím, které měl zaslechnout z rozhovoru jistého anglického rytíře Bertremieuse de Bruwes s dvorními dámami.

„My v této zemi máme jednu knihu zvanou Brut. Mnozí lidé říkají, že je dílem čaroděje Merlina. Píše se tam, že žádný ze synů krále Eduarda [III.] nebude panovat, ani prvorozený princ z Walesu, ani vévoda z Clarence, ani vévoda z Lancasteru, ani vévoda z Yorku, ani vévoda z Gloucesteru. Ale stojí tam, že anglická koruna jednou přejde na rod Lancasterů.“ V ten den, když jsem tato slova od starého rytíře vyslechl, nebyl ještě Jindřich Lancasterský na světě, narodil se až o šest let později. Jak bych si na ně nevzpomněl právě nyní, když se stal Jindřich, hrabě z Derby, opravdu králem Anglie? A tak jsem já, autor této historie, znovu přemýšlel o slovech obou jmenovaných rytířů, musím uznat, že jak pan Richard de Pont-Chardon, tak pan Bertremieus de Bruwes měli vlastně pravdu. Všichni přeci víme, že Richard z Bordeaux byl vskutku dvaadvacet let anglickým králem, avšak ještě za jeho života přešla anglická koruna na lancasterský rod.²⁷⁴

Podobně se Froissart snaží ospravedlnit Richardovo svržení i dále ve svých *Kronikách* dalším proroctvím. Když Jindřich Lancasterský přijížděl k Londýnu, vyrazilo mu v ústretu poselstvo londýnských konšelů, kteří jej přijali jako svého legitimního vládce a ne jako uzurpátora, jelikož pád Richarda II. byl předpovězený.

Když se přiblížil [Jindřich IV.] k Londýnu na dvě míle, vyjel vévodovi naproti starosta Londýna s celou radou. Před starostou nesli meč, jakoby byl vévoda a byl to opravdu krásný

²⁷² K menším střetům mezi Velšany a anglickými pány sice došlo, ale nikdy nešlo o víc než lokální konflikt. Čtrnácté století představuje nejklidnější období velšsko-anglických vztahů v celém středověku.

²⁷³ Více v DANIEL, Catherine: *La France dans la guerre prophétique* in *Les prophéties de Merlin et la culture politique*. Turnhout 2006, s. 218-274.

²⁷⁴ NEJEDLÝ, Martin: *Fortuny kolo vrtkavé – Lásky, moc a společnost ve středověku*, Praha 2003, s. 225.

průvod. Když dříve řečený starosta a jeho průvod dorazili k vévodovi, sesedli z koní, co nejponíženi pozdravili vévodu a jednohlasně zvolali:

„Ať žije Jindřich, vznešený vévoda z Lancasteru, který dobyl celou Anglii za méně než měsíc! Takový pán je vskutku hoden stát se králem. Tím je naplněno Merlinovo proroctví, které praví toto: V roce 1399 bude v tříhranném hradě zrazen král, který (mocně) povládně 22 let.“²⁷⁵

Martin Nejedlý o Froissartově tvrzení soudí, že stejně jako v mnoha případech se Jean Froissart zaštiťuje přímými svědky.²⁷⁶ V knize *Brut*, tedy *Le Roman de Brut*, není žádná zmínka o rodu Lancasterů a to ani v jeho mladších adaptacích. Froissart změnu na anglickém trůnu schvaloval a tímto ji i ospravedlňoval.²⁷⁷ Oproti tomu jeho současník Eustach Deschamps nejen že s Richardovým sesazením nesouhlasil, ale jeho následné zavraždění v jedné ze svých balad tvrdě odsoudil.

Balada Eustacha Deschampse, řečeného Morela, o smrti krále Richarda Anglického

Nikdo vám neodpustí vaše velké hříchy

Ať budete jakkoli žadonit a plakat

Nechť jsou smetena vaše Merlinova proroctví

Skončíte sami nenávistnou smrtí

Za toho, jehož zrádnou smrt jste způsobili.

²⁷⁵ *Quand il approcha Londres à deus lieux près, le mayeur de Londres atout le commun vindrent au devant du duc, et portoit-on l'espée devant le mayeur comme se ce fust un duc, et y avoit moult belle compaignie; et tantost que le dit mayeur et sa compaignie approuchèrent le duc, ils descendirent de chevaulx et saluèrent le duc moult humblement et crièrent tous à une voix: "Vive Henry le noble duc de Lencastre, qui a conquis toute Engleterre en mois d'un moys! Tel seigneur est bien digne d'estre roy. Or est acomlie la prophétie Merlin qui dit ainsi: l'an XIII un mains chastel triangle sera trahy un roy après ce qu'il aura régné puissamment vingt-deux ans."* DE LETTENHOVE, Kervyn (ed.): *Œuvres de Froissart vol. 16*, Bruxelles 1857, s. 351, Některé rukopisy uvádějí místo „tříhranném hradě“ na „tříhranném místě.“

²⁷⁶ Což byl běžný argumentační prostředek mnoha středověkých kronikářů, nikoli pouze Froissartův.

²⁷⁷ NEJEDLÝ, Martin: *Fortuny kolo vrtkavé – Láska, moc a společnost ve středověku*, Praha 2003, s. 225-226.

Naríkejte Angličané nad souženými

Která se na vás nyní hrnou

Pro všechny hříchy vás opustila

Upřímnost a věrnost Bretonců

Zanikla spolu s Richardovým skonem

*Toho, jehož zrádnou smrt jste způsobili.*²⁷⁸

Ani na Britských ostrovech nebyl nástup Jindřicha IV. všeobecně přijímán pozitivně. Proti novému králi povstali Richardovi příznivci a ve Walesu roku 1400 vypukl nový odboj proti anglickým magnátům. Boje ve Walesu započaly sporem o pozemky mezi baronem Reginaldem Greyem de Ruthyn a Owainem ap Gruffydd, známým jako Owain Glyndŵr. Pozemkový spor se táhl již od 90. let 14. století a byl řešen před parlamentem. Ten rozhodl ve prospěch Owaina Glyndŵra, ale o pár let později, když došlo ke změně na trůnu, příkl Jindřich IV. pozemková práva nad sporným územím baronu Greyovi, věrnému stoupenci Lancasterů. Toto královské rozhodnutí způsobilo, že se Owain zřekl poslušnosti králi, který jedná tyransky a začal bojovat o svá práva.²⁷⁹

Owain Glyndŵr pocházel po obou rodičích z velšských rodů a mezi původní šlechtou, která si po edwardiánském záboru udržela majetky, patřil k nejbohatším. I přes to byla jeho moc ve srovnání s hrabaty z marky malá. Aby získal co nejvíce stoupenců, začal využívat starých Merlinových proroctví o Velké naději Britů. Do boje vytáhl pod praporem se zlatým drakem, jaký prý nechal vyrobit Uther Pendragon.²⁸⁰ Zároveň začal prohlašovat, že jde

²⁷⁸ Ze střední francouzštiny přeložil Martin Nejedlý. *La Ballade de Eustace Deschamps, dit Morel, de la mort du Roy Richart Dangleterre - Nulz ne pourroit voz granz pechiez retraire, Perseverans devez crier et braire, Destruis serez vo prophete Merlin, Bodes conclurz pour vo mort et haire, Qui fausement a este mis a fin. Plourez Anglois les tribulacions, Qui vous viennent et vos destructions, Pour vos Pechiez dit vos regnes je fui, Franc estoc par les Bretons, Pour Roy Richart dictes destruis serons, Qui fausement a este mis a fin.* WILLIAMS, Benjamin (ed.): *Chronicque de la Traison et Mort de Richart Deux, Roy Dengleterre*, Publications of the English Historical Society, London 1964, s. lxxiv-lxxv.

²⁷⁹ BRADLEY, Arthur G.: *Owen Glyndwr and the last struggle for Welsh independence, with a brief sketch of Welsh history*, New York 1901, s. 110-122.

²⁸⁰ GEOFFREY z MONMOUTHU: *Dějiny britských králů*, Praha 2010, s. 140, TATLOCK, J. S. P.: *The Dragons of Wessex and Wales*, s. 233.

o draka Cadwalladrova, který má vyhnat Sasy.²⁸¹ Tak začal kolem sebe šířit auru nového *Mab Darogana*.

Povstání podpořili nejprve jeho bratrance z rodu Tudurů z Penmynydd²⁸² na ostrově Anglesey a posléze se přidala většina velšské šlechty. Ambiciózní Owain učinil z malé soukromé války boj Velšanů proti Angličanům. Po předcích si nárokoval nejprve titul knížete z Powysu, ale díky svým úspěchům si brzy vybojoval titul kníže Walesu. Byl jím prohlášen roku 1404 na shromáždění velšské šlechty, kde bylo také odstraněno anglické právo a bylo nahrazeno *Zákoníkem Hywela Dobrotivého*.²⁸³

Proti Jindřichu IV. začal Owain formovat alianci, známou jako Třístranná dohoda (obr. 12). Spojil se s hrabětem Percym z Northumberlandu a hrabětem Edmundem de Mortimer, prasnynovcem Eduarda III., aby svrhl lancasterskou vládu nad Anglií a Walesem. Jelikož již nebylo sesazeného krále, kterého by bylo možné vrátit na trůn, opírala tato aliance legitimitu svého záměru o proroctví.²⁸⁴

Úryvek ze smlouvy o uzavření vzájemné pomoci proti Jindřichu Lancasterskému, známé též jako Třístranna dohoda:

... pokud se z Boží vůle v průběhu času ukáže, že jmenovaní páni jsou těmi, o nichž mluví Prorok, mezi něž má být rozdělena vláda nad Británií, pak každý jeden z nich musí nanejvíš usilovně pracovat, aby byl tento cíl účinně naplněn.²⁸⁵

Konkrétně šlo o proroctví prisuzované Merlinovi známé jako *Proroctví o šesti králich po králi Janovi*.²⁸⁶ Latinská verze *Proroctví o šesti králich* (příloha č. 3) vznikla někdy v průběhu 13. století a dočkala se i adaptací ve střední francouzštině, střední angličtině a anglo-francouzštině. Podle teorie Ruperta Taylorová byla anglo-francouzská verze tohoto

²⁸¹ Tamtéž, s. 229 a 234. Podle Tatlocka středověcí velští literáti často zaměňovali červenou a zlatou barvu. Pokud by k takové záměně skutečně došlo, je možné že by rudý drak mohl představovat, zástupný symbol Britů z *Prophetiae Merlini*. Zároveň draka Geoffrey z Monmouthu nikde nespojuje s Cadwalladrem, ale s Utherem Pendragonem a Artušem.

²⁸² Později známých jako Tudorovci, jméno rodu vychází z velšského mužského jména Twdwr [Tudur]

²⁸³ BRADLEY, Arthur G.: *Owen Glyndwr and the last struggle for Welsh independence, with a brief sketch of Welsh history*, New York 1901, s. 232-233.

²⁸⁴ TAYLOR, Rupert: *The Political prophecy in England*, New York 1911, s. 48.

²⁸⁵ *Also if by God's appointment it should appear to the said Lords in process of time that they are the same persons of whom the Prophet speaks, between whom the Government of the Britain ought to be divided and parted, then they and every one of them shall labour to their utmost to bring this effectually to be accomplished.* Anglický překlad latinské smlouvy mezi Glyndwrem, Percym a Mortimerem uvedený v BRADLEY, Arthur G.: *Owen Glyndwr and the last struggle for Welsh independence, with a brief sketch of Welsh history*, New York 1901, s. 267.

²⁸⁶ Poslední část názvu tedy *po králi Janovi* dodává jen anglická verze z 15. století právě používaná Trojstrannou dohodou.

proroctví zapsaná v průběhu 14. století do *Roman de Brut* (příloha č. 4), adaptace *HRB*, která byla díky mistru Waceovi věšteg prostá.²⁸⁷

Proroctví o šesti králich přebírá některé figury z *PM*, a jak figurami, tak historickým výkladem navazuje na figury Šestého (Jindřich II.) a Rysa (Jana Bezzemka). První z nových figur je Beránek z Winchester (Jindřich III.) s bílou bradou a svatostí vepsanou v srdci. Druhý je Drak (Eduard I.) ve kterém se mísí tvrdost a milosrdenství. Tento Drak bude děsit Wales od severu k jihu a dobude mnoho zemí. Bude také považován za nejlepšího rytíře své doby. Třetí je Kozel, jehož rohy jsou ze stříbra a hedvábí (Eduard II.)²⁸⁸. Ten odejde do cizí země, aby přinesl Květinu života (Izabelu Francouzskou). Kozel bude nosit kůži lva. Povstane proti němu medvěd z jeho vlastní krve a zahubí jej. Jako čtvrtý po něm přijde Lev (Eduard III), který bude děsivý, ale plný slitování a spravedlnosti. Budou jej také nazývat Kancem Blahobytu, Šlechtnosti a Moudrosti. Svými kly bude rýt před branami Paříže.²⁸⁹ Po Lvu/Kanci přijde pátý král představovaný Oslem (Richard II.) s olověnými kopyty, ocelovou hlavou, mosazným srdcem a ocelovou kůží. Za jeho vlády bude klid a mír. Osel svěří vládu Orlovi, který bude zemi spravovat dobře, dokud jej nepřemůže pýcha a nezabije jej vlastní bratr. Pak se opět vláda navrátí k Oslovy a bude v zemi blahobyt. Nakonec jej jako šestý v pořadí nahradí Krtek (Jindřich IV.), který bude Bohem prokletý za své předchozí prohřešky. Bude se kát, ale přemůže jej pýcha. Proto se vzedme Drak (Owain Glyndŵr) a vydá se do války proti Krtkovi. Vlk (Percy) uvidí Drakovu nouzi a přijde mu na pomoc. Nakonec přispěchá na pomoc z Irska Lev (Mortimer) a společnými silami vyženou Krtka ze země a nechají mu jen malý ostrůvek, kde stráví zbytek života v hořkosti. Anglie bude rozdělena na tři části a bude známa po celém světě, jako Země dobytí.²⁹⁰

Kromě tohoto proroctví zakládal Owain Glyndŵr legitimitu svého povstání na historickém argumentu z *Dějín britských králů*. V kronice Adaeho z Usku se dochoval jeho dopis skotskému králi Davidovi III. z roku 1401, ve kterém jej žádá o pomoc v boji proti Sasům (Angličanům).

Nejurozenější, mocný a obávaný pane a bratranče, svěřuji se co nejpokorněji se vsí úctou a ctí ke tvé vznešenosti a královskému majestátu. Necht' ráčí Vaše výsost zvědět, že

²⁸⁷ TAYLOR, Rupert: *The Political prophecy in England*, New York 1911, s. 138. Trojstranná dohoda zřejmě pracoval s anglickou verzí proroctví, které se ochovalo pouze ve dvou fragmentech.

²⁸⁸ Tato figura je totožná s tzv. *Pěti sny Adama Davyho o králi Eduardu II*, proroctví kombinující galfridiánské věštby se sibylskou tradicí o posledním císaři, je z něj jasné, že popisuje Eduarda II. a také za jeho vlády vzniklo. Tamtéž, s. 92-95.

²⁸⁹ Kombinace dvou kanců z *PM*, ale jinak totožné s *HRB*.

²⁹⁰ Tamtéž, s. 48-50 a Příloha 2. (latinsky), příloha 3. (francouzsky).

Brutus, Váš i můj vznešený předek, byl prvním korunovaným králem, který sídlil v Anglii, která byla dříve nazývána Británie. Tento Brutus zplodil tři syny, tedy Albanakta, Lokrina a Kambra. Vy jste potomkem tohoto Albanakta v přímé linii. Stejně tak Kambrova královská linie panovala až po Cadwalladra, který byl posledním korunovaným králem mého lidu a jehož jsem já, Váš prostý bratranec, potomek v přímé linii, po jehož smrti jsme byli a stále jsme, mí předci, můj lid i já, stále tyranizováni a zotročováni naším i Vaším nepřítelem na život a na smrt, Sasy, jak Vy sám dobře víte. Proroctví praví, že z této tyranie a otroctví budu vysvobozen za pomoci a podpory Vašeho veličenstva. Co nejúspěšněji žádám o pomoc Vaši královskou výsost, vznešeného příbuzného, jelikož se mi nedostává ozbrojenců. Proto Vás pokorně žádám, klečím na kolenou, zdali by se Vám zlíbilo poslat mi jisté množství ozbrojenců, kteří by mi mohli pomoci a odolali, s Boží pomocí, proti mým i Vaším zmíněným nepřátelům; kvůli potrestání této újmy a všech dalších minulých, kterou jsme, já i mí dříve řečení předci z Walesu, trpěli z rukou mých i Vašich nepřátel na život a na smrt...²⁹¹

Skoti však žádnou pomoc Glyndŵrovi neposkytli. Francouzský král a jeho rádci chtěli oslabit moc Angličanů na ostrově a tak roku 1405 vyslali Velšanům na pomoc vojsko složené převážně z Bretonců. Brzy, již v roce 1406, se však francouzská expedice stáhla a nepomohl ani Owainův příslib změny velšské obedience z římského na avignonského papeže.²⁹² Aliance byla nakonec Jindřichem IV. poražena. Precyho syn padl v bitvě a jeho otec musel uprchnout do Skotska, Mortimer se z bojů stáhl a Glyndŵr s Velšany zůstal proti Angličanům sám. V roce 1409 dobyl králův nejstarší syn Jindřich z Monmouthu (Jindřich V.) poslední velšskou pevnost věrnou Glyndŵrovi, hrad Harlech. Owainova manželka a dcery byly zajaty a odvezeny do Toweru. Owain Glyndŵr a jeho syn Maredudd uprchli a pokračovali dál v partizánské válce proti anglickému králi. V roce 1413 zemřel Jindřich IV. a nový král Jindřich V. nabídl všem účastníkům vzpoury generální pardon. Tělo Richarda II. nechal symbolicky uložit ve Westminsteru, jako znak pokory a distance od některých činů otcovy vlády. Od roku 1415 nabízel král Jindřich opakovaně pardon Owainovi i Mareduddovi, ale ti odmítali. Teprve roku 1421 jej přijal Maredudd, podle čehož se usuzuje, že v té době byl již Glyndŵr po smrti.²⁹³

Owain Glyndŵr je dodnes ve Walesu považován za největšího národního hrdinu a symbol protianglického odboje. Díky tomu, že zahynul neznámo kde, se stal mytickým *Mab*

²⁹¹ Plné znění v příloze č. 5. THOMPSON, Edward M. (ed.): *Chronicon Adae de Usk, A.D. 1377-1421*, Londýn 1904, s. 239-240.

²⁹² BRADLEY, Arthur G.: *Owen Glyndwr and the last struggle for Welsh independence, with a brief sketch of Welsh history*, New York 1901, s. 228-236 a 254-262.

²⁹³ Tamtéž, s. 284-303.

Daroganem, podobně jako Artuš či Cadwalladr. Ke svým cílům využíval proroctví a sám do proroctví časem vstoupil.

Jindřich VII. a Rudý drak Walesu

Glyndŵrovo povstání bylo poslední, které ve Walesu vzplálo. Nešlo však o poslední využití Merlinových proroctví a Velké naděje Britů. Rod Tudurů, který spolu s Owainem povstal a následně přijal pardon od Jindřicha V., nabyl v průběhu 15. století na významu. Syn jednoho z Tudurských povstalců Owain ap Maredudd sloužil u anglického dvora a stoupal v hierarchickém žebříčku stále výše. S již poangličtěným jménem Owen Tudor se stal komořím královny Kateřiny z Valois, vdovy po Jindřichu V., se kterou se později oženil. Jako většina tehdejší anglické šlechty tak i Owen používal osobní odznak takzvaný badget. Po vzoru svých příbuzných a Owaina Glyndŵra měl údajně přijmout za svůj odznak rudého draka Cadwalladrova.²⁹⁴

Owen bojoval ve válce růží (1455–1487) na straně Lancasterů. V roce 1461 byl zajat a popraven Eduardem z Yorku. Jeho synové, nevlastní bratři krále Jindřicha VI. byli členové parlamentu a také se aktivně účastnili konfliktu na straně Lancasterů jako jejich otec. Nejvýznačnějším členem této dynastie se však stal teprve Owenův vnuk Jindřich Tudor. Narodil se roku 1457 na hradě Pembroke, tradiční anglické baště ve Walesu. Po své matce Margaretě z Beaufortu zdědil nárok na anglický trůn, jakožto jediný mužský potomek (byť nepřímý) Lancasterů.²⁹⁵ Ve svých 14 letech byl však nucen uprchnout do exilu v Bretani, kvůli nástupu Eduarda IV. z rodu Yorků na anglický trůn. Čtrnáct let žil na dvoře bretaňského vévody Františka II., kde byl zřejmě připravován na potenciální převzetí anglické koruny. Svůj nárok opřel o propagandu založenou na *HRB* a Merlinových proroctvích o návratu Cadwalladra a Conana. Podobně jako jeho děd Owen, Jindřich prohlašoval, že je přímým potomkem svatého krále Cadwalladra a rod Tudorů pochází z nepřerušené pokrevní linie britských králů. Do svého znaku přijal Cadwalladrova rudého draka, spojil jej s rodovými barvami tudorovců (stříbrnou a zelenou) a přidal devízu „Bůh a mé právo.“ (obr. 13)²⁹⁶

Sňatkem s Alžbětou z Yorku, dcerou Eduarda IV. v roce 1483 Jindřich posílil svůj nárok na anglický trůn a o dva roky později vyplul s podporou Bretonců a lancasterských loyalistů do Walesu. Zde rychle začal pod dračí korouhví shromažďovat vojsko, složené převážně z Velšanů. Presentoval se jako *Mab Darogan* z Cadwalladerovi pokrevní linie, narozený ve Walesu a přivádějící pomoc z Armoriky (Bretaně), který usedne na Brutův trůn,

²⁹⁴ VINYCOMB, John: *Fictious and symbolic creatures in art*, London 1906, s. 88, WAGNER, John A.: *Encyclopedia of the Wars of the Roses*, Oxford 2001, s. 277.

²⁹⁵ Tamtéž, s. 142-143.

²⁹⁶ Dieu et mon droit, VINYCOMB, John: *Fictious and symbolic creatures in art*, London 1906, s. 89-90, TATLOCK, J. S. P.: *The Dragons of Wessex and Wales in Speculum*, vol. 8 no. 2 (Apr., 1933), s. 231-232.

čímž vyplní prastaré Merlinovo proroctví.²⁹⁷ Po vítězné bitvě na Bosworthském poli zamířil Jindřich do Londýna přes Worcester, kde byl vítán básní:

Dlouho byl předvídan příchod takového knížete,

Potomka z pokrevní linie Cadwalladrovi,

Proto přátelé nebudu lhát,

Právě on naplnil proroctví.²⁹⁸

Po nástupu tudorovské dynastie na trůn se stal Cadwalladrův rudý drak součástí anglického královského erbu jakožto štítonoš. Stejně tak Jindřichova osobní zástava přešla částečně do národní vlajky moderního Walesu v roce 1959 – rudý kráčejší drak na stříbrno zeleném poli.²⁹⁹

Jindřichův úspěch spojený s proroctvím měl mimo jiné za následek, že se ve Walesu mohla rebelie, opřená o Merlinova proroctví a Velkou naději Britů, zvednout jen stěží. Aby ještě více legitimizoval právo svého rodu na trůn, učinil podobný krok jako Eduard I., ale ještě s hlubší symbolikou. Roku 1486 nechal odvést svou těhotnou manželku do Winchesteru, se kterým byl v té době identifikován Kamelot.³⁰⁰ Ta zde porodila chlapce, který dostal jméno po mytickém králi Artušovi. Po narození mu byl udělen titul vévody z Cornwallu a ve třech letech ho otec jmenoval knížetem velšským (obr 14). Artuš Tudor zemřel v 16 letech a při jeho pohřbu byl vedle jeho vlastního erbu vystaven erb Bruta z Tróje, krále Britů.

²⁹⁷ DANIEL, Catherine: *Les prophéties de Merlin et la culture politique*. Turnhout 2006, s. 457-458, DOBIN, Howard, *Merlin's Disciples: Prophecy, Poetry, and Power in Renaissance England*, Stanford 1990, s. 50-52.

²⁹⁸ „Cadwallader's blood lineally descending, Long hath be told of such a prince coming. Wherefore friends, if that I shall not lie, This same is the fulfiller of the prophesy.“ - DOBIN, Howard, *Merlin's Disciples: Prophecy, Poetry, and Power in Renaissance England*, Stanford 1990, s. 51.

²⁹⁹ VINYCOMB, John: *Fictitious and symbolic creatures in art*, London 1906, s. 88-90. Z původní Jindřichovy standarty byly vypuštěny bílé a červené růže a devíza „*Dieu et mon droyt*“.

³⁰⁰ Wagner, John; Schmid, Susan: *Encyclopedia of Tudor England*, Santa Barbara 2011, s. 1104. Dříve s byl s Artušovým dvorem identifikován Caerleon.

Závěr – Nevyhovující prorok

Merlin a jeho proroctví byli součástí vysoké politiky na Britských ostrovech po více než čtyři sta let. Za jejich úspěchem stál oxfordský kanovník Geoffrey z Monmouthu, který velšského barda Myrddina změnil na věštce Merlina. Časem se Merlinova autorita mohla rovnat s biblickými proroky či Tiburtinskou Sibylou. Přestože je pro nás dnes jen fiktivní postavou, pro středověkého člověka byl Merlin reálný a jeho věštby byly vnímány jako pravdivé. O této víře vypovídá často se opakující využití jeho proroctví mnoha panovníky. Jejich galfridiánská symbolika umožňovala častou aktualizaci vzhledem k soudobému dění. Šlo o středověký prostředek politické propagandy, která byla zřejmě velice účinná.

Merlin se díky několika středověkým literátům stal evropským fenoménem a to jako prorok i jako hrdina románů. Jeho proroctví byla součástí poezie i mocenského boje Velšanů, Angličanů i Francouzů. Merlinovy věštby se staly předmětem úvah několika významných myslitelů 12. a 13. století. Patřili mezi ně Orderic Vitalis, opat Suger ze Saint-Denis, Alain de Lille, Matouš Pařížský či Gerald z Walesu. Ti ve svých výkladech podali své době i budoucím historikům klíč ke čtení merlinských proroctví plných zvířecí symboliky.

Vedle světa latinské vzdělanosti stál po celý středověk neméně zajímavý velšský Myrddin. Prorocká poezie, která je s ním spojená, byla nositelkou velšské zášti vůči Angličanům spolu s nadějí na znovuzískání celého ostrova. Myrddin nebyl na rozdíl od latinizovaného Merlina příliš spojován s králem Artušem, jak tomu bylo běžné ve francouzských a anglických románech. Pro velšská proroctví byla zřejmě mnohem důležitější mesianistická dvojice Cadwalladra a Conana než Artuš. Právě pro své přímé spojení s Velkou nadějí Britů nemohla dvojice králů najít ohlas u anglických panovníků, kteří si díky Geoffremu a *HRB* přivlastnili krále Artuše. Přes to vše zůstal s merlinskými věštbami ve spojení i Artuš.

Geoffrey z Monmouthu nazval své nejslavnější dílo *Dějiny britských králů*, ale Brity, potomky Trójanů, v podstatě nechal nakonec ze svých dějin zmizet. Slavné Brutovo království se rozpadlo na mnoho malých panství. Merlin a jeho věštby se stali středobodem kulturního boje o získání britské identity a tím pádem i práva vládnout celému ostrovu. Vzhledem k tomu, že původní Brutovo království nezahrnovalo Irsko a Skoti odvozovali svůj původ nikoli od Albanakta, ale od Skoty, dcery egyptského faraona,³⁰¹ se spor o nárok na Brutovu korunu vedl pouze mezi anglickými panovníky a velšskými knížaty.

³⁰¹ PRESTWICH, Michael: *Plantagenet England: 1225–1360*, Oxford 2007, s. 495.

Právě to byl také jeden z důvodů, proč s nástupem Tudorovské dynastie prakticky ustalo využívání merlinských proroctví v politice.

Z výzkumu pramenů vyplývá, že během dlouhého střetávání Angličanů s Velšany v průběhu středověku byla Merlinova proroctví jednou z hlavních zbraní obou stran konfliktu. V této práci jsem se snažil ukázat, jak právě Merlin hrál během boje o britské dědictví roli největší prorocké autority. Vládcí obou zemí se shlíželi v postavách, které Merlin zjevil ve svých proroctvích, aby získali charisma Bohem vyvoleného panovníka, který ovládne celý ostrov. Většina mocných si pro svou reprezentaci vybírala Merlinova proroctví kvůli jejich popularitě a dlouhé tradici. Merlin a jeho věštby poskytovali ostrovním vládcům jeden z nejsilnějších argumentů pro legitimitu vlády, jaký byl k dispozi.

Merlin předpověděl z boje rudého a bílého draka, že Velšané a Sasové (Angličané) se budou střetávat, dokud rudý bílého neporazí. Úspěch Jindřicha VII. s rudým drakem Cadwalladra (obr. 15 a 16) se sice mohl zdát, jako konečné vítězství Velšanů, ale spíše opak byl pravdou. Jindřich VII. i jeho potomci byli primárně králem Anglie a o Wales se po svém vítězství příliš nezajímal. Smrt jeho syna Artuše znamenala soumrak pro věštce Merlina a Velkou naději Britů. Za panování Jindřicha VIII. a Alžběty I. byl nejprve Wales zcela inkorporován do Anglického království a posléze bylo zakázáno používat jakákoli proroctví galfridiánského typu, tedy taková, která by bylo možné vztáhnout na erby, osobní odznaky, jména či konkrétní panství.³⁰² Podobně tridentský koncil odsoudil Merlinova proroctví a připsal je na *Index librorum prohibitorum*, jako mnoho dalších proroctví.³⁰³ William Shakespeare postavu proroka parodoval v *Králi Learovi*, když blázen věští v bouři (III, 2). Poslední vzednutí Merlinových proroctví v politice představovala válka parlamentu proti anglickému králi v 17. století. Poté ale věstec upadl v zapomnění. Teprve v 19. století Merlina opět oživil romantismus. Merlin však znovuožil pouze jako kouzelník (kterým jistě byl i pro středověk), jenž neodmyslitelně patří k artušovskému dvoru. Tím zůstává v obecném povědomí dodnes. Na jeho proroctví, která sloužila knížatům, králům i papežům, se však zapomnělo.

³⁰² TAYLOR, Rupert *The political prophecy in England*, New York 1911, s. 104-107.

³⁰³ Tamtéž, s. 154.